

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและการขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม และ 3) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูลจากการร่วมประชุมในเวทีสาธารณะของเครือข่ายประชุมกลุ่มสมาชิกแกนนำเครือข่าย และผู้ประสานงานเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชน การสัมภาษณ์แกนนำเครือข่าย และผู้ประสานงานเครือข่าย สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน องค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้นดังนี้

4.1 บริบททั่วไปพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

4.2 เงื่อนไขและการขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.2.1 เงื่อนไขของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.2.2 การขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.4 วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.1 บริบทพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

การศึกษาวิจัยเรื่อง เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบททั่วไปพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มีรายละเอียดดังนี้

1) ประวัติความเป็นมา

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ในสมัยโบราณเรียกกันว่าเมืองเสริม มีชนชาติที่อาศัยอยู่ได้แก่ ลัวะ ของ หรือชาวลื้อ ได้มาตั้งถิ่นฐานในเมืองเสริม ต่อมามีคนไต หรือคนไทย ได้อพยพมาจากแคว้นหนองแส ได้แก่ เมืองยู เมืองยอง ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน และถูกพวกจีนรุกราน จึงได้อพยพมาอยู่ในเมืองเสริมจนประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จนกลืนชนชาติที่อาศัยอยู่มาก่อน ทำให้ชนชาติลัวะ ของ หายสาบสูญไป ต่อมาเมื่อมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น ได้เกิดมีผู้นำที่เป็นเจ้าพระยาปกครองเมือง และได้สร้างเมืองเล็กๆ ที่ชื่อว่าเมืองเสริม อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่เสริม นั่นเอง (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

ต่อมา มีการปฏิรูปบ้านเมือง จากมณฑล เทศาภิบาลเป็นจังหวัดตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 เมืองนครลำปางได้ถูกเปลี่ยนเป็น จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่รวมหลายอำเภอเข้าด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้เพื่อความสะดวกในการปกครองบ้านเมืองยิ่งขึ้น (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549) เมืองเสริมจึงถูกจัดตั้งเป็นตำบล โดยแยกออกเป็นตำบลเสริมซ้าย เสริมขวา และทุ่งงาม ขึ้นกับอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

ในปี พ.ศ. 2513 ทางราชการมีความประสงค์ให้อำเภอต่างๆ ที่มีท้องที่กว้าง และมีเขตตำบลที่อยู่ห่างไกลจากที่ตั้งของอำเภอ ให้ตั้งเป็นกิ่งอำเภอ ประกอบกับเมืองเสริมมีอัตราเพิ่มขึ้นของประชากรเพิ่มมากขึ้น รายได้ของประชากรเพิ่มมากขึ้น เพื่อความสะดวกในการปกครอง จึงเห็นสมควรให้ตั้งเป็นกิ่งอำเภอขึ้นใหม่ได้ ขณะนั้น นายอำเภอเกาะคา คือ นายพงเดช จงกต ได้นำคณะกรรมการอำเภอไปร่วมประชุมกับ ท่านผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการครูในพื้นที่ ณ ตำบลทุ่งงาม เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกิ่งอำเภอ และร่วมกันกำหนดชื่อ กิ่งอำเภอ โดย คำว่าเสริมมาจากคำที่นำหน้าตำบลเสริมซ้าย และเสริมขวา รวมกับคำว่า งาม ที่เป็นคำลงท้ายของตำบลทุ่งงาม ดังนั้นจึงได้ชื่อกิ่งอำเภอใหม่ว่า กิ่งอำเภอเสริมงาม และในการแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นได้ใช้น้ำแม่เสริมเป็นหลักในการแบ่งเขตตำบล หลังจากได้ชื่อกิ่งอำเภอแล้ว ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลเป็นสถานที่ตั้งที่ทำการกิ่งอำเภอเสริมงาม ซึ่งก็คือที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเสริมงามในปัจจุบัน เมื่อได้ชื่อกิ่งอำเภอและสถานที่ตั้งเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทำเรื่องเสนอขออนุญาตจัดตั้งที่ว่าการกิ่งอำเภอเสริมงามต่อทางราชการ และได้ถูกพิจารณาอนุมัติให้เป็น กิ่งอำเภอเสริมงามเมื่อ พ.ศ.2514 ต่อมาหลังจากนั้นอีก 4 ปี กิ่งอำเภอเสริมงามจึงได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอเสริมงาม เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งประกอบด้วย 4 ตำบล คือ ตำบลเสริมซ้าย เสริมขวา ทุ่งงาม และเสริมกลาง (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสรีมงาม จังหวัดลำปาง
 มาตราส่วน 1:250,000

สัญลักษณ์		
หมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน และสิ่งแวดล้อมอำเภอเสรีมงาม	ขอบเขตการปกครอง	ขอบเขตอำเภอ
● เป็น	ต.ทุ่งงาม	ขอบเขตจังหวัด
● ไม่เป็น	ต.เสรีมกลาง	
	ต.เสรีมขวา	เส้นทางน้ำ
	ต.เสรีมซ้าย	— ทางน้ำมีน้ำตลอดปี
		— ทางน้ำมีน้ำไม่ตลอดปี
		— ช่างเก็บน้ำ
		— ทะเลสาบหรือหนองน้ำที่มีน้ำตลอดปี

ที่มาของข้อมูล: กรมทรัพยากรน้ำ, กรมการปกครอง, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง

แผนภาพที่ 4.1 ที่ตั้งหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสรีมงาม จังหวัดลำปาง

2) ลักษณะสภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดลำปาง มีอาณาเขต ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน และอำเภอห้างฉัตรจังหวัดลำปาง ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอสบปราบและอำเภอเถินจังหวัดลำปาง ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเกาะคาและสบปราบจังหวัดลำปาง ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน มีพื้นที่ทั้งหมด 631.727 ตารางกิโลเมตร หรือ 394,829 ไร่ แยกเป็น พื้นที่ป่าไม้ 276,018 ไร่ พื้นที่เกษตร 32,633 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ 986 ไร่ อื่นๆ 85,192 ไร่ สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาประมาณร้อยละ 50 และเป็นพื้นที่ดินภูเขาประมาณร้อยละ 15 พื้นที่ภูเขาและที่ดินดังกล่าวส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณทางตอนเหนือของอำเภอ ในเขตตำบลเสริมขวา และบริเวณตอนกลางก่อนไปทางทิศใต้ของอำเภอ มีกลุ่มดินชั้นประมาณร้อยละ 23 อยู่บริเวณทิศตะวันออกของอำเภอ และกลุ่มดินนา ร้อยละ 7 อยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอ มีน้ำที่สำคัญคือน้ำแม่ต้า ซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาเขตอำเภอเสริมงาม กับอำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน ไหลไปบรรจบแม่น้ำวังในเขตอำเภอสบปราบจังหวัดลำปาง และมีแม่น้ำสายย่อย ได้แก่ น้ำแม่เลียง น้ำแม่เสริม และน้ำแม่ลา (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

3) ลักษณะภูมิอากาศ

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน ถึงเดือน กันยายน และ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือน มกราคม (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

4) ประชากร และการปกครอง

ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2548 มีจำนวนทั้งสิ้น 32,749 คน โดยอาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ 42 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลทุ่งงาม มี 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่กื๊ด นาบอน ทุ่งงาม มั่ว สาเล คอนแก้ว ใหม่ ดอนงาม ห้วยส้ม แม่ต้าใต้ และ ทุ่งงามพัฒนา ตำบลเสริมซ้าย 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ต้า สบแม่ท่า นาจะลา นาไผ่ ท่าโป่ง นาเดาน้ำหลง นาสันติสุข ดงหนองจอก และนางอย ตำบลเสริมกลาง 9 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน กิว ห้วยบึก สันโป่ง เหล่ายาว ศรีลังกา ฮ่องฮี นาเอียง ทุ่งต้า และสบเสริม และตำบลเสริมขวา 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปงหลวง ปงแพ่ง ปงป่าป้อ ทุ่งไผ่ แม่ผึ้ง แม่เลียงพัฒนา แม่เลียง ปงหัวทุ่ง ปงแล้ง แม่ห้อม ปงประคู้ ห้วยหลวง (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

5) สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มีสภาพเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ไม่เหมาะกับการเพาะปลูก ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้ไม่เต็มที่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ปลูกพืชตามฤดูกาล ได้แก่ ข้าว ถั่วลิสง กระเทียม ลำไย และการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไก่ เป็ด ม้า เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริมมีการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ เช่น ใต้หวัน สิงคโปร์ โดยเฉลี่ยแล้วรายได้ของประชากรคิดเป็น 15,800 บาท ต่อคนต่อปี (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

6) สภาพสังคม

ทางด้านสังคมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติสูง ทำให้มีความเป็นอยู่โดยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในพื้นที่มีสถานบันการศึกษาที่อบรมให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา 24 โรง ระดับมัธยมศึกษา 1 โรง การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง มีวัดที่เป็นศูนย์กลางในการขัดเกลาจิตใจ เป็นสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา และประเพณีอันดีงามต่างๆ ของชาวบ้านจำนวน 27 แห่ง ซึ่งประชาชนทั้งหมดนั้นนับถือศาสนาพุทธ ทางด้านสถานบริการสาธารณสุข มีโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 1 แห่ง สถานีอนามัย 6 แห่ง และหน่วยควบคุมโรคติดต่อ 1 แห่ง (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2546)

7) หน่วยงานต่างๆ

ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มีหน่วยงานของทางราชการต่างๆ ที่ให้บริการ อำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุนประชาชนในพื้นที่ในด้านต่างๆ ได้แก่ ที่ทำการปกครองอำเภอ สถานีตำรวจ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานที่ดินอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสรรพากรพื้นที่อำเภอ สำนักงานสถิติอำเภอ สำนักงานศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาเสริมงาม สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลียง หน่วยควบคุมโรคติดต่อ โรงพยาบาลเสริมงาม โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม และองค์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเสริมงาม องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมชัย องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2549)

8) โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานนั้น ด้านการมีไฟฟ้า ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงาม มีไฟฟ้าใช้ครบ ทั้ง 42 หมู่บ้าน ด้านการคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด โดยใช้ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1274 เกาะคา-ลี่ ทางหลวงชนบท (ถนน รพช.) หมายเลข 4012 บ้านคอนแก้ว-บ้านเหล่า ยาว หมายเลข 4034 บ้านนาไผ่-บ้านม่วง หมายเลข 4009 บ้านนาบอน-บ้านนาไผ่ หมายเลข 4111 บ้านศรีลังกา-บ้านนาไผ่ สำหรับการสาธารณสุขปโภค มีประปาหมู่บ้าน จำนวน 37 แห่ง มีแหล่งน้ำ ประเภทอื่นๆ ได้แก่ บ่อบาดาล 65 บ่อ บ่อน้ำตื้น 273 บ่อ ถึงเก็บน้ำ 47 แห่ง และโองน้ำขนาดใหญ่ 384 ใบ (ที่ว่าการอำเภอเสริมงาม, 2546)

9) สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นช่วงคือ ช่วงก่อนมีการทำสัมปทานป่าไม้ และสัมปทานเหมืองแร่ ในช่วงระยะที่มีการสัมปทานเหมืองแร่ และสัมปทานป่าไม้ และในช่วงหลังสัมปทานป่าไม้ ซึ่งสรุปจากการจัดเวทีสาธารณะในวันที่ 15 มกราคม 2549 ณ น้ำตกแม่หอม อำเภอเสริมงาม มีดังนี้

ช่วงก่อนมีการทำสัมปทานป่าไม้ และสัมปทานเหมืองแร่ คือช่วงก่อนปี พ.ศ. 2516 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงาม ยังไม่ถูกทำลาย ป่าไม้ในอำเภอเสริมงามอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ป่าเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ และแหล่งแร่ดีบุก ในป่ามีสัตว์ป่าต่างๆ เช่น ในปี พ.ศ. 2513-2514 ได้พบมีวัวกระทิงป่า และช้างป่าในป่าต้นน้ำ ในลำน้ำก็มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ในช่วงนี้ปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างมากมาย ชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยการพึ่งธรรมชาติ ได้อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมลำน้ำได้อาศัยน้ำจากลำน้ำแม่คำ แม่เสริม แม่ลา แม่เลียง และลำน้ำสาขาเล็กๆ ในการอุปโภค-บริโภค เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ อาศัยป่า และผลิตภัณฑ์จากป่าเป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร เช่น พืช ผัก เห็ด หน่อไม้ รังผึ้ง น้ำผึ้ง ไข่มดแดง ผลไม้ และสัตว์ป่าต่างๆ ฯลฯ ชีวิตผู้คนดำรงอยู่ด้วยความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการทำบุญต่างๆตามประเพณี นอกจากนี้ชาวบ้านมีการนับถือผีตามความเชื่อของคนพื้นเมือง เช่น ผีขุนน้ำ ในแต่ละปีจะมีการเซ่นไหว้ผีขุนน้ำ เพื่อให้ฝนตกตามฤดูกาล ให้มีน้ำมากเพื่อใช้ในการเพาะปลูก ด้วยปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติช่วงนั้นมีเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำ แต่ละคนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสะดวกสบาย ชาวบ้านในสมัยนั้นจึงยังไม่คิดที่อนุรักษ์ ดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในช่วงระยะที่มีการสัมปทานเหมืองแร่ และสัมปทานป่าไม้ ระหว่าง ปี พ.ศ.2516-2531 ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ในช่วงนี้เป็นยุคของการเอาผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่าง

เดียว การพึ่งพิงกับธรรมชาติไม่ใช่เพื่อการยังชีพเท่านั้น แต่มันเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตาม กระแสของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้มีผลกระทบเกิดขึ้นกับประชาชนที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่ลุ่มน้ำ เช่น การเปิดทำสัมปทานเหมืองแร่ที่อยู่ต้นน้ำแม่เลียง พ.ศ. 2516 มีการทำลายภูเขาต้นน้ำ ทำให้เกิดผลกระทบคือ การปลูกข้าวของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีผลผลิตลดลง จาก 40 ถึงต่อไร่ ลดลงเป็น 10 ถึงต่อไร่ และปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลงและขุ่นมากไม่สามารถนำมาอุปโภคและบริโภคได้ เนื่องจากการปนเปื้อนของตะกอนดินที่มาจากการทำเหมือง ผลกระทบดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่อยู่ใน ตำบลเสริมขวาเกิดแนวคิดในการรวมตัวกันจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยมีชาวบ้านใน ตำบลเสริมขวาทุกหมู่บ้าน ร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสหพันธ์ชาวนาชาวไร่ ภาคเหนือ รวมตัวกันชุมนุมต่อต้านการทำเหมืองแร่แม่เลียง จนในปี พ.ศ. 2519 เหมืองแร่ที่แม่เลียง จึงถูกยกเลิกไป ในดำเนินการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในตำบลเสริมขวาก็ได้สิ้นสุดลง ไม่มีการ ดำเนินงานใดๆต่อไปอีก ทางด้านการสัมปทานป่าไม้ ในปีพ.ศ. 2522 มีการเปิดดำเนินการตัดไม้ของ บริษัทที่ได้รับสัมปทานป่าไม้ ทำให้ต้นไม้อายุในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าถูกทำลายลงไป ผู้คนส่วนหนึ่ง ไปรับจ้างทำไม้ให้กับบริษัทที่ได้รับการสัมปทาน และชาวบ้านบางส่วนมีการตัดไม้ไปขายเพื่อนำ เงินไปแลกซื้อกับสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ในช่วงการสัมปทานป่าไม้ไม่เพียงแต่ ป่าไม้ใหญ่ที่ถูกโค่นลงแล้ว สัตว์ต่างๆที่อยู่ในป่าถูกล่า ถูกทำลาย ไปด้วย

ต่อมาในช่วงหลังสัมปทานป่าไม้ ผลกระทบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามรุนแรงมากขึ้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลมีการประกาศปิดป่า และยกเลิก การสัมปทานป่าไม้ในปี พ.ศ. 2532 แต่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ได้มีนายทุนเข้ามาลักลอบตัดไม้ต่อไป อีก ชาวบ้านที่เมื่อก่อนมีอาชีพรับจ้างตัดไม้ให้กับบริษัทที่ได้รับทำสัมปทานป่าไม้ เมื่อมีการยกเลิก สัมปทานป่าไม้ ชาวบ้านได้ลักลอบตัดไม้ไปขายให้นายทุนอื่น ในการเข้ามาของนายทุนนั้นไม่ได้ เลือกล่าเฉพาะไม้ใหญ่เท่านั้น ต้นไม้เล็กๆที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ก็ถูกโค่นลงหมด ด้วย เครื่องมือในการตัดไม้ที่ทันสมัย จากการใช้เลื่อยธรรมดา หรือขวาน ได้เปลี่ยนไปเป็นเลื่อยยนต์ ทำ ให้ป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าหมดไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบอย่างรุนแรงคือ เกิดความแห้งแล้งทั่ว บริเวณของพื้นที่ลุ่มน้ำ หมู่บ้านต่างๆในพื้นที่ลุ่มน้ำต่างได้รับผลกระทบเช่นนี้เหมือนกัน จนเกิดการ เคลื่อนไหวของ 3 หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ที่เกิดแนวคิดในการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเพื่อ จัดการปัญหา โดยเริ่มดำเนินการที่หมู่บ้านของตนเองก่อน แต่มีปัญหาอุปสรรคคือ การขัดขวาง และความขัดแย้งกับนายทุน กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำของหมู่บ้านจึงเกิดแนวคิดในการกลุ่มกันเป็น เครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ซึ่ง จะได้กล่าวในรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไข การขยายตัว แนวคิด และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของเครือข่ายต่อไป

4.2 เงื่อนไข และการขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

เงื่อนไข และการขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ผู้วิจัยได้ร่วมกับกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำของเครือข่าย แบ่งการศึกษาตามพัฒนาการของเครือข่ายฯ เป็น 3 ระยะเวลา คือ 1) ระยะเวลาการก่อตั้งของเครือข่าย (พ.ศ. 2542-2543) 2) ระยะเวลาการขยายตัวของเครือข่าย (พ.ศ. 2543-2546) และ 3) ระยะเวลาการพัฒนาเครือข่าย (พ.ศ. 2546-2550) มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 เงื่อนไขของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

4.2.1.1 เงื่อนไขของเครือข่ายในระยะเวลาการก่อตั้ง

การก่อตั้งของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม เริ่มมาจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ตั้งแต่มีการทำสัมปทานป่าไม้ ต้นไม้ใหญ่ได้ถูกตัดออกไป จนถึงในปี พ.ศ.2532 รัฐบาลให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ บริษัทที่ได้รับการสัมปทานป่าไม้ได้ออกไป แต่หลังจากนั้น ชาวบ้านที่เคยเป็นแรงงานรับจ้างตัดไม้ให้กับบริษัทที่ได้รับการสัมปทานป่าไม้ ก็หันมาตัดไม้ขายให้กับนายทุน ทำให้ป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ยิ่งร่อยหรอลงไปอีก ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาคือการขาดแคลนน้ำ ทั้งการอุปโภค-บริโภค ทัวบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

บ้านโป่งน้ำร้อนซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดป่าต้นน้ำแม่เสริมซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของน้ำแม่ต้า ในปี พ.ศ.2537 ชาวบ้านได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน ทำให้น้ำประปาภูเขาหยุดไหล ลำน้ำห้วยอุมิมที่เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาของชาวบ้านแห้งขอด วัชที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ล้มตายเพราะขาดน้ำกินจำนวนมาก แกนนำของหมู่บ้านจึงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน ในปี พ.ศ.2538 จึงตั้งกลุ่มขึ้นมาร่วมกันอนุรักษ์ป่า ในปี 2539 ตั้งเป็นกลุ่มป่าชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อน โดยมีนายทองเงิน ตาถาวรธรรม (ลุงแก้ว) เป็นประธานกลุ่ม และได้เริ่มอนุรักษ์ป่า แม่เพิ่ม แม่พริก และแม่เสริม ห้ามไม่ให้ใครบุกรุกทำลายป่าในเขตป่าอนุรักษ์ดังกล่าว แม้แต่ช้างก็นำขึ้นไปลากไม้ไม่ได้ ทำให้บางกลุ่มที่ตัดไม้ขายให้กับนายทุนไม่พอใจ

ลุงแก้วกล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2540 นายทุนเข้ามาตัดไม้ในป่าต้นน้ำแม่เสริมอีก โดยมีวิธีการหลายรูปแบบที่จะพยายามเข้ามาตัดไม้ให้ได้ ในปีนี้นายทุนได้ใช้วิธีเอาวัวมาบังหน้า เอาพระมาขอชาวบ้านว่าตัดไม้เพื่อไปสร้างวัดนาแ่ง แล้วเอาช้างเข้ามาลากไม้ 10 เชือก ทำการลากไม้เป็นเวลาเดือนกว่าทำให้ ต้นไม้ใหญ่ในป่าต้นน้ำแม่เสริมถูกทำลายไปมาก แต่วัดได้ไม้ 12 ท่อนเท่านั้น ชาวบ้านโป่งน้ำร้อนต่างจึงรวมตัวกันชุมนุมต่อต้าน และขับไล่ช้างออกไป โดยเริ่มจากการดำเนินการให้ช้างที่มาจากที่อื่นออกไปก่อน ชาวบ้านจึงไปขอร้องให้ช้างที่มาจากเมืองยาว อำเภอ

ห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ออกไปจากพื้นที่ป่าต้นน้ำของบ้านโป่งน้ำร้อน ด้วยการที่ชาวบ้านรวมตัวกัน
 ทั้งหมดทำให้เจ้าของช้างเมืองยาวเห็นว่าคงจะสู้พลังของชาวบ้านไม่ได้ จึงยอมเอาช้างออกจากไป
 จากพื้นที่ป่าต้นน้ำบ้านโป่งน้ำร้อน แต่ก็ยังมีช้างส่วนหนึ่งที่เป็นของนายทุนเหลืออยู่ เพราะอิทธิพล
 ของนายทุนมีมากจึงไม่สามารถผลักดันช้างให้ออกจากพื้นที่ป่าต้นน้ำแม่เสริมได้หมด ไม่เพียง
 เท่านั้นนายทุนยังมีการทำไม้มากขึ้น โดยมีการนำช้างขึ้นไปลากไม้ในป่าต้นน้ำแม่เสริมเพิ่มมากขึ้น
 อีก ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับชาวบ้านกลุ่มป่าชุมชนของหมู่บ้านรุนแรงมากขึ้น เมื่อ
 ได้พบกับนายเทพ เชียงแก้ว ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการเกษตรทางเลือกที่ทำงานอยู่ที่ตำบลเสริม
 ซ้ายเมื่อมาพบกัน จึงพูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรในการรักษาป่า ไม้ให้ป่าไม้ถูกทำลายไปมากกว่านี้
 และจะผลักดันช้างออกไปได้อย่างไร เพราะยังมีช้างของนายทุนเหลืออยู่อีกมาก ในขณะที่หมู่บ้านมี
 การขัดแย้งกันมาก กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการตัดไม้ขายจะเข้าข้างนายทุน ส่วนกลุ่มป่า
 ชุมชนของหมู่บ้านที่มีแนวคิดอนุรักษ์ก็เคลื่อนไหวลำบากเพราะ นายทุนก็มีอิทธิพลมาก ดังนั้นทั้งลุง
 แก้ว และนายเทพ จึงช่วยกันแสวงหาเพื่อนหมู่บ้านอื่นที่จะเข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในภาคดูแล
 รักษาป่า ต่อสู้กับอิทธิพล และต้องเป็นหมู่บ้านที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์ป่ามาก่อน

นายเทพได้ให้ข้อมูลกับลุงแก้วว่าบ้านนาจะลาเขา มีแนวคิดในเรื่องอนุรักษ์ป่า และรักษาป่า
 ต้นน้ำแม่ไฟมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2536 เพราะมีสาเหตุมาจากในปี พ.ศ.2533 นายทุนได้เข้ามาตัดต้นไม้
 ใหญ่ที่ลำห้วยแม่ไฟ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำของบ้านนาจะลา ทำให้ในปีต่อมาน้ำลำห้วยแม่ไฟแห้งขอด
 ชาวบ้านนาจะลาเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงเกิดจิตสำนึก และร่วมกันอนุรักษ์ป่า เพื่อป้องกันไม่ให้
 นายทุนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำธารของหมู่บ้าน และเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิต
 ผู้คน รวมถึงสัตว์เลื้อยต่างๆที่อยู่ในชุมชน โดยในปี พ.ศ.2536 ชาวบ้านนาจะลาจึงได้ร่วมกับกำนัน
 อนุรักษ์ป่าห้วยแม่ไฟ โดยมีการทำแนวเขตป่า ตรวจป่า ปลูกป่า การตั้งกฎระเบียบของหมู่บ้าน แต่
 การจัดการของบ้านนาจะลาที่ยังพบปัญหาคือนายทุนพยายามเข้าไปลักลอบตัดไม้ในลำห้วยแม่ไฟ
 เพราะมีต้นไม้ใหญ่กว่าป่าแห่งอื่นๆ ชาวบ้านก็ปะทะกับนายทุนและขัดแย้งกันมาเรื่อยๆ

ลุงแก้ว ได้กล่าวถึงหมู่บ้านแม่ห้อมที่อยู่ติดกันว่า กลุ่มแกนนำหมู่บ้านแม่ห้อมมีแนวคิดการ
 อนุรักษ์ และดูแลรักษาป่ามาตั้งแต่พ่อหลวงไสวยังมีชีวิตอยู่ โดยมีความพยายามที่จะทำงานร่วมกัน
 เป็นเครือข่ายกับหลายหมู่บ้านแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะถูกคนร้ายลอบยิง ในกลางคืนของวัน
 ก่อนที่จะมีการบวชป่า ในปี พ.ศ.2540 ต่อมาได้มีพ่อหลวงมาเป็นผู้ใหญ่บ้านคนต่อมาที่ได้มาสานต่อ
 แนวคิดนี้ และร่วมกับชาวบ้านแม่ห้อมอนุรักษ์ป่ามาโดยตลอด แต่ก็มีปะทะกับนายทุนมาตลอด
 เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน จะมีทางขึ้น-ลงเขามีทางเดียว หากนายทุนลากไม้ลงมาจาก
 เขาต้องผ่านหมู่บ้าน

ลุงจันทร์ดี ใจคำฟู ประธานกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่ห้อม ได้กล่าวว่า ชาวบ้านได้มีการยึดไม้ของกลางของนายทุนไว้ และปรับเป็นเงินเข้ากองกลางของหมู่บ้าน ยิ่งชาวบ้านมีการอนุรักษ์ก็ทำให้มีการปะทะกับนายทุนมากขึ้น

ปัญหา สถานการณ์ และความตึงเครียดต่างๆ ที่หมู่บ้านทั้งสามหมู่บ้าน ได้รับ และสะสมกันมา ชาวบ้านยิ่งอนุรักษ์ป่า ยิ่งมีปัญหาคความขัดแย้งกับนายทุนมากยิ่งขึ้นทุกวัน จากลุงแก้วประธานกลุ่มป่าชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อนได้กล่าวว่า ในปีพ.ศ.2542 นั้น มีการตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น การขัดแย้งกับนายทุนมากขึ้น นายทุนนำช่างเข้ามาลากไม้มากขึ้น การรวมกลุ่มกันในการอนุรักษ์ไม่ประสบความสำเร็จ ไม่สามารถต่อสู้กับนายทุน และไม่สามารถขับช่างของนายทุนออกไปได้ จึงต้องรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า จะทำให้รักษาป่าได้กว้างขึ้นและธรรมชาติก็จะฟื้นขึ้นมา

นายเทพกล่าวว่าเพิ่มเติมว่า บ้านแม่ห้อมเคยคิดร่วมกับหมู่บ้านอื่นในการอนุรักษ์ป่าแต่ไม่ประสบความสำเร็จ สำหรับบ้านนาจะลาในตอนนั้นยังไม่มีแนวคิดร่วมกันเป็นเครือข่าย เพราะการจัดการ มีผู้นำที่เป็นทางการให้การสนับสนุนการอนุรักษ์ของชาวบ้านในหมู่บ้าน ถึงแม้การขัดแย้งกับนายทุนจะมากขึ้น แต่ด้วยอาศัยความเข้มแข็งของกำนัน ทำให้ดำเนินการจัดการในหมู่บ้านไปได้ ส่วนบ้านโป่งน้ำร้อนจะได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าทั้ง 2 บ้าน เมื่อนายเทพ ได้พบกับลุงแก้วจึงปรึกษากันจึงหาทางแก้ปัญหา ด้วยการต้องรวมกลุ่มกันกับบ้านอื่นในการดูแลรักษาป่า ต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนรวม ถึงการผลักดันช่างออกไปให้ได้ จึงได้ไปชักชวนบ้านนาจะลา และบ้านแม่ห้อมเข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า ด้วยที่ทั้ง 3 หมู่บ้านต่างก็มีแนวคิดการอนุรักษ์ ดูแลรักษาป่ามาก่อน และมีความขัดแย้งกับนายทุนสูงอยู่แล้ว ทั้ง 3 บ้านจึงให้ความร่วมมือกัน และรวมตัวกันได้อย่างรวดเร็วหลังจากพูดคุยกันไม่กี่ครั้ง

หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าได้สะสมความขัดแย้งกับนายทุนไว้มากขึ้นเรื่อยๆ แต่การจัดการป่าในตอนนั้นยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้ไม่สามารถต่อสู้กับกระแสของนายทุนได้ ลุงแก้ว และนายเทพ จึงร่วมปรึกษากันเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม โดยการที่ได้พูดคุยปรึกษากันจึงได้ข้อสรุปว่าต้องรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อหาเพื่อน หาเจ้าหมู่ จกกลุ่มคนหมู่บ้านอื่นเข้ามาทำงานร่วมกัน และต้องเป็นหมู่บ้านที่มีแนวคิดการอนุรักษ์ป่า การดูแลรักษาป่าก่อน และได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดไม้ของนายทุน ชาวบ้านจึงจะมีความเข้าใจ และให้ความสำคัญที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความเป็นไปได้ในการชักชวนเข้าร่วมการทำงานก็จะง่ายกว่าหมู่บ้านอื่นที่ยังไม่ได้รับผลกระทบ และยังไม่ได้ลุกขึ้นมาจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ดังนั้นจึงสรุป ได้ว่าเงื่อนไขในระหว่างการก่อตัวของเครือข่ายก็คือ **ต้องการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า** เพื่อให้มีเพื่อนร่วมกันหาทางต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุน และหาทางผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามต่อไป

ลุงแก้วก็ได้เข้าไปประสานกับพ่อหลวงมาที่อยู่บ้านแม่ห้อม เพราะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกัน และรู้จักกันมาก่อน ส่วนนายเทพได้อาสาไปประสานลุงทุน วรรณมาลา และลุงน้อย ป้าเมืองมูล ที่เป็นแกนนำของบ้านนาจะลา เมื่อประสานเสร็จแล้ว ในปี พ.ศ.2542 มีการนัดแกนนำของทั้ง 3 หมู่บ้านเข้ามาพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ที่วัดนาศาลา ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม

ในการไปพูดคุยกันที่วัดนาศาลา ลุงแก้วกล่าวว่า มีการไปคุยกันหลายครั้ง แกนนำทั้งสามหมู่บ้านต่างก็เห็นถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน จึงร่วมมือตกลงรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ในที่สุดทั้ง 3 หมู่บ้านจึงได้ตกลงร่วมกันทำงานเป็นเครือข่ายกัน โดยใช้สถานที่วัดนาศาลาเป็นสถานที่จัดตั้งเครือข่ายขึ้นครั้งแรกที่นี่

สาเหตุที่กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้สถานที่วัดนาศาลา ที่ตั้งอยู่ที่บ้านนาจะลา เป็นที่พูดคุยกัน ปรึกษาหารือกัน เพราะที่นาจะลาเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีนายทุนที่ตัดไม้ทำลายป่าอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และจากที่นายทุนมีอิทธิพลสูง เครือข่ายต้องหาที่ปลอดภัยในการประชุมกัน เจ้าอาวาสให้การสนับสนุน และให้ข้อคิดว่า การทำงานเป็นเครือข่ายเมื่อร่วมมือร่วมใจกันจริงๆ จึงจะประสบความสำเร็จ รวมทั้งชาวบ้าน ผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็เห็นด้วยกับการรวมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพราะมองเห็นว่าสภาพแวดล้อมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับวัดนาศาลาเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีทางศาสนา และกิจกรรมด้านประเพณีต่างๆของหมู่บ้าน และวัดยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อไปทำกิจกรรมในวัด นายทุนไม่กล้าที่จะเข้าไปรบกวน ทำให้สะดวกในการพูดคุยกัน การที่ 3 หมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายครั้งแรกนี้ด้วยความสมัครใจมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ในระยะแรกนั้นยังไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานใดๆ ทั้งสิ้น ค่าใช้จ่ายในเดินทางไปประชุมก็ใช้เงินส่วนตัวของแกนนำเอง เครือข่ายได้รับการอนุเคราะห์เจ้าอาวาสวัดนาศาลาในเรื่องสถานที่และอาหารในการจัดเวทีพูดคุยกันแล้ว ในปี พ.ศ.2542 หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมได้เข้าไปตั้งสำนักงานอยู่ที่ชุมชนบ้านโป่งน้ำร้อน ซึ่งหัวหน้าหน่วยงานในขณะนั้นก็มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน และได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายมาตลอด

จากการก่อตัวของเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงามในระยะเริ่มแรกเกิดจากเงื่อนไขความต้องการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า เพื่อให้มีเพื่อนมาร่วมกันทำงาน โดยเริ่มจากการแกนนำบ้านโป่งน้ำร้อน และเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกร่วมกันแสวงหาแนวร่วมการอนุรักษ์ป่า โดยไปชักชวนแกนนำหมู่บ้านนาจะลา และแม่ห้อม ให้มาร่วมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย และขยายตัวไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงจนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 7 หมู่บ้านทำให้เกิดการปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำในขณะนั้น จากการระดมความคิดเห็น และได้ข้อสรุปร่วมกันในเรื่องปัญหาที่ต้องร่วมกันดำเนินการจัดการแก้ไขตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของเงื่อนไขในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายในระยะต่อไป

4.2.1.2 เงื่อนไขของเครือข่ายในระยะขยายตัว

ในระยะของการขยายเครือข่ายนี้ ต่อเนื่องจากระยะการก่อตัวของเครือข่าย เมื่อเครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มขึ้นดังกล่าวข้างต้นจึงได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นถึงปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ซึ่งในขณะนั้นแต่ละหมู่บ้านต่างก็ประสบปัญหาความขัดแย้งกับนายทุนและชาวบ้านมีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธารมากขึ้น เกิดปัญหาความแห้งแล้งรุนแรงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงได้ร่วมกันสรุปว่าเงื่อนไขที่ต้องจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายอันดับแรกในระยะนี้ก็คือ ต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาคาชาดแคลนน้ำ และปัญหาคาชาดการทำลายป่าให้ได้เสียก่อน เพราะเป็นสิ่งที่ผลกระทบต่อทุกหมู่บ้านที่มาร่วมตัวกันและเป็นปัญหาทั้งลุ่มน้ำในขณะนั้น รวมถึงการผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามให้ได้เพราะนายทุนได้นำช้างเข้ามาลากไม้ในพื้นที่มากขึ้น ขณะเดียวกันได้มีความต้องการที่จะขยายเครือข่ายให้มากกว่านี้ เพื่อให้เกิดการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวงกว้างและเป็นพลังในการต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ต้องการร่วมกันแก้ไขปัญหาคาชาดแคลนน้ำและปัญหาคาชาดการทำลายป่า

ปัญหาคาชาดแคลนน้ำเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำ จนทำให้ลำน้ำต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม แห้งลง บางลำน้ำแห้งขอดเหลือแต่ทราย เช่น น้ำแม่เสริม น้ำแม่ลา และน้ำแม่เลียง ทำให้มีผลกระทบต่อในการดำรงชีวิต เพราะชาวบ้านได้ใช้น้ำในการอุปโภค-บริโภค ทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ ซึ่งในฤดูร้อนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าเสริมงามจะมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำรุนแรงมาก ซึ่งลุงแก้วกล่าว

เพิ่มเติมว่า ในการมาร่วมกันเป็นเครือข่ายในปี พ.ศ.2543 เรื่องแรกที่มีการร่วมกันคิด และร่วมปฏิบัติ คือการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาการบุกรุกทำลายป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเรื่องการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกทำลายป่า โดยหมู่บ้าน โป่งน้ำร้อนมีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ ก็จะเล่าถึง การทำฝายผสมผสานควบคู่กับการอนุรักษ์ป่าให้หมู่บ้านที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ได้มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการทำ และยังมีการให้การช่วยเหลือ การให้คำปรึกษาในเรื่องการทำฝายผสมผสาน การดูแลป่า การฟื้นฟูป่า เมื่อหมู่บ้านอื่นได้มองเห็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ก็จะเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ และร่วมกันปฏิบัติโดยการทำฝายผสมผสานเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำต่อไป

2) ต้องการผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม

ในปี พ.ศ.2543 นายทุนมีการนำช้างเข้ามาลากไม้ในพื้นที่มากขึ้น ทำให้กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้พยายามร่วมกันผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม เป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีกข้อหนึ่งที่เครือข่ายพยายามร่วมกันทำให้เกิดผลสำเร็จ เพราะช้างเป็นเครื่องมือของนายทุนที่นำขึ้นไปลากไม้ออกจากป่าบนภูเขาสูง ถ้าช้างหมดไป นายทุนก็จะขาดเครื่องมือที่จะลากไม้ออกจากป่า จะทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่าลดลง ซึ่งในขณะนั้น ลุงแก้วได้ให้ข้อมูลว่า นายทุนได้นำเอาช้างเข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงามมากขึ้น ซึ่งบ้าน โป่งน้ำร้อนได้พยายามที่ผลักดันออกไป ตั้งแต่ยังไม่ได้รวมตัวกันเป็นเครือข่าย แต่ผลักดันไม่สำเร็จ เพราะนายทุนมีอิทธิพลมาก สามารถผลักดันได้เพียงบางส่วนเท่านั้น การผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่อำเภอสตรึงงามเป็นหนทางหนึ่งที่จะสกัดกั้นกระบวนการทำไม้ของนายทุนให้ลดน้อยลงได้ การจะผลักดัน ต้องอาศัยพลังทางด้านสังคม หลายๆบ้าน ร่วมกันผลักดัน และต้องอาศัยการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นด้วยจึงจะทำงานประสบผลสำเร็จ

ในการผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่ให้ได้นั้น เครือข่าย ได้อาศัยหลายๆหมู่บ้าน ในการผลักดันเพราะ ถ้าไม่ร่วมมือกัน ช้างก็จะไปอยู่ที่บ้านที่ไม่ได้อนุรักษ์ป่า ดังนั้นต้องอาศัยความร่วมมือในหลายๆหมู่บ้านให้มีการอนุรักษ์ป่าเหมือนกัน ห้ามช้างเข้ามาลากไม้ในป่าเหมือนกันหมดทุกหมู่บ้าน ช้างไปอยู่บ้านไหน ก็ไม่สามารถขึ้นไปในป่าได้ ถ้าชาวบ้านร่วมมือกันทุกบ้าน เจ้าของช้างก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีงาน การที่ช้างไม่มีงานทำ เจ้าของช้างก็ไม่มีเงินในการเลี้ยงชีพ ในที่สุดก็จะนำช้างออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม ปัญหาช้างถึงจะหมดไป

3) ต้องการขยายเครือข่ายให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น

ในระหว่างการก่อตั้งตัวของเครือข่าย ที่ผ่านมากลุ่มแกนนำเครือข่ายสามารถขยายสมาชิกได้ 7 หมู่บ้านแล้ว ในระยะนี้กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงได้ร่วมกันที่จะขยายสมาชิกเครือข่ายให้ได้มากกว่านี้อีก เพื่อให้เกิดพลังในการต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุน และพลังในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ ทำให้เกิดการช่วยเหลือ หนุนเสริมการทำงานให้ได้พื้นที่ที่กว้างขึ้น ซึ่งขณะนั้นมีสมาชิกจากตำบลเสริมซ้ายเพียง 3 หมู่บ้าน คือบ้านนาจะลา ดงหนองจอก และสบแม่ท่า ตำบลเสริมกลาง 3 หมู่บ้าน คือบ้านโป่งน้ำร้อน กิ่งห้วยเบิก และสันโป่ง สำหรับตำบลเสริมขวา มีเพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้นที่เป็นสมาชิกเครือข่าย ส่วนตำบลทุ่งงามไม่มีสมาชิกเครือข่ายเลย

นายเทพ กล่าวว่า การทำงานในระยะแรกก็ยังมีความลำบาก เพราะ ต้องต่อสู้กับกระแสอิทธิพลของนายทุน การมีสมาชิกเครือข่าย เพียง 7 หมู่บ้านยังถือว่าน้อย ดังนั้นในระยะนี้เครือข่ายจึงมุ่งที่จะขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้น ประกอบกับในปี พ.ศ.2543 นี้เครือข่ายได้งบประมาณจากกองทุน SIF ซึ่งสนับสนุนการรวมพลังของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ทำให้เครือข่าย มีงบประมาณในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการทำกิจกรรมการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า พร้อมทั้งก็ได้มีการขยายเครือข่ายไปด้วย

โดยสรุปเงื่อนไขของเครือข่ายในระยะการขยายเครือข่ายก็คือ ความต้องการร่วมกันแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เพราะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อทุกหมู่บ้านที่มารวมตัวกันในขณะนั้น และเครือข่ายได้มีการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้สำเร็จ รวมถึงสามารถผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำได้ การทำงานที่สำเร็จของเครือข่ายในระยะนี้ ทำให้เครือข่ายขยายตัวได้มากขึ้น ทำให้ในระยะต่อมากลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงยังคงต้องการที่จะให้มีการปฏิบัติเช่นเดิมที่ได้รับความสำเร็จมา จึงเกิดเป็นเงื่อนไขของเครือข่ายในระยะต่อมาซึ่งเป็นระยะการพัฒนาเครือข่ายซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไป

4.2.1.3 เงื่อนไขของเครือข่ายในระยะการพัฒนาเครือข่าย

หลังจากที่ในระยะการขยายเครือข่าย มีการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างเข้มข้น จนทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาการบุกรุกทำลายป่าได้อย่างรูปธรรม ระยะการพัฒนาเครือข่ายนี้กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงตกลงร่วมกันที่จะปฏิบัติการอนุรักษ์ดังกล่าวให้เกิดความต่อเนื่องจากระยะที่ผ่านมา ซึ่งรายละเอียดเงื่อนไขในระยะการพัฒนาการเครือข่ายมีดังนี้

1) ต้องการร่วมกันทำฝ่ายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่าให้ต่อเนื่องจากระยะที่ผ่านมา

จากที่สมาชิกเครือข่ายได้ร่วมกันทำฝ่ายผสมผสาน และอนุรักษ์ป่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ทำให้เกิดผลดีคือ สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำได้ หลายหมู่บ้าน ทำให้กระแสของการทำฝ่ายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าได้แพร่กระจายไปทั่วลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เกิดการยอมรับการทำงานของเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ทั้งใน และนอกอำเภอเสริมงาม ในระดับจังหวัดลำปาง และจังหวัดใกล้เคียง หน่วยงาน องค์กร เครือข่ายต่างๆ มีการเชิญแกนนำไปแลกเปลี่ยนในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายครั้ง และในปี 2547 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ก็ได้มอบรางวัลลูกโลกสีเขียวประเภทชุมชน ให้กับเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงาม ที่แก้ไขการบุกรุกป่า การแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ การสร้างพลังเครือข่ายให้นำไปสู่การอนุรักษ์ได้ ยิ่งทำให้หมู่บ้านต่างๆ มาสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายมากยิ่งขึ้น บุคคลซึ่งเป็นแกนนำบ้านแม่ก๊ิด และเป็นแกนนำที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายในระยะนี้กล่าวว่า เหตุผลสำคัญที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย เพราะว่า ต้องการปรึกษา แลกเปลี่ยนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเรื่องป่า เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาในหมู่บ้านของตนเองจึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายในปี พ.ศ. 2547 และเช่นเดียวกับบุคคลที่เป็นแกนนำบ้านแม่เสียวพัฒนาที่เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายในปี พ.ศ.2548 เพราะ มีความเห็นว่าสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามมีการทำฝ่ายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าแล้วเป็นไปด้วยดี มีความอุดมสมบูรณ์เกิดขึ้น จึงต้องการเข้าร่วมทำกิจกรรมดังกล่าวด้วย และมีองค์กรต่างๆ เข้ามาสนับสนุน จึงสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายในปี พ.ศ.2548

นายเทพ ผู้ประสานงานเครือข่ายยังกล่าวเสริมว่า การทำฝ่ายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่า เครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตลอด ไม่ได้เฉพาะสมาชิกใหม่เท่านั้นที่ต้องเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สมาชิกเก่ายังต้องและเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอ เพราะปัญหาอุปสรรคต่างๆ จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

ลุงแก้ว ประธานเครือข่ายได้กล่าวเพิ่มเติมว่า พื้นที่บางส่วนของที่ทำฝ่ายผสมผสานไปแล้ว พอนานวันฝายได้ตื้นเขินตามธรรมชาติ บางแห่งถูกน้ำพัดพังทลายลง ไป จึงต้องร่วมกันพัฒนาในการทำฝายด้วยเพื่อให้ฝายสามารถอยู่ได้นาน ไม่ถูกน้ำพัดไปง่ายๆ และส่วนที่เสียหายก็ดูแลซ่อมแซมกันไป ต้นไม้ก็ต้องปลูกซ่อมแซม รูปแบบของฝายก็ต้องพัฒนาขึ้น ให้ทนทานกับแรงน้ำ ส่วนวิธีการใดที่ใช้ไม่ได้ผลดีเช่น กระสอบปู้ย ก็มาแลกเปลี่ยนให้กันฟัง และเลิกใช้กันไป

แกนนำเครือข่ายได้ให้สมาชิกทำฝ่ายผสมผสาน เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายมีน้ำสำหรับการใช้ประโยชน์ตลอดไป แต่ในการทำฝ่ายผสมผสานไม่ใช่ฝายถาวรที่ทำแล้วฝายจะคงอยู่ตลอดไป สมาชิกเครือข่ายต้องมีการดูแลฝาย ซึ่งฝายไหนที่ถูกน้ำพัดพังทลายก็ต้องมีการซ่อมแซม

บางแห่งถูกดิน โคลนทับถม เป็นเนื้อเดียวกับผิวดินก็มี ก็ต้องมีการทำใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีการเก็บกักน้ำไว้บนผิวน้ำป่าเขานานๆ ชาวบ้านก็จะมึ่น้ำใช้ตลอดปี ในส่วนของรูปแบบฝายก็มีการพัฒนารูปแบบให้คงทนมากขึ้นจากการทำฝายไม้หลัก และฝายหินเรียง ก็พัฒนาเป็นฝายแบบตาข่ายหินทิ้ง เพื่อให้ทนทานกับกระแสน้ำที่รุนแรงในฤดูน้ำหลากได้ ในระยะนี้จะมีการทำฝายตาข่ายมากขึ้น ในลำห้วยที่ใหญ่กว้างมากขึ้น ก็มีการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทำฝายกึ่งถาวร และฝายถาวรตามลำดับ

ในด้านการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการพัฒนาอาชีพต่างๆ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ป่า ให้ป่าไม่ถูกทำลาย และคนก็อยู่ได้โดยไม่กลับไปตัดไม้ในป่าอีก โดยมีการพัฒนาศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมา และเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายขึ้นที่บ้านโป่งน้ำร้อนและกลุ่มแกนนำเครือข่ายยังได้ขยายแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชน ให้สืบสานการอนุรักษ์ป่าของผู้ใหญ่ไปสู่เด็กและเยาวชนให้ได้รับรู้การต่อสู้ การทำงานของเครือข่ายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ และให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสำนึก รวมถึงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงามต่อไป

ดังนั้นการต้องการร่วมกันทำฝายผสมผสาน และอนุรักษ์ป่า จึงเป็นเงื่อนไขของเครือข่ายที่ต้องมาร่วมกัน พุดคุยถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพราะการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าเป็นกิจกรรมที่เครือข่ายร่วมกันทำมาโดยตลอด ในการทำขอมมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ เครือข่ายจึงต้องร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กันเพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะที่เกิดขึ้นให้ทันสถานการณ์ อยู่เสมอทั้งนี้ก็เพื่อให้มีน้ำในการอุปโภค-บริโภค ให้ยั่งยืนต่อไป

2) ต้องการพัฒนาเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ในระยะของการพัฒนาเครือข่าย มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นทุกปี และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งนายเทพ เชียงแก้ว เป็นผู้ประสานงานเครือข่ายได้กล่าวว่า การจะพัฒนาเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งนั้น จะต้องมีการพัฒนาแกนนำให้มีความรู้วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ทันกับสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนไป

ลุงแก้ว ประธานเครือข่ายได้กล่าวว่าสถานการณ์กระบวนการทำไม้ในปัจจุบันนี้ก็เปลี่ยนไป เมื่อก่อนมีการลากไม้ด้วยช้าง แต่หลังจากเครือข่ายสามารถขับช้างออกจากพื้นที่ได้สำเร็จในปี พ.ศ.2546 การลากไม้ก็หายไปใช้วิธีอื่นแทน

จากการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของสมาชิกเครือข่ายโดยการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า ได้เห็นผลสามารถแก้ไขการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกป่าได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น แต่สถานการณ์ในพื้นที่ก็เริ่มเปลี่ยนไป กลุ่มแกนนำ

เครือข่ายจึงได้ปรึกษาหารือกันและวางแผนร่วมกันว่าจะพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง และจึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการพัฒนากลุ่มน้ำอำเภอเสริมงาม และเสนอขอของบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายฯ จาก UNDP และโครงการได้รับการอนุมัติเครือข่ายจึงได้ร่วมกันปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายให้มีการทำฝ่ายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าให้ต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพผู้นำ เพื่อให้องค์กรเครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง เสริมสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับการจัดการป่าให้กับกลุ่มสมาชิกเครือข่าย รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นในการร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) ต้องการขยายเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงาม ให้ครบทุกหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

ความต้องการขยายเครือข่ายให้ครบทุกหมู่บ้านเป็นเงื่อนไขที่สมาชิกเครือข่ายได้ร่วมกันคิดที่จะดำเนินการเพื่อขยายพื้นที่ ขยายกิจกรรมในการทำงานให้พื้นที่ในการทำงานกว้างขึ้น การจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะได้รับการแก้ไขในพื้นที่ที่กว้างออกไป ซึ่งต้องอาศัยกลไกต่างๆ ที่ได้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติมาแล้วซึ่งได้ผลดี ซึ่งได้แก่ กลไกของความ เป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นสมาชิกฉาบปกิเดียวกัน เป็นเพื่อนสมาชิก อดทนด้วยกัน หรืออาจจะต้องใช้หลายวิธีผสมผสานกันในการดำเนินการ

นายอานวย ใจลังกา แกนนำเครือข่าย ได้กล่าวว่า หมู่บ้านที่ได้รับผลประโยชน์จากการทำฝ่ายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า ได้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเกือบหมดแล้ว จะเหลือแต่หมู่บ้านที่อยู่พื้นราบ ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว น้อย การขยายเครือข่ายต่อจากนี้ คงเป็นแบบการเข้าไปชักชวนจะต้องใช้กลไกเดิม ที่สามารถขยายเครือข่ายได้ ร่วมกับการมองบริบทของชุมชน ว่าในหมู่บ้านนั้นมีใครสนใจทางด้านสิ่งแวดล้อม ให้เข้าไปชักชวนในกลุ่มคนที่สนใจในสิ่งแวดล้อม อาจจะไม่ได้ทั้งหมดหมู่บ้านแต่เป็นเฉพาะกลุ่มคนก็ยังดี แล้วค่อยๆ ขยับในการทำกิจกรรมร่วมกัน ก็จะได้สมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น

สรุปเงื่อนไขการก่อตัวของเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงามในระยะเริ่มแรกเกิดจากความต้องการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า โดยเริ่มต้นจากความร่วมมือของแกนนำบ้านโป่งน้ำร้อน และเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือก ได้ร่วมกันแสวงหาแนวร่วมการอนุรักษ์ป่า โดยไปชักชวนแกนนำหมู่บ้านนาจะลา และแม่ห้อม เข้ามาร่วมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ซึ่งทั้ง 3 บ้านต่างก็ได้รับผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และชาวบ้านจึงได้ลุกขึ้นมาจัดการปัญหาของชุมชน แต่เป็นลักษณะต่างคนต่างทำ เมื่อมีผู้เข้าไปชักชวนให้เข้ามาร่วมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ทั้ง 3 หมู่บ้านจึง

เข้ามารวมตัวกันอย่างรวดเร็ว เมื่อรวมกลุ่มกันได้แล้วก็มีการขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งอยู่ในช่วงของระยะการขยายเครือข่าย โดยเครือข่ายมีการจัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนกันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และได้ข้อสรุปว่าปัญหาที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำในภาพรวมก็คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ดังนั้นสมาชิกเครือข่ายต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของเงื่อนไขของเครือข่ายในระยะนี้ก็คือ ความต้องการต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาการบุกรุกทำลายป่า และในขณะนั้นนายทุนได้นำช้างเข้ามาลากไม้ในพื้นที่มากขึ้นจึงเป็นที่มาของเงื่อนไขต้องการผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามให้ได้ ขณะเดียวกันก็มีความต้องการที่จะขยายเครือข่ายให้มากกว่านี้เพื่อเป็นพลังในการต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุน และในระยะการขยายเครือข่ายนี้ เครือข่ายสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้สำเร็จ จึงทำให้ระยะต่อมาเป็นระยะการพัฒนาเครือข่าย เครือข่ายจึงยังคงมีเงื่อนไขที่ต้องการร่วมกันทำฝ่ายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่าให้ต่อเนื่องจากระยะที่ผ่านมา และพัฒนาเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น รวมถึงต้องการขยายเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงาม ให้ครบทุกหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

4.2.2 การขยายตัวของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริม

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้กลไกต่างในการขยายตัว ทั้งกลไกความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อน ทั้งเพื่อนที่เป็นกลุ่มสมาชิกงานป็นกิจเดียวกัน และกลุ่มเพื่อนที่เป็นสมาชิกอบต. กลไกต่างๆเหล่านี้กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้นำมาใช้ในการขยายเครือข่ายในแต่ละช่วงระยะเวลา รายละเอียดในการขยายตัวของเครือข่ายมีดังนี้

4.2.2.1 การขยายตัวของเครือข่ายในระยะการก่อตั้ง

การขยายเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ให้เกิดพลังมากยิ่งขึ้น ซึ่งนายเทพ เชียงแก้ว กล่าวว่า กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการประสานสัมพันธ์ในการขยายเครือข่ายโดยการขยายไปสู่หมู่บ้านที่อยู่ใกล้กันก่อน โดยลุงแก้วรับอาสาไปชักชวนหมู่บ้านข้างเคียงที่อยู่ตำบลเสริมกลาง และลุงทุน วรรณมาลา อาสาไปชักชวนหมู่บ้านที่อยู่ตำบลเสริมซ้าย ด้วยรูปแบบของการพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ อาศัยกลไกความเป็นญาติ เป็นพี่น้อง เป็นเพื่อนกัน ซึ่งในพื้นที่อำเภอเสริมงามนั้น การดำรงชีวิตของชาวบ้านที่นี่จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกรณีที่ม้งานบุญต่างๆของชุมชนในพื้นที่ เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ ฯลฯ ชาวบ้านจะมีการไปช่วยกันเตรียม

งาน ทำพิธีในงานดังกล่าว เครือข่ายจึงได้อาศัยการพบปะกันในลักษณะที่ไม่เป็นทางการอย่างนี้ พุคคุยชักชวนกันให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

ลุงแก้ว ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าที่บ้านโป่งน้ำร้อนนอกจากมีการขยายเครือข่ายด้วยอาศัยความเป็นเครือญาติกันแล้ว ยังได้อาศัยการเป็นสมาชิกมาปนกิจ ซึ่งหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกสมาชิกมาปนกิจเดียวกัน 3 บ้าน ได้แก่ โป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบ็ก และสัน โป่ง เมื่อเวลาถึงงานศพ ก็ได้ไปช่วยกันจัดงาน ได้ไปชักชวน นายผัด ปัญญา แกนนำบ้านกิวห้วยเบ็ก นายเลื่อนแก้วลังกา บ้านสัน โป่ง ให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ทำให้ในปี พ.ศ.2543 สามารถขยายเครือข่ายไปยังบ้านบ้านกิวห้วยเบ็ก และบ้านสันโป่งได้ โดยใช้โอกาสในการไปช่วยกันจัดงาน เช่น แม่บ้านก็ไปช่วยกันทำกับข้าว หนึ่งข้าว หุงข้าว ล้างถ้วย ล้างจาน ทำความสะอาดสถานที่เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดงานที่บ้านเจ้าภาพ ส่วนพ่อบ้านก็ไปช่วยกันจัดสถานที่ จัดเวที กางเต็นท์ ฯลฯ ในการไปช่วยกันอย่างนี้ ก็จะมีการร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน แกนนำเครือข่ายจึงได้มีโอกาสนี้พูดคุยถึงเรื่องราว สถานการณ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ให้เพื่อนสมาชิกมาปนกิจเดียวกันฟังว่า ป่าไม้ในหมู่บ้านกำลังถูกตัดลงไปมาก ทำให้เกิดความแห้งแล้ง และมีผลกระทบต่อผู้คน และสัตว์เลี้ยงที่ต้องล้มตายเพราะขาดน้ำกิน ซึ่งสาเหตุเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน การแก้ไขปัญหาที่เพียงคนกลุ่มเดียวหมู่บ้านเดียว ไม่ได้ผล เพราะนายทุนมีอิทธิพลมาก ต้องมาช่วยกันหลายๆ หมู่บ้าน ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ป่า ผลักดันช้างของนายทุนไม่ให้ขึ้นไปลากไม้ในป่าได้ ถ้าทำหลายๆบ้าน นายทุนจะเข้าไปทำลายป่าได้ยากขึ้น ป่าไม้ก็จะถูกตัดน้อยลง ปัญหาผลกระทบจากการขาดน้ำก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาพูดแลกเปลี่ยนกัน และส่วนใหญ่ชาวบ้านเห็นด้วย จึงได้ชักชวนให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย เพื่อร่วมมือกันจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อำเภอเสริมงามต่อไป

นายเทพได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในการก่อตั้งของเครือข่ายในระยะแรกๆ นั้น มีปัญหาอุปสรรคคือ ในระยะแรกนั้นมีการแทรกแซงจากนายทุนไม่ให้กลุ่มบุคคลในหมู่บ้านในพื้นที่เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย โดยมีการปล่อยกระแสข่าวว่า หากใครเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายจะไปเป็นพวกต่างชาติ เป็นคอมมิวนิสต์และที่รุนแรงก็คือ มีการขู่ทำร้ายร่างกาย เครือข่ายจึงได้แก้ปัญหาด้วยการไปปรึกษากำนัน ซึ่งกำนันเป็นผู้นำที่ชาวบ้านและนายทุนเคารพนับถือ โดยมีการขอให้กำนันทั้งตำบลเสริมซ้าย เสริมขวา เสริมกลาง ให้การช่วยเหลือ ช่วยชี้แจงให้นายทุนได้เข้าใจในความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์ป่าของชาวบ้าน ขอร้องไม่ให้ขัดขวางการเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์ของชาวบ้าน และอีกด้านหนึ่งเครือข่ายได้เข้าปรึกษากับทางนายอำเภอให้ส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยกันสนับสนุนการทำงานของเครือข่าย และจากการได้รับการปล่อยข่าวของนายทุนทำให้ครั้งแรกการเดินทางในการขยายเครือข่ายก็เกิดความลำบาก เครือข่ายจึงได้ปรึกษาหารือกันหาทางออกในการจะเชื่อมกับหมู่บ้านอื่นให้ได้ จึงได้ใช้กลไกขยายแนวคิดการอนุรักษ์ และการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิก

เครือข่ายไปในกลุ่มเครือญาติก่อน โดย แกนนำบ้านนาจะลาขยายเครือข่ายโดยไปชวนเครือญาติที่อยู่บ้านคหนองจอก เช่น นางทัศนาวรรณภีระ และนายยุพิน ยะหัวฝาย และนายประสิทธิ์ แก้วปัญญา ซึ่งอยู่บ้านสบแม่ท่า ให้มาร่วมเป็นเครือข่ายกันต่อจากนั้นจึงค่อยๆขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆ

เช่นเดียวกับ นางอุบล พุเทพ ซึ่งเป็นแกนนำสมาชิกเครือข่ายบ้านนาจะลา กล่าวว่า ในระยะแรกยังไม่มีใครกล้าเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายบ้านนาจะลา โดยแกนนำ ลุงทุน วรณมาลา ลุงน้อย ปาเมืองมูล จึงได้ไปชักชวนเครือญาติกัน ที่อยู่หมู่บ้านที่อยู่ใกล้กัน เช่นบ้านคหนองจอก และบ้านสบแม่ท่า ให้มาร่วมเป็นเครือข่ายกัน นอกจากนี้ เวลาที่มีการมีงานทำบุญต่างๆ ก็ไปช่วยกันจัดงาน แล้วก็มีการถ่ายทอดแนวความคิดการรักษาป่าให้กับญาติพี่น้องที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกัน เมื่อเขาเห็นด้วยก็ชักชวนเขามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

ด้วยการมุ่งเน้นการประสานสัมพันธ์ขยายเครือข่ายทำให้ในปี พ.ศ.2543 เครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2542 จำนวน 3 หมู่บ้าน เพิ่มขึ้นเป็น 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบิก สันโป่ง นาจะลา คหนองจอก สบแม่ท่า และแม่ห้อม

สรุปการขยายตัวของเครือข่ายในระยะก่อตัว เครือข่ายได้ใช้กลไกของความเป็นญาติ เป็นเพื่อน และเป็นสมาชิกฌาปนกิจเดียวกัน ในระยะนี้มีอุปสรรคคือได้รับการต่อต้านจากนายทุนที่สร้างกระแสขัดขวางการรวมกลุ่มกัน เครือข่ายจึงใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการขยายเครือข่าย โดยเฉพาะลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มีความสัมพันธ์ความเป็นเครือญาติสูง เครือข่ายจึงได้ใช้กลไกนี้ขยายเครือข่ายในช่วงแรก และต่อมาก็ได้ขยายไปยังกลุ่มเพื่อน กลุ่มที่เป็นสมาชิกฌาปนกิจเดียวกัน จนสามารถขยายตัวได้ ซึ่งในระยะต่อมามีการใช้กลไกต่างๆมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวต่อไป

4.2.2.2 การขยายตัวของเครือข่ายในระยะการขยายตัว

ในระยะนี้ เครือข่ายมีการขยายตัวโดยใช้กลไกของความเป็นญาติเป็นเพื่อน เป็นสมาชิกฌาปนกิจเดียวกัน และมีการใช้กลไกความเป็นเพื่อนสมาชิกอบต.เพิ่มมาอีกกลไกหนึ่ง ทำให้เครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจาก 7 บ้านเป็น 9 บ้าน และสามารถขยายสมาชิกเครือข่ายได้ ถึง 19 บ้าน ในปี พ.ศ.2546 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในปี พ.ศ.2543 กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ขยายตัว โดยวิธีอาศัยความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นเพื่อน และการเป็นสมาชิกฌาปนกิจเดียวกันทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 9 บ้าน คือ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบิก เหล่ายาว สันโป่ง นาจะลา คหนองจอก สบแม่ท่า แม่ต้า แม่ห้อม จนมีการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2543 หลังจากที่เครือข่าย รวมกันได้แก่มุ่บ้านนั้น ส่วนใหญ่สมาชิกเครือข่ายจะประกอบด้วยหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเสริมกลาง และตำบลเสริมซ้าย ส่วนตำบลเสริมขวาจะมีเพียงบ้านแม่ห้อมหมู่บ้านเดียว

เท่านั้นที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย ดังนั้นกลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงปรึกษาร่วมกันว่าจะทำอย่างไรที่จะขยายแนวคิดการอนุรักษ์ป่าไปสู่ตำบลเสริมขวาให้ได้

ในปี พ.ศ.2544 กลุ่มแกนนำเครือข่ายสามารถขยายตัว ไปยังตำบลเสริมขวาได้ โดยนายเทพ ได้กล่าวว่า ในปีนี้ นายเทพ ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาของ อบต.เสริมขวา ดังนั้นนายเทพจึงได้ถ่ายทอดแนวคิดการอนุรักษ์ป่า ไปยังกลุ่มเพื่อนสมาชิกอบต.ด้วยกัน เช่น นายสามารถ อุดมทรัพย์ ส.อบต.บ้านทุ่งไผ่, นายอำนาจ ใจลังกา ส.อบต.บ้านปงหัวทุ่ง, นายหน้า เรือนชมภู ส.อบต.บ้านปงประคู้ โดยได้เล่าถึงการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าว่ามีประโยชน์เช่นไร มีการชวนเพื่อนสมาชิก อบต. ไปดูการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าที่บ้านโป่งน้ำร้อน ทำให้เพื่อนสมาชิกเห็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ทำให้ในปี พ.ศ.2544 หมู่บ้านในตำบลเสริมขวา เช่นบ้านทุ่งไผ่ บ้านปงประคู้ เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น

นายอำนาจ ใจลังกา แกนนำของหมู่บ้านปงหัวทุ่ง กล่าวว่ากลุ่มแกนนำเครือข่ายได้อาศัยวิธีการพูดคุยกับเพื่อนสมาชิก อบต.ด้วยกัน ในเวลาที่มาเข้าร่วมประชุมกันที่ อบต.เสริมขวา ทำความเข้าใจกับเพื่อน สมาชิก อบต. ให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า เมื่อเพื่อนสมาชิกอบต.เห็นด้วยเครือข่ายจะ เข้าไปทำความเข้าใจกับกลุ่มแกนนำ ในหมู่บ้านใกล้เคียงอีกรอบหนึ่ง เพื่อชักชวนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อ ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เมื่อกลุ่มแกนนำเกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย เพิ่มขึ้นรวมไปถึงแกนนำเครือข่ายยังได้อาศัยการไปร่วมในการทำบุญ งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่ง และงานอื่นๆ เครือข่ายจะมีการพูดคุยแต่เรื่อง ผลดีของการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า ทำให้เกิดกระแสของการอนุรักษ์ป่าได้แพร่กระจายไปทั่วตำบลเสริมขวา นอกจากนี้ ได้มีการชักชวนให้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของเครือข่ายเพื่อจะ ได้เห็นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ทำให้หมู่บ้านในตำบลเสริมขวาเกือบทั้งหมด เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

ลุงแก้ว กล่าวว่า ในเรื่องการขยายเครือข่ายการที่จะให้ผู้อื่นเห็นด้วย และเข้าร่วมเป็นสมาชิก เครือข่ายนั้น เราต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องตั้งใจมุ่งมั่นที่ทำการงานให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่นการทำฝายผสมผสาน ควบคุมการอนุรักษ์ป่า ต้องทำให้หมู่บ้านต่างๆ ได้เห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับหมู่บ้านอย่างชัดเจน ทำให้เกิดน้ำขึ้นมาจากบ้านมีน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค ได้อย่างเพียงพอ และสามารถทำเป็นระบบประปาภูเขาได้ หมู่บ้านอื่นเมื่อเห็นผลประโยชน์ดังนี้ ก็จะเกิดความศรัทธา และเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกันมากขึ้นการทำการงานทั้งสองอย่างควบคู่กัน ไป รวมถึงการนำเสนอให้หมู่บ้านอื่นที่เข้าไปดูงานที่บ้าน โป่งน้ำร้อน เห็นว่าการปฏิบัติการอนุรักษ์ดังกล่าวทำให้มี

แหล่งน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค และยังสามารถนำน้ำนั้นไปสร้างเป็นระบบประปาภูเขา และประหยัดเงินไม่ต้องจ่ายเงินค่าไฟฟ้าในการสูบน้ำจากแหล่งน้ำอื่นมาใช้ในชุมชน เพราะประปาภูเขา น้ำจะไหลจากที่สูง โดยสามารถต่อท่อมาถึงบ้านชาวบ้านด้วยแรงดันของน้ำตามธรรมชาติ มาสูบน้ำเรือนได้เลย โดยไม่ต้องเสียเงินค่าสูบน้ำมาใช้ เมื่อเพื่อนสมาชิกสภา อบต. เห็นด้วย จึงได้ไปขยายแนวคิดนี้ไปยังหมู่บ้านของตน ทำให้หมู่บ้านในตำบลเสริมขวาเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้น

ลุงแก้ว กล่าวเพิ่มเติมว่า กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้เข้าไปหนุนเสริมกันในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านสมาชิก และสร้างความมั่นใจในการที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายมากขึ้น เช่น ในปี พ.ศ.2544 กลุ่มแกนนำเครือข่ายหมู่บ้าน โป่งน้ำร้อนได้เข้าไปช่วยเหลือหมู่บ้านสันโป่งในการทำฝายผสมผสานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเกิดเหตุการณ์ขณะไปช่วยกันทำฝาย ได้โต้เถียงกับนายทุน เพราะนายทุนจะนำช้างขึ้นไปลากไม้ในห้วยแม่ไคร้ ซึ่งแกนนำสมาชิกเครือข่ายบ้านสันโป่งได้ร่วมกับชาวบ้านทำฝายผสมผสานกันลำห้วยบริเวณป่าแห่งนั้นไว้ ทำให้กลุ่มแกนนำเครือข่าย ไม่ยอมให้ทำเช่นนั้น ถ้านำช้างขึ้นไปลากไม้จะทำให้ฝายของชาวบ้านสันโป่งที่ร่วมกันทำไว้พังทลายได้ การแก้ไขปัญหาแกนนำเครือข่ายจึงได้นำเรื่องความขัดแย้งกับนายทุนไปปรึกษากำนัน และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และได้มีการจัดเวทีพูดคุยกัน ให้ทุกฝ่ายทั้งนายทุน แกนนำเครือข่ายบ้านสันโป่ง บ้านเหล่ายาว นายทุน และกำนัน มาพูดคุยกันอย่างสันติวิธี ผลการจัดเวทีแบบไม่เป็นทางการในครั้งนั้น กำนันได้เห็นด้วยกับเครือข่าย ไม่ยอมให้นายทุนนำช้างขึ้นไปลากไม้ลงจากป่าต้นน้ำของบ้านสันโป่ง นายทุนก็ยอมแต่โดยดี โดยไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้หมู่บ้านอื่นเห็นความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาของเครือข่าย เกิดความศรัทธา เชื่อมั่นว่าการเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ไม่ได้ปล่อยให้หมู่บ้านสมาชิกแก้ปัญหาอย่างโดดเดี่ยว ยังมีกลุ่มแกนนำเครือข่ายคอยให้คำปรึกษาในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านให้เกิดความสำเร็จด้วย

การที่แกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นให้กับเพื่อนสมาชิกเครือข่ายด้วยกันสำเร็จ ทำให้ชาวบ้านได้ถูกประชาสัมพันธ์ไปยังพื้นที่ต่างๆ ในลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ทำให้ในปี พ.ศ.2544 หมู่บ้านในตำบลเสริมขวา เมื่อได้รับรู้ข่าวสารเช่นนั้น จึงเริ่มทยอยเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น ทำให้เครือข่ายสามารถขยายสมาชิกได้เป็น 14 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ตำบลเสริมขวา 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ห้อม แม่ผึ้ง ห้วยหลวง ปงประคูดุ่ ปงแล้ง และทุ่งไผ่ ส่วนตำบลเสริมกลาง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบ็ก เหล่ายาว สันโป่ง และตำบลเสริมซ้าย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาจะลา ดงหนองจอก สบแม่ท่า และแม่ต้า

ในปี พ.ศ.2545 เกิดปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ซึ่ง ตำบลเสริมงาม ได้รับความเสียหายมากที่สุด นายเทพ ได้กล่าวว่า น้ำท่วมครั้งนี้ ทำให้ท่อนซุงต่างๆ ที่ตัดทิ้งไว้ในป่า ไหลลงมากับน้ำ ได้รับความเสียหายให้กับบ้านเรือนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในที่ลุ่ม ดิน โคลนต่างๆ ถูกน้ำพัดมาทำความเสียหายให้กับไร่นาของชาวบ้านในตำบลเสริมงาม จึงใช้โอกาสนี้ เข้าไปชี้แจงให้แกนนำเห็นถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดผลเสียหายกับหมู่บ้าน จึงชักชวนให้มาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันและในปีนี้ สมาชิกเครือข่ายตำบลเสริมกลางเกิดความขัดแย้งกับนายทุน นายทุนพยายามนำช้างขึ้น ไปลากไม้ในป่าในเขตของบ้านเหล่ายาว และบ้านสัน โป่ง แกนนำทั้ง 2 บ้าน ไม่ยอม จนทำให้เกิดผลกระทบต่อแกนนำทั้ง 2 บ้าน บ้านเหล่ายาวถูกเผาธมอเตอร์ไซค์ แกนนำบ้านสัน โป่งถูกทำลายสวนไม้ฉำฉา กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงได้ร่วมกันสร้างขวัญ และให้กำลังใจแก่สมาชิกเครือข่ายที่ประสบปัญหาการขัดแย้งกับนายทุน แล้วมีผลกระทบเกิดขึ้นกับแกนนำ และชาวบ้านสมาชิกเครือข่าย เช่น กรณีแกนนำบ้านเหล่ายาวได้ร่วมกับชาวบ้านอนุรักษ์ป่า และต่อต้านไม่ยอมให้นายทุนนำช้างมาลากไม้ในป่าชุมชนของหมู่บ้าน ทำให้นายทุนไม่พอใจ จึงลักลอบเผาธมอเตอร์ไซค์ของแกนนำ กลุ่มแกนนำเครือข่าย จึงให้การช่วยเหลือโดยร่วมกันเดินรณรงค์ต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อ สร้างกระแสการอนุรักษ์ป่า และร่วมบริจาคเงินกันสบทบทุนซื้อเพื่อให้แกนนำนำเงิน ไปซื้อรถแทนรถที่ถูกเผาไป

การช่วยเหลือของเครือข่ายในครั้งนี้ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มองเห็นพลังของการทำงานร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดความมั่นใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย เป็นการแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายจะไม่ทอดทิ้งกัน มาช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เกิดการยอมรับการทำงาน of เครือข่ายมากขึ้น เกิดการประชาสัมพันธ์การทำงาน of เครือข่ายให้กว้างออกไป

ในปี พ.ศ.2546 เครือข่ายได้ร่วมกันผลักดันช้างของนายทุนออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ได้สำเร็จ ซึ่ง ลุงแก้ว ได้กล่าวว่าในปี พ.ศ.2546 กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกับอำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม และแม่เลี้ยง ตำรวจภูธรอำเภอเสริมงาม และหน่วยพิทักษ์ป่า จัดเวทีผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ได้สำเร็จ

ในปี พ.ศ.2545 -2546 ชาวบ้านยอมรับการทำงาน of เครือข่ายมากขึ้น จึงสมัครเป็นสมาชิก of เครือข่ายมากขึ้น โดยมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 19 หมู่บ้าน คือ ประกอบด้วย ตำบลเสริมงาม 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ห้อม แม่ฝั่ง ห้วยหลวง ปงหัวทุ่ง ปงประคูดุ ปงแล้ง แม่เลี้ยง ปงป่าป้อ ปงแพ่ง ทุ่งไผ่ และ ปงหลวง ส่วนตำบลเสริมกลาง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบ็ก เหล่ายาว สันโป่ง และตำบลเสริมซ้าย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาจะลา ดงหนองจอก สบแม่ท่า และแม่ต้า

สรุปการขยายตัวของเครือข่ายในระยะนี้ มีการใช้กลไกต่างๆมากขึ้น คือกลไกของความ เป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นสมาชิกมาปนกิจเดียวกัน และมีการใช้กลไกความเป็นเพื่อนสมาชิกอบต. เพิ่มขึ้นอีกกลไกหนึ่ง ร่วมกับในระยะนี้เครือข่ายมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างเข้มข้น มีการช่วยเหลือหนุนเสริมกันแก้ไขปัญหาในกรณีที่หมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายมีปัญหา ขัดแย้งกับนายทุน เช่นบ้านสันโป่งได้ขัดแย้งกับนายทุนที่จะนำช้างขึ้นไปลากไม้ที่ห้วยแม่ไคร้ กลุ่ม แกนนำเครือข่ายได้เข้าไปช่วยเหลือจนสามารถคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวได้ และกรณีของ การที่แกนนำสมาชิกเครือข่ายบ้านเหล่ายาวได้รับผลกระทบจากการตัดขวางการตัดไม้ทำลายป่าของ นายทุน ทำให้ถูกเผากระท่อม เผารถจักรยานยนต์ และแกนนำบ้านสันโป่งถูกทำลายสวนที่ปลูกไม้ จำปา กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงร่วมกันบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือแกนนำที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว พร้อมกันนี้ได้จัดให้มีการเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแสในการร่วมกันอนุรักษ์ป่ามาก ขึ้น ทำให้หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเกิดความเชื่อมั่น และเกิดความศรัทธาในการเป็นสมาชิก เครือข่าย ประกอบกับในด้านการทำฝายผสมผสานร่วมกับการอนุรักษ์ป่าเห็นผลสำเร็จขึ้นมา หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายได้รับผลประโยชน์คือมีน้ำไหลจากป่าต้นน้ำของชุมชนตลอดปี สามารถสร้างเป็นระบบประปาภูเขาได้หลายหมู่บ้าน ทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของ เครือข่ายแพร่กระจายไปทั่วพื้นที่ลุ่มน้ำ ด้วยการการพูดคุยกันจากปากต่อปากของผู้คน ทำให้หมู่บ้าน อื่นที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกเกิดการยอมรับ เชื่อมั่น ศรัทธาในการทำงานของเครือข่าย และมาสมัครเข้า ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายมากขึ้น

4.2.2.3 การขยายตัวของเครือข่ายในระยะการพัฒนาเครือข่าย

ในระยะการพัฒนาเครือข่ายนี้ มีหมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงามเข้าร่วมเป็น สมาชิกเครือข่ายมากขึ้น จากในระยะการขยายตัวมีสมาชิกถึง 19 บ้านแล้ว ในระยะของการพัฒนา เครือข่ายนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้วิธีการขยายเครือข่ายโดยวิธีอาศัยความเป็นเพื่อน เป็นญาติ เป็นสมาชิกมาปนกิจ และสมาชิกสภา อบต.เดียวกัน ชักชวนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายให้ มากขึ้น จนทำให้ปี พ.ศ.2550 เครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 27 หมู่บ้าน

นายเทพได้กล่าวว่า กระแสของการทำงานของเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม เกิดจากเครือข่ายได้เริ่มจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่เสื่อมโทรมลงไปได้ถูกฟื้นฟูขึ้นมา สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลน น้ำ การบุกรุกทำลายป่าได้อย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ปีพ.ศ.2542 และในปี พ.ศ.2547 เครือข่าย ป่า ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอสตรึงงามได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว จากบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เกิดการยอมรับ มั่นใจ และศรัทธา ในการดำเนินงานของเครือข่ายมากขึ้น พร้อมกับมาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น

จากที่เครือข่ายมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จนสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม ให้ชุมชนหันมาร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ทำให้หมู่บ้านอื่นเห็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ประกอบกับเครือข่ายได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชนนั้น ยังเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าเครือข่ายได้ มีความร่วมมือกันจริงๆ ในการแก้ไขปัญหาเรื่องการบุกรุกป่า การแก้ไขข้อขัดแย้งกับนายทุน การผลักดันช้างของนายทุนออกไปได้

ลุงแก้ว ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า จากการที่เครือข่ายได้ร่วมมือกันทำฝ่ายผสมผสานเพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ และการช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับนายทุน การผลักดันช้างให้ออกไปจากอำเภอเสริมงาม ทำให้ข้อมูล ข่าวสารการทำงานต่างๆ ของเครือข่าย ได้ถูกประชาสัมพันธ์ไปทั้ง อำเภอเสริมงาม ทำให้หมู่บ้านอื่นในพื้นที่เกิดความศรัทธา และมั่นใจการทำงาน of เครือข่าย มากขึ้น

นายอำนวย ใจลังกา แกนนำเครือข่าย ได้กล่าวว่า ในช่วงนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายยังใช้กลไกของเพื่อนที่เป็นสมาชิกอบต.เดียวกัน เช่น เข้าไปชักชวนหมู่บ้านในตำบลเสริมขวา จนทำให้ตำบลเสริมขวาเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายครบทั้ง 12 หมู่บ้าน และยังอาศัยกลไกของเพื่อนเป็นญาติ ในการเข้าไปชักชวนหมู่บ้านที่อยู่ในอำเภอเสริมงาม ให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายอีกด้วย

ในปีพ.ศ.2547 เครือข่ายจึงมีสมาชิกเพิ่มเป็น 23 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเสริมขวา 11 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ห้อม แม่ผึ้ง ทุ่งไผ่ ห้วยหลวง ปงแล้ง ปงประดู่ ปงป่าป้อ ปงหัวทุ่ง ปงประดู่ ปงแล้ง และ ปงหลวง ตำบลเสริมซ้าย 4 หมู่บ้านคือ ได้แก่ บ้านนาจะลา ดงหนองจอก สบแม่ท่า แม่ต้า และ ตำบลเสริมกลาง 4 หมู่บ้านคือ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบ็ก สันโป่ง เหล่ายาว ตำบลทุ่งงาม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งงาม ทุ่งงามพัฒนา แม่กี้ด และดอนงาม ตามลำดับ

ในปี พ.ศ.2548 บ้านแม่เลียงพัฒนา ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย อีก 1 หมู่บ้าน ทำให้ปี นี้เองที่ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงามเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายครบทุกหมู่บ้าน ทำให้เครือข่ายมีสมาชิกเพิ่มเป็น 25 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเสริมขวา 12 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ห้อม แม่ผึ้ง ทุ่งไผ่ ห้วยหลวง ปงแล้ง ปงประดู่ ปงป่าป้อ ปงหัวทุ่ง ปงประดู่ ปงแล้ง ปงหลวง และแม่เลียงพัฒนา ตำบลเสริมซ้าย 4 หมู่บ้านคือ ได้แก่ บ้านนาจะลา ดงหนองจอก สบแม่ท่า แม่ต้า และตำบลเสริมกลาง 4 หมู่บ้านคือ บ้านโป่งน้ำร้อน กิวห้วยเบ็ก สันโป่ง เหล่ายาว ตำบลทุ่งงาม 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งงาม ทุ่งงามพัฒนา แม่กี้ด ดอนงาม และแม่ต้าได้ ตามลำดับ

ในปี พ.ศ.2549 มีสมาชิกเพิ่มอีก 2 บ้านคือบ้านนาไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลเสริมซ้าย และบ้านใหม่ หมู่ 7 ตำบลทุ่งงาม ดังนั้น ในปี พ.ศ.2549 -2550 สมาชิกเครือข่ายมีทั้งหมด 27 หมู่บ้าน ได้แก่ตำบลเสริมขวา 12 หมู่บ้าน คือ บ้านปงหลวง ปงแพ่ง ปงป่าป้อ ทุ่งไผ่ แม่ฝิ่ง แม่เลียงพัฒนา แม่เลียง ปงหังทุ่ง ปงแล้ง แม่ห้อม ปงประคู้ และห้วยหลวง ตำบลทุ่งงาม 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่กืด ทุ่งงามใหม่ ดอนงาม แม่ตำใต้ และทุ่งงามพัฒนา ตำบลเสริมซ้าย 5 หมู่บ้านคือ ได้แก่ แม่ตำ สบแม่ท่า นาจะลา นาไผ่ และดงหนองจอก ตำบลเสริมกลาง 4 หมู่บ้านคือ บ้านโป่งน้ำร้อน กิ่งห้วยเบิก สันโป่ง และเหล่ายาว ตามลำดับ

สรุป ในระยะการก่อตัวของเครือข่ายมีการขยายตัวโดยใช้กลไกความเป็นญาติ เป็นเพื่อน และเป็นสมาชิกมาปนกิจเดียวกัน ในระยะแรกการขยายตัวมีอุปสรรคคือได้รับการขัดขวางจากนายทุน กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงใช้วิธีเข้าไปชักชวนในกลุ่มเครือญาติให้เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายกันก่อน เพราะในพื้นที่ลุ่มน้ำชาวนามีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันสูงจึงทำให้การขยายตัวของเครือข่ายเป็นไปด้วยความราบรื่น ในระยะก่อตัวนี้เครือข่ายสามารถขยายสมาชิกได้ 7 หมู่บ้าน ในระยะการขยายตัวได้ใช้กลไกความเป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นสมาชิกมาปนกิจเดียวกัน และใช้กลไกความเป็นเพื่อนสมาชิก อบต. เพิ่มขึ้นมาอีกกลไกหนึ่ง สำหรับระยะการพัฒนาเครือข่ายก็ยังคงใช้กลไกการขยายตัวเช่นเดียวกับระยะขยายตัว ทำให้ระยะการพัฒนาเครือข่ายนี้เครือข่ายสามารถขยายตัวได้ 27 หมู่บ้าน ในปี พ.ศ.2550 การที่เครือข่ายสามารถขยายตัวได้จนเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งก็คือ ผู้นำเครือข่ายซึ่งมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา ให้คำปรึกษาแก่สมาชิกเครือข่ายจนเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย การมีส่วนร่วมของกลุ่มแกนนำ ทำให้สามารถไปขยายแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปสู่หมู่บ้านของตนเองให้ร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจในการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนทำให้เกิดผลดี การทำให้สมาชิกเครือข่ายเห็นประโยชน์จากการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ และเป็นประโยชน์กับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย ตลอดจนจนถึงการเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเครือข่ายทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จึงทำให้เครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามเกิดความเข้มแข็ง ในอนาคตกลไก วิธีการเหล่านี้ที่ใช้ได้ประสพผลสำเร็จ เครือข่ายต้องนำมาใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน และเครือข่ายจะมีความยั่งยืนต่อไป

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงาม

4.3.1 แนวคิดของเครือข่ายในระยะก่อตั้ง

จากเงื่อนไขในการก่อตั้งของเครือข่ายในระยะนี้คือ ต้องการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดูแลรักษาป่า เพื่อให้มีเพื่อนในการทำงานดูแลรักษาป่า เพราะไม่สามารถต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนได้นั้น การทำงานโดยกลุ่มบุคคลในหมู่บ้านเดียวไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะพื้นที่อำเภอเสริมงามส่วนใหญ่เป็นภูเขา และมีพื้นที่ป่าที่กว้างใหญ่ ทำให้ไม่สามารถต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนได้ เพราะนายทุนมีอิทธิพลมาก จึงเริ่มแสวงหาเพื่อนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตำ อำเภอเสริมงาม มีบ้านไหนบ้างที่มีแนวคิดในเรื่องการอนุรักษ์ป่า มีการรักษาป่ามาก่อน และประสบปัญหาเหมือนกัน เพื่อมารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ดังนั้นแนวคิดที่นำมาใช้เกี่ยวกับการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในช่วงการก่อตั้งของเครือข่าย คือแนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่องความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแนวคิดการมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) แนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบจากการเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตำ อำเภอเสริมงาม ของนายทุนและชาวบ้าน หลังจากที่มีการปิดป่าในปี พ.ศ.2532 ทำให้ในพื้นที่ลุ่มน้ำเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งปัญหานี้มีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เพราะความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นี้ ชาวบ้านได้อาศัยพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต เมื่อป่าถูกทำลาย ทำให้แหล่งน้ำตามธรรมชาติแห้งลง เช่น น้ำแม่เสริม แม่ลา และแม่เลียง ซึ่งชาวบ้านใช้แหล่งน้ำเหล่านี้ในการอุปโภค – บริโภคในครัวเรือน และการทำเกษตร และเลี้ยงสัตว์ เมื่อปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แคนนำในหมู่บ้านจึงรวมกลุ่มกันลุกขึ้นมาจัดการปัญหาดังกล่าว ในครั้งแรกชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันจัดการในหมู่บ้านของตนเองก่อน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะนายทุนมีอิทธิพลมาก บ้านแม่ห้อมพยายามร่วมกับหมู่บ้านอื่นในการบวชป่าต้นน้ำ แต่ก็กระทำไม่สำเร็จ ผู้ใหญ่บ้านได้ถูกลอบทำร้ายจนเสียชีวิต หมู่บ้านโป่งน้ำร้อน ได้มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของหมู่บ้านไว้ มีกฎกติกาในการรักษาป่าในหมู่บ้าน แต่นายทุนเป็นบุคคลภายนอก มีอิทธิพลมากไม่ได้เกรงกลัวในกฎระเบียบของหมู่บ้าน นายทุนยังส่งเสริมให้คนตัดไม้ขายมากขึ้น ทำให้ป่าไม้ถูกตัดออกไปมากขึ้น ความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในฤดูร้อนเริ่มรุนแรงมากขึ้นตามไปด้วย บ้าน

นาจะลาเช่นเดียวกัน ชาวบ้านจึงร่วมกับกำนันลุกขึ้นมาต่อต้าน โดยมีการตั้งกฎของหมู่บ้านห้ามไม่ให้บุคคลภายนอก แต่นายทุนยังลักลอบเข้าไปตัดไม้อยู่เสมอ

จากการที่ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านได้รับรู้ถึงผลกระทบจากปัญหาจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จากนายทุน ทำให้ระบบนิเวศถูกทำลายและเกิดผลกระทบต่อสังคมและชุมชน เพราะชาวบ้านต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ในการดำรงชีวิต เหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งมนัส สุวรรณ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์กับธรรมชาติมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อมนุษย์นำเอาทรัพยากรมาใช้เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ และมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาดังกล่าว กลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงได้เข้าไปชี้แจงให้กับชาวบ้านได้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และชักชวนให้เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้มีเพื่อนในการร่วมกันดูแลรักษาป่า ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม่ให้ป่าถูกทำลายไปมากกว่านี้ จึงสรุปได้ว่าการปฏิบัติของกลุ่มแกนนำเครือข่ายนั้น ได้นำแนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการดำเนินงาน

(2) แนวคิดเรื่องความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การที่มีกลุ่มแกนนำชาวบ้านในหมู่บ้านนาจะลา แม่ห่อม และโป่งน้ำร้อน ได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหานายทุนและชาวบ้านเข้าไปลักลอบตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำของหมู่บ้านตนเอง เพราะชาวบ้านได้รับรู้และได้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จึงร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น บ้านนาจะลา กลุ่มแกนนำในหมู่บ้านรวมตัวกันร่วมกับกำนันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำห้วยแม่ไฟ ที่แห่งขอด เพราะการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน เมื่อแหล่งน้ำดังกล่าวได้แห้งลง มีผลกระทบต่อชาวบ้านนาจะลาที่ต้องอาศัยประโยชน์จากแหล่งน้ำในการดำรงชีวิต กลุ่มชาวบ้านในหมู่บ้านนาจะลาจึงลุกขึ้นมาจัดการปัญหาดังกล่าวโดยมีการตั้งกฎกติกาในการอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านขึ้นมา แต่นายทุนก็ยังมีการเข้าไปลักลอบตัดไม้อยู่เสมอ และกรณีบ้านแม่ห่อมได้มีการอนุรักษ์ป่าตั้งแต่ปี 2534 เพราะมีนายทุนเข้าไปตัดไม้ในป่าต้นน้ำของหมู่บ้านเช่นเดียวกัน ชาวบ้านจึงเกิดแนวคิดในการอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านไว้ โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านที่มีความเข้มแข็งและได้คิดมีการร่วมกับหมู่บ้านอื่นในการดูแลรักษาป่าโดยได้มีการคิดบวชป่าต้นน้ำร่วมกับหมู่บ้านอื่นในปี 2540 แต่ไม่สามารถดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ เพราะคืนก่อนวันจัดงาน หลังจากที่เลิกการประชุมเตรียมจัดงาน ผู้ใหญ่บ้านได้ถูกลอบยิงจนเสียชีวิต ต่อมาเมื่อมีผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ได้สานต่อแนวคิดการอนุรักษ์ป่าจากคนเดิมที่เสียชีวิตไป มีการอนุรักษ์ป่าอย่างเข้มแข็ง จึงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน

ขัดแย้งกับนายทุนรุนแรงมากขึ้น รวมไปถึงกรณีของบ้านโป่งน้ำร้อน กลุ่มแกนนำได้ดำเนินการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ได้เผชิญกับปัญหาที่ทำการอนุรักษ์แล้วไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ เพราะนายทุนมีการจัดวางการทำงานโดยตลอด นายทุนนำช่างเข้ามาลากไม้ในป่าต้นน้ำที่เป็นเขตอนุรักษ์ของหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่สามารถจัดการได้เพราะนายทุนมีอิทธิพลสูง และนายทุนยังมีการสนับสนุนให้กลุ่มคนตัดไม้ไปขายให้นายทุนอีก ทำให้เกิดการขัดแย้งกันในหมู่บ้านและกับนายทุน กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จะเข้าข้างนายทุน การเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์ป่าเป็นไปด้วยความลำบาก จากประสบการณ์ของแต่ละหมู่บ้านที่ต่างคนต่างอนุรักษ์ทำให้แก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาความขัดแย้งกับนายทุนไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำของหมู่บ้านโป่งน้ำร้อน จึงได้เกิดแนวคิดในการรวมกลุ่มกันเพื่อให้มีเพื่อน หรือภาษาคำเมืองเรียกว่า มีเจ้าหมู่ สำหรับช่วยเหลือกัน ปรีกษาหารือกัน ในการดูแลรักษาป่า เมื่อพบกับเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกและสิ่งแวดล้อม จึงแสวงหาแนวร่วมในการทำงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ป่าในแต่ละหมู่บ้านที่ต่างคนต่างทำยากที่จะได้รับผลสำเร็จ ต้องรวมกลุ่มกันหลายๆหมู่บ้านในการอนุรักษ์ป่า ประกอบกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้ต่อสู้กับนายทุนมาตลอด ทำให้ได้สะสมความขัดแย้งกับนายทุนนับวันก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เมื่อ แกนนำบ้านโป่งน้ำร้อน และนายเทพ เชียงแก้ว เข้าไปเชื่อมประสานชักชวนให้เข้ามารวมกลุ่มกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพรวมของทั้งลุ่มน้ำ ทำให้ทั้ง 3 หมู่บ้านรวมกลุ่มกันอย่างรวดเร็ว เมื่อรวมตัวกันได้แล้วก็มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยกันหาทางแก้ปัญหาหารือกัน จึงได้สรุปมติร่วมกันจัดตั้งเครือข่าย เพื่อจะได้มีเพื่อนในการร่วมกันอนุรักษ์ป่าต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุน จากการรวมกลุ่มกันของกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย 3 หมู่บ้าน ได้แล้ว ซึ่งเป็นการเริ่มจากจุดเล็กๆ แล้วมีการขยายแนวคิดการอนุรักษ์ไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียง ครั้งแรกขยายไปยังหมู่บ้านอื่นไม่สำเร็จเพราะเกิดการแทรกแซงจากนายทุน จึงได้ขยายแนวคิดไปยังกลุ่มเครือข่ายที่อยู่ในหมู่บ้านข้างเคียงก่อนมีการนัดพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการกันหลายครั้งที่วัดนาศาลา

การที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ช่วยกันปฏิบัติในการหากลุ่มหรือเพื่อนเพื่อมาร่วมกันดูแลรักษาป่า ช่วยกันหยุดยั้งการทำลายป่าจากชาวบ้านและนายทุนเพราะได้รับรู้สถานการณ์และประสบการณ์จากการทำงานต่างคนต่างทำไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหารือในภาพรวมได้ จึงชักชวนกันเข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย และขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงให้เครือข่ายเข้มแข็งมากขึ้น ทำให้เกิดพลังในการต่อต้านอิทธิพลของนายทุน การกระทำของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ที่พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ได้กล่าวถึงผู้คนในสังคมที่มาร่วมตัวกันในการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานซึ่งกันและกัน อาศัยกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความสำเร็จในการทำงาน และมีการขยายผล

เพื่อให้เครือข่ายเกิดการเติบโตอย่างมีพลัง เพื่อร่วมกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายมาเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

(3) แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายทั้งสามบ้าน บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านแม่ห้อม และบ้านนาจะลา ต่างก็มีกระบวนการคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ก่อนมารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย เพราะชาวบ้านได้รับรู้และเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงเกิดจิตสำนึก และเกิดแนวคิดที่จะอนุรักษ์ป่าไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นเข้ามาทำลายป่าต้นน้ำของตนเอง ที่บ้านนาจะลามีการทำแนวเขตป่า การตรวจป่า การปลูกป่า การตั้งกฎระเบียบของหมู่บ้าน การเลี้ยงฝิขุนน้ำ เพื่อให้ฝนตกตามฤดูกาล ตามความเชื่อของหมู่บ้าน บ้านแม่ห้อม มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่ห้อม ผู้ใหญ่บ้านได้ร่วมกับชาวบ้านอนุรักษ์ป่า โดยมีการทำแนวเขตป่า ปักป้ายเขตป่าชุมชนของบ้านแม่ห้อมห้ามใครเข้าไปตัดไม้ หากลักลอบตัดไม้จะถูกจับ และถูกปรับเงิน และบ้านโป่งน้ำร้อนแกนนำได้ชักชวนให้กลุ่มคนในหมู่บ้านลุกขึ้นมาอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแม่เสริมไว้อย่างเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์ป่าลำห้วยแม่เสริม แม่เพิม และแม่พริกไม่ให้ใครขึ้นไปตัดไม้ทำลายป่าอีก

ในการมารวมกลุ่มกันครั้งแรกนี้ ได้นำเอาประสบการณ์ในการอนุรักษ์ของแต่ละบ้านมาแลกเปลี่ยนกัน มีการแลกเปลี่ยนปัญหาที่เกิดขึ้น และการแก้ไขปัญหาของแต่ละบ้าน ดังที่ ลุงแก้ว กล่าวไว้ว่า ในตอนแรกทุกคนก็มาแลกเปลี่ยนปัญหากัน มาเล่าปัญหาของแต่ละหมู่บ้านให้กันฟัง ร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การแก้ไขปัญหาต่างคนต่างทำการอนุรักษ์ป่า บ้านเดียวมันต่อสู้กับนายทุนไม่ได้ จึงตกลงกันรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อจะได้มีพลังในการต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุน อนุรักษ์บ้านเดียวมันแคบ ถ้าร่วมกันอนุรักษ์หลายๆบ้านจะทำให้ได้ผลที่กว้างขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสมาชิกเครือข่ายได้มีการร่วมกันอนุรักษ์ป่าในหมู่บ้านของตนเอง และเมื่อรวมกลุ่มกันแล้วได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ค้นหาสาเหตุของปัญหา และหาทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ดูแลรักษาป่าที่เสื่อมโทรมลงไปที่กลับฟื้นคืนมา และหาทางป้องกันไม่ให้นายทุนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าอีก ผลกระทบที่เกิดกับชาวบ้านก็จะน้อยลงไป ซึ่งการกระทำดังกล่าวสอดคล้อง กับแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเกษม จันทรแก้ว (2541) ได้เขียนไว้เกี่ยวกับหลักการอนุรักษ์ว่าเป็นการทำสิ่งที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น และวิธีการอนุรักษ์ ที่มีหลายรูปแบบเช่น การรักษา ช่อมแซม ฟื้นฟู พัฒนา ป้องกัน สงวน และมีการแบ่งเขตในการอนุรักษ์ ซึ่งเครือข่ายฯ ได้ใช้วิธีการอนุรักษ์หลายวิธีร่วมกันในหาทางป้องกันร่วมกัน ร่วมรักษา

ป่าไม้ที่มีอยู่แล้ว และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมไปให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเครือข่ายฯ ได้มีการนำแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงาม

(4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่แกนนำหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงามต่างได้ประสบปัญหา นายทุนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ และทำให้เกิดความแห้งแล้ง แต่ละหมู่บ้านได้รับผลกระทบอันนี้ เมื่อแกนนำของหมู่บ้านรับรู้ และเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และได้รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้มีเพื่อน ในการช่วยกันดูแลรักษาป่า แก้ไขปัญหาที่เกิดผลกระทบร่วมกันคือปัญหาการขาดแคลนน้ำ จึงต้องร่วมกันอนุรักษ์ป่าหลายๆบ้านจะเกิดพลังในการต่อต้านกับนายทุน รวมถึงการช่วยเหลือกันดูแลป่าต้นน้ำที่มีผืนป่าอยู่ติดกัน ไม่ให้บุคคลอื่นเข้าไปลักลอบตัดไม้ ทั้งนี้ก็เพื่อจะรักษาทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลายมากขึ้น เมื่อแกนนำทั้ง 3 หมู่บ้านที่เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายได้รู้ และเข้าใจจุดมุ่งหมายร่วมกันแล้ว แกนนำเครือข่ายดังกล่าวจึงมีการพูดคุยปรึกษาหารือ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ในการดูแล รักษาป่า และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละหมู่บ้าน ร่วมกันคิดที่จะชักชวนเพื่อนหมู่บ้านอื่นเข้ามา ร่วมกันการดูแลรักษาป่า จะได้ดูแลป่าที่กว้างขึ้น เมื่อมีเพื่อนหลายๆบ้านที่อยู่ติดต่อกันร่วมกันอนุรักษ์ป่าเป็นผืนใหญ่ นายทุนก็ไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ และไม่สามารถนำช้างไปลากไม้ในป่าได้ ก็จะทำให้สามารถรักษาป่าได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงามได้มากขึ้น การดูแลรักษาป่าก็จะได้รับการในพื้นที่ที่กว้างขึ้น

การร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา หาทางป้องกันนายทุนไม่ให้เข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในครั้งนี้เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ เพราะกลุ่มแกนนำได้เห็นผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน และการทำงานเพียงลำพังบ้านเดียวก็ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่แกนนำแต่ละหมู่บ้านได้มีประสบการณ์ที่ได้รับมาด้วยตนเองในการดำเนินการอนุรักษ์ที่แล้มาแล้ว จึงเกิดความร่วมมือกันรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับ อคิน ริฟฟิ้น และเจมส์ คี บีนทง(อ้างในทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ, 2527) ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ชุมชนต้องมีความเข้าใจอย่างดีถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น และอยากเข้ามามีส่วนร่วมทำเพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ก่อประโยชน์กับตนเองและชุมชน โดยการร่วมกัน ตั้งแต่การค้นหาคำปัญหา สาเหตุของปัญหา และการหาแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไข การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน และการประเมินผลงาน รวมไปถึงการที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น อยู่ที่การตัดสินใจของชาวบ้านเองในการที่จะเข้ามา

ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัว กับหมู่บ้านของตนเองเป็นหลักสำคัญที่สุด ดังนั้นจึงสรุปได้เครือข่ายได้นำเอาแนวคิดการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงาม

โดยสรุปในระยะการก่อตัวของเครือข่ายนั้น กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้มุ่งที่จะหาเพื่อนเพื่อรวมกลุ่มกันทำงานเป็นเครือข่ายในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมุ่งที่จะหาเพื่อนให้ได้มากที่สุด เพื่อจะเป็นพลังในการดูแลรักษาป่า ต่อสู้กับกระแสการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายจึงได้ใช้แนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่มาเป็นแนวทางในการชี้แจง และชักชวนให้แกนนำของหมู่บ้านใกล้เคียงกันได้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน และเข้ามาร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยแนวคิดของความเป็นเครือข่ายกัน แสวงหาเพื่อนที่มีแนวคิดการอนุรักษ์ และประสบปัญหาในความขัดแย้งกับนายทุนเหมือนกัน เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อจัดการปัญหาดังกล่าว โดยยึดมีหลักการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมลงไปให้กลับฟื้นคืนสภาพกลับคืนมาเหมือนเดิม และป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายป่ามากขึ้นอีกตามแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายนั้นต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบเหมือนกันในพื้นที่ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของการมีส่วนร่วม โดยได้ร่วมกันแสวงหาเพื่อน หาแนวร่วม ขยายแนวคิด ขยายเครือข่าย ทำให้เกิดเป็นพลังในการต่อสู้กับอิทธิพลของนายทุนทั้งนี้ก็เพื่อการจะรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย และเลวร้ายไปมากขึ้น ก็จะเป็นผลดีกับชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำต่อไป

4.3.2 แนวคิดของเครือข่ายในระยะการขยายตัว

ในการดำเนินการในระยะที่ผ่านมากลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้แนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แนวคิดความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแนวคิดการมีส่วนร่วม สำหรับในระยะการขยายตัวของเครือข่ายนี้ นี้กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายยังมีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเหมือนกับระยะที่แล้ว นอกจากนี้แล้วในระยะการขยายเครือข่ายนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายยังได้นำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวคิดพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) แนวคิดความความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ในระหว่างการขยายเครือข่ายนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้นำสถานการณ์ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำ เข้ามามีชีวิต ให้ชาวบ้านได้รับรู้ และทำความเข้าใจให้หมู่บ้านต่างๆ ได้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นที่ชาวบ้านได้มีประสบการณ์การเผชิญกับปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เกิดความร่วมมือในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรมากขึ้น ดังเช่นในปี พ.ศ. 2545 เกิดน้ำท่วมในตำบลเสริมขวา ทำให้ท่อนซุงที่ถูกตัดไว้ในป่า ได้ไหลมากับน้ำ ทำให้ทำความเสียหายแก่บ้านเรือน และไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ในตำบลเสริมขวา ซึ่งปัญหาดังกล่าวที่ชาวบ้านได้เผชิญอยู่ และความเสียหายที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านโดยตรง เมื่อกลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้แนวคิดนี้ เข้าไปทำความเข้าใจกับแกนนำ และชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงเกิดความตระหนัก เกิดจิตสำนึกและชักชวนให้มารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายได้ง่ายขึ้น

(2) แนวคิดความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้แนวคิดนี้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในการทำกิจกรรมของเครือข่าย และร่วมกันทำหลายๆบ้าน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์มันก็จะเกิดขึ้นมา ซึ่งนายเทพได้กล่าวว่า มีการช่วยกันดูแลป่าหลายๆบ้านทำให้ไม่ต้องระวังทุกด้าน ทุกทิศทุกทาง 180 องศา หมู่บ้านที่มีฝืนป่าอยู่ติดกับหมู่บ้านอื่นซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายๆ เช่นเดียวกันจะมีการช่วยกันดูแลไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปลักลอบตัดไม้ทำลายป่า มีการตั้งกฎกติกา การอนุรักษ์ป่า ควบคู่กับการทำฝายผสมผสาน หมู่บ้านที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ยังไม่มีประสบการณ์ แกนนำบ้านโป่งน้ำร้อนจะเข้าไปช่วยให้คำปรึกษา และแนะนำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของหมู่บ้านเอง หรือชักชวนให้ไปดูงานการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าที่บ้านโป่งน้ำร้อน ปัญหาอุปสรรคต่างๆที่โป่งน้ำร้อนได้เจอ และการดำเนินการแก้ไขปัญหของบ้านโป่งน้ำร้อน สมาชิกใหม่ได้นำรูปแบบการดำเนินงานไปเป็นแนวทางในการทำบ้านของตนเองให้มีน้ำ มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้หมู่บ้านเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหมู่บ้านสมาชิกเก่า และหมู่บ้านสมาชิกใหม่

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน โดยใช้เวทีการจัดประชุมประจำเดือนของเครือข่าย เพื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานเพื่อนำปัญหาอุปสรรคมาเล่าสู่กันฟัง เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในการทำงาน ให้แก่กันและกัน นอกจากเรื่องการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า นายเทพได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในกรณีการที่แนวเขตป่าตกลงกันไม่ได้ เครือข่ายฯเข้าไปไกล่เกลี่ย และหนุนเสริมหมู่บ้านที่มีประสบการณ์น้อย ให้สามารถจัดการปัญหา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้ดีขึ้น

กิจกรรมที่เห็นผลได้ชัดจากการรวมพลังกันเป็นเครือข่ายก็คือ ในกรณีที่สมาชิกมีการอนุรักษ์ป่า จึงมีความขัดแย้งกับนายทุน ทำให้มีผลกระทบเกิดขึ้นกับแกนนำสมาชิกเครือข่ายฯ ได้แก่ แกนนำสมาชิกเครือข่ายบ้านเหล่ายาว ถูกเผารถมอเตอร์ไซด์ การทำลายสวน ของแกนนำสมาชิกเครือข่ายบ้านสันโป่ง กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายจึงได้ร่วมกันเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างกระแสของการอนุรักษ์ป่า และร่วมกับบริจาคเงินสำหรับนำไปซื้อรถแทนคันที่ถูกเผา และซื้อกล้าไม้ที่จะนำไปปลูกแทนที่ต้นที่ถูกทำลาย การกระทำเช่นนี้ เป็นการแสดงพลังให้ชาวบ้านเห็นว่าเครือข่ายมีการร่วมมือกันจริงๆ เพราะยังไม่เคยมีการกระทำที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านในลักษณะนี้ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำเกิดความมั่นใจว่าเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายแล้ว เมื่อเกิดปัญหาเกิดขึ้น เครือข่ายก็จะให้การช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดกระแสของการยอมรับ และกระแสการร่วมกันอนุรักษ์ป่ากันมากขึ้นในพื้นที่อำเภอเสริมงาม โดยมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกันมากขึ้น

(3) แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในระบอบการขยายเครือข่ายนี้ กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ใช้แนวคิดนี้ในการหาทางออกร่วมกันว่าจะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกทำลายป่าได้อย่างไร ซึ่งแกนนำบ้านโป่งน้ำร้อนได้เล่าว่า บ้านโป่งน้ำร้อนมีประสบการณ์ในการอนุรักษ์จากการไปดูงานที่ห้วยฮ่องไคร้ และได้นำเอาแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการทำฝายผสมผสาน ควบคู่กับการอนุรักษ์ป่า ซึ่งลุงแก้วเป็นแกนนำของบ้านโป่งน้ำร้อน ได้เล่าประสบการณ์ให้ฟังว่าหลังจากกลับจากศึกษาดูงานก็ได้มาทดลองทำฝายผสมผสานที่ห้วยอุ้มอิม ในปี พ.ศ.2543 เริ่มเกิดผลดีขึ้น น้ำในลำห้วยอุ้มอิมมีการเลื่อนระยะของการไหลได้นานขึ้น จากเมื่อก่อนที่จะทำฝายนั้น น้ำได้หยุดไหลในเดือนกุมภาพันธ์ แต่เมื่อหลังจากการทำฝายแล้วน้ำได้เลื่อนการหยุดไหลเป็นเดือนเมษายน

การปฏิบัติการทำฝายผสมผสานควบคู่การอนุรักษ์ป่า ของบ้านโป่งน้ำร้อนทำแล้วเกิดผลดีกับชาวบ้านในหมู่บ้าน กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำบ้านโป่งน้ำร้อนจึงมีการถ่ายทอดให้กับเพื่อนสมาชิกเครือข่าย หลังจากการได้แลกเปลี่ยนกันในการแก้ไขปัญหาแล้ว กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายจึงได้ตกลงร่วมกัน ตัดสินใจที่จะทำตามแนวทางของบ้านโป่งน้ำร้อน และมีการคิดการทำแผนเพื่อทำงานร่วมกัน ร่วมกันร่างกฎกติกาของเครือข่าย กฎที่สำคัญของผู้ที่มาเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายก็คือต้องทำฝายผสมผสานควบคู่กับการอนุรักษ์ป่า เพื่อให้ร่วมกันแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำให้ได้ และขณะเดียวกันก็มีการขยายเครือข่ายไปด้วย

เครือข่ายมีการปฏิบัติการอนุรักษ์ป่า โดยมีการแบ่งเขตป่าในหมู่บ้านให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าใช้สอย และที่ทำกิน เป็นการป้องกันการบุกรุกผืนป่าในการทำมาหากิน ทำไร้ของชาวบ้าน รวมทั้งกันพื้นที่ป่าต้นน้ำไว้เป็นเขตอนุรักษ์ห้ามใครตัดไม้อย่างเด็ดขาด มีการตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งการจัดการของเครือข่ายฯ ส่วนหนึ่งได้มาจากการเรียนรู้จากบ้านโป่งน้ำร้อนที่เคยทำมา และมีการได้เชิญหมู่บ้านที่เข้าเป็นสมาชิกใหม่ให้ไปดูงานที่บ้านโป่งน้ำร้อน เพื่อได้เรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาขาดน้ำโดยการทำฝายผสมผสานควบคู่การอนุรักษ์ป่า และนำรูปแบบการจัดการของบ้านโป่งน้ำร้อนไปทำในหมู่บ้านของตนเองต่อไป

นอกจากนี้กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายยังจัดให้มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจ ให้ชาวบ้านได้รับรู้ เข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย เพื่อสร้างกระแสของการอนุรักษ์ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มากขึ้น รวมถึงการให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันจัดการปัญหา เช่น ร่วมกันจัดการปัญหาความขัดแย้งกับนายทุน และการผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม มีการบวชป่าและสืบชะตาป่าที่บ้านโป่งน้ำร้อน เพื่อให้หมู่บ้านอื่นเข้ามาร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งการกระทำของเครือข่าย โดยการปฏิบัติการทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ และการบวชป่า สืบชะตาป่า เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงามได้นำแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

(4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในระยการขยายเครือข่ายนี้ กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย ได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้คือ มีการร่วมกันคิดหาทางที่ผลักดันช้างของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงามให้ได้ ด้วยความร่วมมือกันของกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย ทำให้เกิดเป็นพลังของมวลชนในพื้นที่อำเภอเสริมงาม ทั้งหมดที่รวมตัวกัน มีการส่งตัวแทนหมู่บ้านเข้าปรึกษากับหน่วยงานราชการที่อยู่ในอำเภอเสริมงาม ผลักดันช้างที่นำเข้ามาลากไม้ของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เป็นการแสดงความร่วมมือกัน ให้ส่วนราชการเห็นว่าทุกหมู่บ้านมีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาอันเป็นปัญหาในภาพรวมมิใช่เป็นปัญหาของหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง จนสามารถ

ร่วมกับส่วนราชการผลักดันช้างที่นำมาลากไม้ของนายทุนให้ออกไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงามได้สำเร็จ

จากการที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันคิดหาหนทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการร่วมกันทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่คิดมาด้วยกัน เช่นการทำฝ่ายผสมผสาน ควบคู่กับการอนุรักษ์ป่า และร่วมประเมินผลว่าการทำกิจกรรมต่างๆตามแผนแล้วเกิดผลดีอย่างไรบ้าง เช่นการทำฝ่ายผสมผสานมีผลดีอย่างไรบ้าง เกิดปัญหาอุปสรรคอะไรขึ้นบ้าง การร่วมกัน ช่วยเหลือกัน ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นด้วย เป็นต้น นอกจากนี้เครือข่ายฯร่วมกันกำหนดกฎระเบียบของเครือข่ายฯขึ้นมาและร่วมกันปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัด การร่วมกันรณรงค์ ประชาสัมพันธ์สร้างกระแสนของการอนุรักษ์ป่า ร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงร่วมกันบวชป่า สืบชะตาป่า ทำให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึก และหันมาช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้กันมากขึ้น ทำให้ให้การดำเนินการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามที่เสื่อมโทรมลงไปนั้น ให้ได้รับการฟื้นฟูสภาพให้ดีขึ้น

(5) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากสถานการณ์ ในปี 2543 นั้น มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ทำให้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันปรึกษาหารือกันว่าจะทำอะไรถึงจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งลุงแก้วได้กล่าวว่า ในตอนที่รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายระยะแรกนั้น ในพื้นที่มีปัญหาในเรื่องของการตัดไม้ทำลายป่ามาก และปัญหาความแห้งแล้ง ในการแก้ไขปัญหาทุกหมู่บ้านต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาเราจะมีความสุข และเกิดความยั่งยืน ถ้าเราไม่ร่วมมือกันแล้วอนาคตลูกหลานเราภายหน้าจะอยู่จะกินอย่างไร นายทุนก็ตัดไม้ออกไปดีก็ๆ เราก็ยังตูกอยู่อย่างนี้ ลุงแก้วจึงชักชวนเพื่อนสมาชิกเครือข่ายให้มาหาทางออกของปัญหา ด้วยการมาร่วมกันอนุรักษ์ป่าและทำฝ่ายผสมผสาน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาและเกิดความยั่งยืนขึ้น

ต่อมาหลังจากที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายมีการประชุมร่วมกันแลกเปลี่ยนกัน เพื่อปรึกษาหารือกันในการหาทางออกว่าจะทำร่วมกันอย่างไร เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ที่ประชุมจึงได้ตกลงทำแผนร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และได้จัดทำโครงการเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณจากกองทุน SIF และก็ได้รับงบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งขณะนั้นได้เน้นการแก้ไขการบุกรุกทำลายป่า และปัญหาการขาดแคลนน้ำ งบประมาณส่วนใหญ่ก็จะไปเป็นค่าอาหารกลางวันในการทำกิจกรรมการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปฏิบัติการทำฝ่ายผสมผสาน

และการอนุรักษ์ป่า ซึ่งอนุรักษ์ป่าได้แก่ การทำแนวเขตป่า การตรวจป่า การปลูกป่า ส่วนค่าแรงงานนั้นชาวบ้านร่วมมือร่วมใจการปฏิบัติโดยไม่ต้องจ่ายค่าแรงงาน

จะเห็นได้ว่าในระยะนี้การที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้มองเห็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตำกำลังเสื่อมโทรมลงไปขณะนั้น ได้เกิดความคิดถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มองถึงอนาคตลูกหลานจะอยู่ กินอย่างไร ถ้าทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลายลงไป และพยายามลุกขึ้นมาชักชวนให้สมาชิกเครือข่ายได้ร่วมกันแลกเปลี่ยน และทำแผนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและร่วมกันปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อให้ลูกหลานรุ่นต่อไปได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ใช้ผลิตภัณฑ์จากป่าเพื่อเป็นปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต และมีน้ำอุปโภคบริโภคตลอดไปนั้น สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทั้งการพัฒนา และการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีที่สุดในปัจจุบัน เป็นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นหลังในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งแนวทางในการพัฒนาต้องมองไปไกลถึงอนาคตของคนรุ่นหลัง โดยคำนึงถึงความเสมอภาค และความยุติธรรม ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในการดำรงชีวิต

(6) แนวคิดศาสนากับสิ่งแวดล้อม ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตำ อำเภอเสริมงาม ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนับถือศาสนาพุทธ ร่วมกับมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น เช่น การสืบชะตา การเลี้ยงผีขุนน้ำ ผีเสื้อบ้าน ฯลฯ ดังนั้นกลุ่มแกนนำเครือข่ายจึงได้ประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำคือการจัดให้มีการบวชป่า สืบชะตาป่า ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

ลุงแก้วได้กล่าวว่า *ป่าที่บวชแล้วก็เหมือนพระ คนพื้นเมืองเราจะไม่ทำร้ายพระที่ห่มผ้าเหลือง ถ้าใครไปทำร้ายถือว่าเป็นบาป*

ในปีพ.ศ. 2543 กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกับหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม อบต.เสริมซ้าย โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ทำการบวชป่าต้นน้ำแม่เสริม ที่บ้านโป่งน้ำร้อน มีการนิมนต์พระมาสวด ทำพิธีบวชป่า โดยใช้พิธีทางศาสนาเข้ามาช่วย ทำให้เป็น

การปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ แล้วรู้สึกห่วงแหนและช่วยกันดูแล อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนของตนเองมากขึ้นด้วย สำหรับการสืบชะตาป่า เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่นำ แนวคิดสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งลุงแก้ว กล่าวเพิ่มเติมในเรื่องการสืบชะตาป่าว่า การสืบ ชะตาเป็นความเชื่อของคนที่นี่ว่าคนที่สืบชะตา จะทำให้ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีอายุยืนยาว หมู่บ้านที่สืบ ชะตาแล้วจะทำให้ผู้คนในหมู่บ้านนั้นอยู่กันอย่างมีความสุข การสืบชะตาป่าก็เช่นเดียวกันทำให้ป่า อุดมสมบูรณ์ ไม่ถูกทำลาย

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ จัดให้มีการสืบชะตาป่าที่ห้วยอุมอิม ต้นน้ำแม่เสริม ในปี 2544 ซึ่ง การดำเนินงานเป็นการทำงานร่วมกันหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาชุมชน และ ประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทุกส่วนได้มาร่วมกันทำงาน ทำให้ชาวบ้านได้เกิดสำนึกไม่ทำลายป่าและ หันมาอนุรักษ์ป่ามากขึ้น การบวชป่า และการสืบชะตาป่า ที่เครือข่ายได้ร่วมกันจัดขึ้นนั้นนั้น สอดคล้องกับที่ สุรพล คำรหัสกุล (2542) และประเสริฐ ตระการศุภกร (2544) ได้กล่าวถึงบทบาท สำคัญของพุทธศาสนาในสังคมล้านนา และชาวล้านนายังมีประเพณี และความเชื่อในเรื่องต่างๆที่ นอกเหนือไปจากพุทธศาสนา แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ขัดแย้งกัน แต่จะผสมกลมกลืนอยู่ในระบบเดียวกัน มีความเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของคนเช่นประเพณีสืบชะตาเป็นการต่ออายุให้ยืดยาวออกไป ให้ เกิดเป็นมงคลมีความสุข เจริญรุ่งเรือง ปราศจากทุกข์ และ โรคภัยต่างๆ เช่นกิจกรรมสืบชะตาบ้าน เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันทำ เพื่อเกิดความสุขสวัสดีแก่ประชาชน รวมทั้งการบวชป่าเพื่อไม่ให้ ผู้ใดเข้าไปทำลายป่าซึ่งเครือข่ายได้ประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อประสานความร่วมมือร่วมใจคน ในพื้นที่ให้ร่วมกันอนุรักษ์ป่า ดูแลรักษาป่าอันเป็นต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านให้มีความอุดมสมบูรณ์ สืบไป

4.3.3 แนวคิดของเครือข่ายระยะการพัฒนาเครือข่าย

ในระยะการพัฒนาเครือข่ายนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ตกลงร่วมกันในการนำแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสว่างงาม เพิ่มขึ้นจากระยะการขยายตัวของเครือข่ายอีกแนวคิดหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดการนำ แนวคิดต่างๆมาใช้เป็นแนวทางในการทำงานมีดังนี้

(1) แนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ในระยะเวลาการพัฒนาเครือข่าย ในช่วงนี้ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ถูกเผยแพร่ และเป็นที่น่าสนใจกับประชาชนทั่วประเทศและหันมาร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น ลุงแก้ว ได้กล่าวว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึมงามได้รับรู้จากสื่อต่างๆ เช่นทางวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ทำให้ประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดไม้ทำลายป่า ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนอาศัยอยู่ใกล้เขา ทำให้เกิดน้ำท่วมในฤดูฝน และน้ำแล้ง ในฤดูร้อน ทำให้ชาวบ้านเกิดรำลึก หันมาร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น และการแก้ปัญหาของเครือข่ายโดยการทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า ข่าวนี้อีกได้แพร่กระจายออกไป ทั้งทั้งอำเภอสตรึมงาม ทำให้ชาวบ้านเห็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น และหันมาร่วมมืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

นายเทพ ได้กล่าวเสริมว่า กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้เข้าไปทำความเข้าใจกับหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย โดยใช้เวทีการประชุมสัญจรมีการแลกเปลี่ยนปัญหาของหมู่บ้านกับสมาชิกเครือข่าย ทำให้เกิดกำลังใจในการทำงาน มุ่งมั่นอนุรักษ์ป่า และทำฝายผสมผสาน ส่วนบ้านที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกก็จะเข้าไปทำความเข้าใจกับแกนนำ ให้เห็นถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า และชักชวนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายต่อไป

จากการที่ กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่า การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ในระยะนี้แกนนำเครือข่ายยังให้หมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายได้ปฏิบัติการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าอย่างเช่นในระยะที่ผ่านมา เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกทำลายป่า ไม่ให้เกิดปัญหาภัยแล้งขึ้นมาอีก ซึ่งมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ และได้มีการเข้าไปชักชวนหมู่บ้านใกล้เคียงที่ยังไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ให้มาเป็นสมาชิกของเครือข่าย เช่นเดียวกับระยะที่ผ่านมา การกระทำดังกล่าวของเครือข่าย สอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งกล่าวไว้แล้วในระยะก่อตัวของเครือข่าย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเครือข่ายได้ใช้แนวคิดนี้ ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมาเป็นแนวทางการทำงานให้สมาชิกเครือข่ายหันมาร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกันมากขึ้น

(2) แนวคิดเรื่องความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ให้สมาชิกเครือข่ายได้จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จนประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดการยอมรับในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จึงมีหมู่บ้านต่างๆ เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ในการทำงานเครือข่าย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

ลุงแก้วได้กล่าวว่า หมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันในตำบลเดียวกันที่มีความเข้มแข็งมากกว่า ก็เข้าไปช่วยเหลือบ้านที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ การกระทำเช่นนี้ จะทำให้เกิดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เกิดขวัญและกำลังใจในการร่วมกันทำงานเป็นเครือข่ายต่อไป

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายมีการเข้าไปสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานของเครือข่าย ให้กับชาวบ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่าย โดยเข้าไปช่วยให้คำปรึกษาให้กับแต่ละหมู่บ้าน สมาชิกเครือข่ายที่มีปัญหาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้แกนนำคณะกรรมการในหมู่บ้าน และชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงาน ร่วมกันหาทางออกในเวลาที่ปัญหาเกิดขึ้น ทำให้คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน และชาวบ้านร่วมกันการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง จนสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนให้เห็นผลเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้ เช่น เข้าไปร่วมแลกเปลี่ยนแก้ไขปัญหาก็แล้งที่บ้านแม่เลี้ยง โดยเสนอให้มีการทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า รวมถึงรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น เป็นต้น รวมถึงสมาชิกเครือข่ายฯ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันโดยใช้เวทีการจัดประชุมประจำเดือนของเครือข่าย ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญของเครือข่าย เพราะเครือข่าย จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานอยู่เสมอ มีการนำประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา มาเล่าสู่กันฟัง เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กันและกัน ทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น

นายเทพกล่าวเสริมว่า ความสำเร็จของเครือข่ายที่ร่วมกันจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จนได้รับรางวัลจากคณะทำงานลูกโลกสีเขียว สมาชิกเครือข่ายก็นำเงินนั้นมาแบ่งกันเท่าๆกันทุกบ้าน เพื่อเป็นทุนของหมู่บ้านในการดำเนินงานต่อไปนั้น เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทรที่สมาชิกเครือข่ายฯ มีให้กัน

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันสม่ำเสมอ ในระยะนี้มีการจัดเวทีต่างๆ เพื่อพัฒนาแกนนำเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เช่นการจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย และแกนนำเครือข่ายยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับวิทยากรอีกด้วย ในระยะนี้สมาชิกเครือข่ายมีการช่วยเหลือกัน เอื้ออาทรกัน ประสานงานกันในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายให้ได้รับความสำเร็จนั้น

เครือข่ายฯ ได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายฯ มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานจัดการปัญหา
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

(3) แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สำหรับในระยะการพัฒนาเครือข่ายแนวคิดการอนุรักษ์ยังมีการอนุรักษ์ตามแนวทาง
หลักการของแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับระยะที่ผ่านมา โดยยังมีการทำกิจกรรม
เช่นเดียวกัน มีความเกี่ยวเนื่องโยงแนวคิดความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้สมาชิกของ
เครือข่ายมีความตระหนัก มีจิตสำนึกในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ในระยะนี้ เครือข่ายฯ ก็ยังมีกฎที่
สำคัญของเครือข่ายฯ เหมือนเดิม และมีกิจกรรมทำอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน ปี
พ.ศ. 2550 คือ สมาชิกเครือข่ายทุกหมู่บ้าน ทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า เพื่อที่หมู่บ้าน
สมาชิกเครือข่ายฯ จะมีน้ำใช้ตลอดไป และการอนุรักษ์ป่า มีการตรวจป่า ทำแนวเขตป่าให้ชัดเจน
และปลูกป่าเพิ่มเติม ซึ่งการกระทำดังกล่าวสอดคล้องกับ กับแนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มีการ
ใช้แบบยั่งยืน การเก็บกัก ฟื้นฟู พัฒนา ป้องกัน สงวน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

(4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในระยะนี้ กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้นำเอาแนวคิดการมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทาง
ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม โดยได้
ทำงานร่วมกับท้องถิ่นมากขึ้น โดยกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกับอบต.เสริมขวาในการ
ทำแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แผนนั้นสอดคล้องกับความต้องการของ
ชุมชนในพื้นที่ และสามารถร่วมกันกับท้องถิ่นในการจัดการอย่างเหมาะสม ตามบริบทของพื้นที่ลุ่ม
น้ำ

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ประสานงานทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เช่น เครือข่ายได้ร่วมกับ
ท้องถิ่น หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการบวชป่า สืบชะตาป่า จัดเสวนาในการร่วมมือกันกับ
อบต. กลุ่มสตรี และหน่วยงานสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปางในการร่วมกัน สนับสนุน ส่งเสริมกัน
และกันในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าอำเภอเสริมงาม

(5) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่ในระยะนี้มีการประชาสัมพันธ์จากทางสื่อต่างๆ มากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามด้วย ในระยะนี้กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้จัดให้มีการถ่ายทอด และขยายแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่กลุ่มเยาวชน โดยมีการพัฒนากิจกรรมเข้าค่ายทายาทสืบสานงานรักษ์ป่า ให้กับเยาวชนที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ให้เด็ก และเยาวชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ที่เริ่มทำกันมา ตั้งแต่ระยะก่อตั้งตัวของเครือข่าย จนถึงปี 2549 รวมถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในอนาคต ด้วย นายเทพ ผู้ประสานงานเครือข่าย ได้กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ได้อยู่กับคนรุ่นเดียวเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้ส่วนมากแกนนำเครือข่ายมีอายุมากแล้ว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงมีการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าของเครือข่ายให้กับ เด็ก และเยาวชนที่เป็นคนรุ่น

การปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ให้ความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มองทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองของแต่ละพื้นที่ และการพัฒนาที่มองให้ไกลไปถึงอนาคตของคนรุ่นหลังด้วย โดยมี แนวทางที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ที่ต้องการรักษาคุณภาพชีวิต ระบบนิเวศ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนการทำงาน of เครือข่าย และความยั่งยืนทางนิเวศ รวมทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และได้นำการพัฒนาแบบยั่งยืนตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ก็คือ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อีกแนวคิดหนึ่ง ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

(6) แนวคิดศาสนา กับสิ่งแวดล้อมร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในระยะการพัฒนาเครือข่าย กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย ยังคงร่วมกันจัดให้มีการนำพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ โดยการจัดให้มีการบวชป่า และการสืบชะตาป่า เป็นต้น

นายเทพ กล่าวว่า เครือข่ายนำจึงแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้น เครือข่ายจึงมีการกำหนดให้มีการบวชป่า สืบ

ชะตาป่า เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายได้มาร่วมกันทำกิจกรรม เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และให้ชาวบ้านได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ได้เห็นสภาพป่าไม้ ต้นน้ำลำธารของหมู่บ้านว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

ในปี 2548 กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันจัดให้มีการสืบชะตาป่าที่ป่าต้นน้ำบ้านแม่เถียง ตำบลเสริมขวา และมีการบวชป่าที่ป่าต้นน้ำบ้านแม่กืด ตำบลทุ่งงาม ในปี 2549 มีการสืบชะตาป่าต้นน้ำแม่จอก บ้านดงหนองจอก ตำบลเสริมซ้าย ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวต่อไปในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเครือข่ายฯ

(7) แนวคิดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันนี้ ในระยะนี้แกนนำเครือข่ายก็ได้มีการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย นายเทพ เชียงแก้ว ผู้ประสานงานเครือข่าย ได้กล่าวว่า เครือข่ายได้ร่วมกันหาแนวทางที่จะให้คนที่อนุรักษ์ป่าแล้วไม่ให้กลับเข้าไปตัดไม้ในป่ามาขายอีก มีการหาทางออกให้กับคนในพื้นที่ โดยการตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของเครือข่ายขึ้นมา เพื่อทดลองในเรื่องการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาของชาวบ้าน จะทำให้ป่าไม่ถูกทำลาย และคนก็อยู่ได้โดยมีอาชีพที่ทดแทนไม่กลับไปตัดไม้ในป่าอีก

ลุงแก้ว ได้เล่าว่า กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของเครือข่ายขึ้นมา ซึ่งเป็นศูนย์เศรษฐกิจชุมชนด้วย ซึ่งใช้สำหรับเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ การเลี้ยงหมูพื้นเมือง โดยทำเป็นตัวอย่างให้สมาชิกเครือข่ายได้เห็น ชาวบ้านยังมีการทำอาชีพอื่นก็สามารถดำรงชีพอยู่ได้ โดยไม่ต้องไปตัดไม้ทำลายป่าอีก ซึ่งในศูนย์นอกจากเป็นศูนย์ฝึกอาชีพแล้ว ยังมีการเพาะปลูกพืช ผลไม้ และสมุนไพรที่สามารถขึ้นได้ในป่า แต่อาศัยผลิตภัณฑ์จากพืชที่ปลูกเหล่านี้เป็นแหล่งรายได้ของครอบครัวแทนการตัดไม้ทำลายป่า เช่น ติปลี พริกไทย พืชหลายใจ หวาย ปลูกผักหวานป่า เป็นต้น โดยพืชเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องตัดโค่นทำลายต้นไม้ใหญ่ นอกจากนี้ศูนย์ที่ตั้งขึ้นมาจะเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ด้วยเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับ สมาชิกเครือข่ายรวมทั้งนักเรียน นักศึกษา ที่เข้ามาศึกษาดูงาน โดยเครือข่ายได้แสดงให้เห็นผลประโยชน์ของการอนุรักษ์ป่า และการทำผายผสมผสาน ทำให้เกิดน้ำได้ คือ เครือข่ายสามารถนำน้ำประปาภูเขาต่อท่อมาใช้ในศูนย์ฯ ได้อย่างสะดวกสบาย ให้สมาชิกเครือข่ายและผู้ที่มาศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาก็เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุป ในระยะการก่อตัวของเครือข่ายกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้นำแนวคิด ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แนวคิดความเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ในระยะการขยายตัวของเครือข่ายได้นำแนวคิดที่ เพิ่มจากระยะการก่อตัวของเครือข่ายคือ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และแนวคิดสาสนากับ สิ่งแวดล้อมร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และในระยะการพัฒนาเครือข่าย มีการนำเอาแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายอีกแนวคิดหนึ่ง

4.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม อำเภอ เสริมงาม

4.4.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะการก่อตัวของเครือข่าย

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะก่อตัวของเครือข่ายนั้น สอดคล้องกับเงื่อนไขของเครือข่าย ซึ่งเน้นการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้มีเพื่อนในการดูแล รักษาป่า ดังนั้นในการจัดการระยะแรกเครือข่ายจึงใช้ วิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่วนใหญ่เป็นเวทีที่ไม่เป็นทางการ ใช้สถานที่วัดนาสาตาเป็นที่พูดคุยกัน มีการแลกเปลี่ยนนำ ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาป่าไม้ของแต่ละบ้านมาเล่าให้กันฟัง และหาทางออกร่วมกัน และ ชักชวนให้เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า การขยายเครือข่ายได้กล่าวรายละเอียดข้างต้นแล้ว

เรื่องทีกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ปรึกษาหารือกันในระยะก่อตัวของเครือข่าย คือ การจะอย่างไรให้ได้เพื่อนมารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายให้ได้มากที่สุด ตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น จึงมี การแบ่งกันเข้าไปชักชวนหมู่บ้านใกล้เคียงให้เห็นถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุน ทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้าน และผู้คน ตลอดลุ่มน้ำ ได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแบบไม่เป็นทางการ โดยอาศัยช่วงเวลาที่มีการพบปะ กันในการเข้าไปช่วยเหลือกันในการจัดงานบุญต่างๆของพื้นที่ ทำให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การทำงาน และชักชวนให้หมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า เพื่อจะได้มีเพื่อนในการปรึกษาหารือกัน ในเวลาที่มีปัญหา รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันว่าทำอะไรจึงจะรักษาผืนป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามให้ได้

นอกจากนี้บ้านโป่งน้ำร้อน ได้นำประสบการณ์การแก้ไขปัญหาของบ้านโป่งน้ำร้อน โดยการทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า ซึ่งได้นำความรู้ี้มาจากการไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จึงได้ขยายความรู้ี้ให้อีก 2 หมู่บ้านดังกล่าวทำตาม และมีการชักชวนให้ไปดูการทำที่บ้านโป่งน้ำร้อน ในการอนุรักษ์ป่าจะมีการตรวจป่า มีการแบ่งแนวเขตป่า และการตั้งกฎกติกาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าของหมู่บ้าน เป็นต้น ได้กล่าวรายละเอียดในเรื่องของการจัดการของบ้านโป่งน้ำร้อนในภาคผนวก ก ในส่วนของบ้านแม่ห่อมมีการอนุรักษ์ป่า การกำหนดแนวเขต และกำหนดแนวเขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน มีการห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน และบ้านนาจะลามีการอนุรักษ์ป่าโดยการตั้งกฎกติกาของหมู่บ้านไว้ ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าของหมู่บ้านเช่นเดียวกัน เมื่อทั้งสามหมู่บ้านได้เล่าการทำงานดังกล่าวของแต่ละบ้านให้กันฟัง มีบ้านโป่งน้ำร้อนบ้านเดียวที่ทำฝายผสมผสานร่วมกับการอนุรักษ์ป่า บ้านโป่งน้ำร้อนจึงได้ชักชวนให้สมาชิกเครือข่ายเข้าไปดูการทำฝายผสมผสานที่บ้านโป่งน้ำร้อน

4.4.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะการขยายตัวของเครือข่าย

ในระยะนี้กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้มีการทำงานร่วมกันคือมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน กิจกรรมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ การร่วมกันทำแผนการทำงานของเครือข่าย เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำให้เครือข่ายเดินทางไปสู่เป้าหมายคือการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าให้สำเร็จ เป็นต้น มีการตั้งกฎกติกาของเครือข่าย มีการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่การทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า ซึ่งกิจกรรมหลักของการอนุรักษ์ป่าได้แก่การร่วมกันกำหนดเขตป่า การตั้งกฎกติกาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน การตรวจป่า การปลูกป่า เป็นต้น มีการใช้วิธีการณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างกระแส ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการประยุกต์ใช้วิถีทางศาสนา จารีต ประเพณี ความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกและมาร่วมกันอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายมีรายละเอียดดังนี้

4.4.2.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือได้ว่าเป็นวิธีการจัดการที่สำคัญของเครือข่าย เพราะหลังจากที่รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายแล้วกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้จัดให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอ กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้

สมาชิกเครือข่ายได้เข้าใจการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคต่างๆในการทำงานของสมาชิกเครือข่าย รวมถึงการร่วมกันปรึกษาหารือ หาทางออกในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

นายเทพกล่าวเพิ่มเติมว่า การจัดการของเครือข่ายส่วนใหญ่เกิดมาจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเครือข่าย เช่น การทำแผนการทำงานของเครือข่าย การตั้งกฎของเครือข่าย การจัดการความขัดแย้งระหว่างเครือข่ายกับนายทุน การผลักดันช้างให้ออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม การใช้การณรงค์ ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการประยุกต์ใช้วิถีทางศาสนาร่วมกับ ประเพณี และความเชื่อ ของคนในท้องถิ่นมาช่วยในการสร้างจิตสำนึกให้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ลุงแก้วได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ในปีพ.ศ. 2543 ระยะเวลาแต่ละหมู่บ้านยังพบปัญหาความแห้งแล้ง กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเรื่องของการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำกันหลายครั้ง มีการร่วมกันทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกของเครือข่ายทำงานในปี 2543-2544 ให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผลของการร่วมกันทำแผนก็คือ ให้สมาชิกเครือข่ายการทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า ได้แก่ การทำแนวเขตป่า ตรวจป่า ปลูกป่า เป็นต้น หลังจากทำแผนแล้ว เครือข่ายยังไม่มียงบประมาณในการดำเนินงาน เครือข่ายจึงได้ทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เพื่อใช้ในการดำเนินงานในปีพ.ศ. 2543- 2544 นำมาเป็นค่าอาหารกลางวันส่วนแรงงานที่ทำกิจกรรมต่างๆ ชาวบ้านได้ร่วมกันทำ

นายเทพ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่ากลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการทำฝายผสมผสาน และ การอนุรักษ์ป่า อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าที่สามารถให้สมาชิกนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านของตนเอง รวมถึง ในการปฏิบัติดังกล่าวมีปัญหาอุปสรรคอะไรก็ตามเล่าสู่กันฟังประกอบกับในปีพ.ศ. 2542 – 2546 เครือข่ายได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือก และเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำปาง รวมทั้ง อบต.เสริมขวา เสริมซ้าย เสริมกลาง ที่สนับสนุนเครือข่ายมาตลอด ทำให้การทำงานของเครือข่ายมีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องไม่ขาดช่วง มีการแลกเปลี่ยน ปัญหา และอุปสรรค และช่วยกันหาทางออกให้การทำงานดังกล่าวในพื้นที่เป็นไปด้วยความราบรื่น

ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบของเครือข่ายขึ้นมา ซึ่งลุงแก้วได้กล่าวว่า กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันการตั้งกฎที่สำคัญ

ของเครือข่ายคือ ให้สมาชิกเครือข่ายทุกหมู่บ้านต้องการทำฝ่ายผสมผสาน ควบคู่กับการอนุรักษ์ป่า เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาเรื่องความแห้งแล้ง และการตัดไม้ทำลายป่าให้ได้ก่อน นำประสบการณ์การทำงานที่บ้าน โป่งน้ำร้อนมาแลกเปลี่ยนในสมาชิกเครือข่ายเช่นทำอย่างไร ทำแล้วเกิดผลคืออย่างไร มีการชักชวนให้สมาชิกเครือข่ายไปดูงานเรียนรู้กันในพื้นที่จริงที่บ้าน โป่งน้ำร้อน ในปี 2543 – 2544 ส่วนใหญ่เครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในพื้นที่ เครือข่ายมีการหนุนเสริมการทำงานกัน เช่น บ้านสันโป่งทำฝ่ายผสมผสาน แกนนำบ้าน โป่งน้ำร้อนก็เข้าไปช่วยในการทำฝ่าย แสดงถึงความมีน้ำใจในการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกเครือข่าย สำหรับการไปเรียนรู้ข้างนอกก็มีบ้างเช่น ไปดูงานเกษตรผสมผสานที่กิ่งอำเภอแม่อนจังหวัดเชียงใหม่ และการจัดการป่าชุมชนจังหวัดลำพูน เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มบุคคลที่เป็นกลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนในเรื่องการแก้ปัญหาการนำช้างมาลากไม้ในป่าในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เป็นปัญหานี้กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้นำมาปรึกษาหารือกัน เพราะต้องการหาทางผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่ทั้งหมด

ลุงแก้วได้กล่าวว่า สาเหตุที่กลุ่มแกนนำเครือข่ายลุกขึ้นร่วมกันหาทางผลักดันช้างในปี 2546 ก็คือ นายทุนได้นำช้างเข้าไปลากไม้ในป่าต้นน้ำแม่เสริม เป็นป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน กลุ่มป่าชุมชนของหมู่บ้านไม่พอใจ เพราะผิดกฎระเบียบของหมู่บ้าน จึงจัดเวทีแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือกัน ในหมู่บ้าน ได้ข้อตกลงให้แกนนำและชาวบ้านไปขอร้องนายทุนให้นำช้างออกไปจากป่าอนุรักษ์ นายทุนไม่ยอมนำช้างออกไป ดังนั้นเครือข่ายจึงได้ปรึกษาหารือกันในระดับเครือข่าย จึงเริ่มจัดการปัญหาช้างให้หมดไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงาม โดยแกนนำเครือข่าย รวมตัวกันเข้าไปปรึกษากับหน่วยงานราชการที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ได้แก่ นายอำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม มีการจัดเวทีพูดคุยกันที่อำเภอเสริมงาม โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพูดคุยกัน ได้แก่ นายอำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลี้ยง หน่วยพิทักษ์ป่า ตำรวจ แกนนำสมาชิกเครือข่าย และนายทุนเจ้าของช้าง ในการคุยกันครั้งแรกนายทุนก็ยังไม่ยอมนำช้างออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

ต่อมาในปี 2546 นั้น รัฐบาลได้มีนโยบายประกาศสงครามยาเสพติดอย่างชัดเจน มีการปราบปรามผู้มีอิทธิพล ซึ่งกระแสของการปราบปรามอิทธิพลดังกล่าวมีผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายฯ โดยเครือข่ายฯ ได้อาศัยโอกาสนี้เข้าไปปรึกษากับอำเภอเสริมงามจัดเวทีเพื่อผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงามอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้สถานที่ศาลาประชาคมอำเภอเสริมงามเป็นที่จัดประชุม ผลจากการประชุมครั้งที่สองนี้ นายทุนได้ยอมนำช้างออกไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงาม จึงทำให้เครือข่ายฯ สามารถร่วมกับส่วนที่เกี่ยวข้องผลักดันช้างให้ออกไปจากพื้นที่อำเภอเสริมงามได้สำเร็จในปี 2546

กรณีการที่นายทุนนำช่างเข้าไปลากไม้ที่ห้วยไคร้ แต่กลุ่มแกนนำเครือข่ายและชาวบ้านสันโป่งไม่ยอม จึงมีการปะทะกัน เครือข่ายจึงใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการ ปรึกษาหารือกัน จึงได้ข้อสรุปว่าต้องไปขอความช่วยเหลือจากกำนันตำบลเสริมซ้ายเข้ามาไกล่เกลี่ย และดึงทุกส่วนเข้ามาพูดคุยกัน ทั้งนายทุน แกนนำบ้านสันโป่ง แกนนำเครือข่าย และตัวแทนชาวบ้านสันโป่ง และเหล่าเยาวชน ทำให้ปัญหาความขัดแย้งกับนายทุนสามารถตกลงกันได้อย่างประนีประนอม

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายสามารถผลักดันช่างให้ออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามได้ โดยในระหว่างการขยายตัวเครือข่ายมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนหลายครั้ง ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านโป่งน้ำร้อน ระดับเครือข่าย เพื่อที่จะหนทางผลักดันให้นายทุนนำช่างออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม นายทุนถึงยอมนำช่างออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ในที่สุดก็จัดเวทีในระดับอำเภออีก 2 ครั้ง นายทุนถึงยอมนำเอาช่างออกไปจากอำเภอเสริมงาม

ผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายฯ มีดังนี้

- ทำให้กลุ่มเครือข่ายได้แผนการทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายคือ การแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกทำลายป่า ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม
- ได้มีกฎของเครือข่ายฯขึ้นมาสำหรับให้สมาชิกปฏิบัติตาม
- เกิดการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในการแก้ไขปัญหา เช่นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับนายทุน
- ผลทางด้านสังคมทำให้มีการยอมรับการทำงานของเครือข่ายมากขึ้น

นอกจากนี้การที่กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเป็นประจำ ทำให้ปัญหาต่างๆ ได้ถูกนำมาแลกเปลี่ยน และถูกนำไปสู่การร่วมกันแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ เกิดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ได้รับผลสำเร็จได้แก่วิธีการขาดแคลนน้ำ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ทำให้เกิดการยอมรับการทำงานของเครือข่ายระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง ที่มีการช่วยเหลือให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน เป็นกำลังใจให้กัน และชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม จึงเกิดการยอมรับ เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายฯเพิ่มมากขึ้น

4.4.2.1 การตั้งกฎกติกาของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันตั้งกฎกติกาของเครือข่ายซึ่งมาจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายปฏิบัติตาม ถึงแม้ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ได้พูดกัน ให้สมาชิกเครือข่ายฟังทุกครั้งที่มีสมาชิกใหม่เข้ามา และแจ้งให้กับแกนนำในหมู่บ้านที่เครือข่ายฯนำเข้าไปชักชวนหมู่บ้านใกล้เคียงกันให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายฯว่าต้องทำ

อย่างไรบ้าง มีกฎ กติกาข้อตกลงอะไรบ้าง ในการเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่าย ซึ่งกฎหรือกติกาของเครือข่ายมีดังนี้

(1) สมาชิกเครือข่ายทุกหมู่บ้านต้องทำฝ่ายผสมผสานควบคู่การอนุรักษ์ป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ให้ทุกหมู่บ้านต้องทำฝ่ายผสมผสานควบคู่การอนุรักษ์ป่านั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการทำงานของเครือข่ายฯ รวมถึงเงื่อนไขในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น คือ การต้องการแก้ไขปัญหาภัยแล้งและการบุกรุกทำลายป่า กฎข้อแรกนี้ได้มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเครือข่ายฯ นำเอาบทเรียนของการปฏิบัติ และประสบการณ์ต่างๆ จากบ้านโป่งน้ำร้อนที่ได้แก้ไขปัญหาภัยแล้งโดยการทดลองทำฝ่ายผสมผสานควบคู่กับการอนุรักษ์ป่า ที่ห้วยอุมอิม ในปีพ.ศ. 2542-2543 เริ่มเห็นผลที่เกิดขึ้น คือน้ำในห้วยอุมอิมซึ่งเป็นบริเวณที่ทำฝ่ายผสมผสาน ซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำประปาภูเขาของชาวบ้าน เมื่อก่อนที่จะทำฝ่าย น้ำได้หยุดไหลในเดือนกุมภาพันธ์ และเมื่อหลังจากทำฝ่ายผสมผสานไปแล้ว ในปี 2543 น้ำได้เลื่อนการหยุดไหลจากเดือนกุมภาพันธ์ไปหยุดไหลในเดือนเมษายน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการทำฝ่ายผสมผสานได้เกิดประโยชน์กับชาวบ้าน คือเป็นการชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน และทำให้น้ำอยู่ในดินนานขึ้น เพราะมีดิน มีต้นไม้ รากไม้ เศษดิน เศษไม้ ใบไม้แห้งต่างๆ ที่อยู่หน้าฝายจะคอยอุ้มน้ำเอาไว้ และค่อยๆ ปล่อยน้ำให้ไหลซึมลงมาสู่ด้านล่าง ในการทำฝ่ายผสมผสานต้องทำร่วมกับการอนุรักษ์ป่า ทำให้ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ไม่ถูกตัดทำลายไป ดังนั้นบ้านโป่งน้ำร้อนจึงได้นำบทเรียนอันนี้ ไปแลกเปลี่ยนในการประชุมเครือข่ายฯ ทำให้สมาชิกเครือข่ายเห็นด้วยดังนั้น เครือข่ายฯ จึงได้นำเอาบทเรียนอันนี้มาเป็นแนวทางให้สมาชิกเครือข่ายฯ ปฏิบัติตาม โดยกำหนดเป็นกฎคือ หมู่บ้านที่เข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย ต้องทำฝ่ายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่าด้วย

(2) ทุกหมู่บ้านที่เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน

กลุ่มแกนนำเครือข่ายกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีระบบการประสานงาน การติดต่อสื่อสารกันของเครือข่ายฯ เป็นไปด้วยดี ซึ่งการประสานงานขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายฯ จะประสานไปที่ประธานคณะกรรมการฯ เพื่อนำข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไปเผยแพร่ให้กับชาวบ้าน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกเครือข่ายฯ เกิดความร่วมมือ และมีการช่วยเหลือกันภายในเครือข่ายฯ มากขึ้น เช่น ในการทำฝ่ายผสมผสานในระยะแรกๆ หมู่บ้าน

ที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ไม่มีประสบการณ์ในการทำฝ่ายๆ แคนนำบ้านโป่งน้ำร้อนจะประสานไปที่
 ประธานๆในการเข้าไปช่วยเหลือทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านที่เข้าเป็นสมาชิกใหม่ และ
 หมู่บ้านที่เป็นเครือข่ายๆมาก่อน รวมถึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เครือข่ายๆ
 มีความเอื้ออาทร มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังทำให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการจัดตั้ง
 คณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านที่เข้ามาเป็นสมาชิก
 เครือข่ายๆมีความตั้งใจ และแสดงพลังของหมู่บ้านที่จะเข้ามาร่วมกันจัดการปัญหาด้าน
 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม โดยแกนนำของหมู่บ้าน
 สมาชิกเครือข่ายๆ ต้องมีการจัดเวที มีการเตรียมการ พูดคุย ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ให้ชาวบ้าน
 ตระหนักถึงปัญหาความแห้งแล้งที่เกิดขึ้น และปัญหาการต้องต่อสู้กับคนที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า
 ที่มีผลกระทบต่อผู้คนในหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า และทำ
 กิจกรรมต่างๆของเครือข่ายๆโดยสมัครใจ เป็นการแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของหมู่บ้านใน
 การตั้งมั่นที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สำเร็จ กฎข้อที่สองนี้
 เครือข่ายนำประสบการณ์บ้านแม่หอม และบ้านโป่งน้ำร้อน ที่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่าย
 ป่าชุมชนของหมู่บ้านมาก่อน มาเป็นแนวทางในการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านที่เข้า
 เป็นสมาชิกใหม่ โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านให้ชัดเจน
 มีใครบ้างที่เป็นประธาน กรรมการ และที่ปรึกษา จำนวนคณะกรรมการขึ้นอยู่กับหมู่บ้านนั้นๆ ผล
 ของการให้สมาชิกเครือข่ายๆมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน ทำให้การประสานงาน
 เครือข่ายๆเป็นไปด้วยความราบรื่น การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆของเครือข่ายๆ เพื่อสร้าง
 ความเข้าใจกับชาวบ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชาวบ้านเกิดความความตระหนัก และเกิด
 จิตสำนึก ร่วมมือกันในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า
 อำเภอเสริมงามมากขึ้น

(3) หมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายๆต้องมีกฎระเบียบที่หมู่บ้านตั้งไว้ในจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ชัดเจน

การแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าอย่างเป็นรูปธรรม มีการกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้าน
 สมาชิกเครือข่ายๆขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างระมัดระวัง ควบคุมการป้องกัน และฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นด้วย โดยเครือข่ายๆได้ช่วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันว่ากฎของหมู่บ้านควรจะมี
 การกำหนดประเด็นหลักเช่น มีการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าชัดเจน ได้แก่ ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และ
 ที่ทำกิน เป็นต้น และมีการกำหนดลักษณะการใช้ประโยชน์ของเขตพื้นที่ป่าเช่น พื้นที่ป่าอนุรักษ์

ห้ามตัดไม้ทำลายป่าอย่างเด็ดขาด สัตว์และพืชนำมากินเป็นอาหารได้ แต่ห้ามจำหน่าย ห้ามมีการซื้อปลาในลำห้วย ฯลฯ ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยในหมู่บ้านไปปรับให้สอดคล้องกับความสะดวกในการทำงาน และสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านของหมู่บ้านนั้นๆ การตั้งกฎของหมู่บ้านอาศัยประสบการณ์ของบ้านโป่งน้ำร้อน บ้านนาจะลาและบ้านแม่ห้อม มาเป็นแนวทางในการตั้งกฎระเบียบของหมู่บ้าน

ผลของการที่สมาชิกเครือข่ายได้กำหนดกฎระเบียบที่หมู่บ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ชัดเจน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงาม ที่เสื่อมโทรมสามารถกลับฟื้นตัวขึ้นมา ที่เห็นได้ชัดก็คือ แก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำได้หลายหมู่บ้าน ที่มีน้ำไหลตลอดปี เช่น บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านแม่ผึ้ง บ้านแม่ห้อม เป็นต้น ป่าไม้ถูกบุกรุกน้อยลงเพราะมีการทำแนวเขตป่าไว้ชัดเจน ว่าเขตไหนเป็นป่าอนุรักษ์ซึ่งห้ามตัดไม้อย่างเด็ดขาด ชาวบ้านรับรู้กันโดยทั่วหมู่บ้าน และ ช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากขึ้น ป่าไม้ของหลายหมู่บ้าน โตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น บ้านปางหัวทุ่ง บ้านโป่งน้ำร้อน มีสัตว์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น กบ เขียด อึ่งอ่าง เกิดขึ้นมากมายเพราะมีแหล่งน้ำที่ใช้ในการขยายพันธุ์มากขึ้น เป็นต้น เห็นต่างๆที่ไม่เคยออกก็กลับมาออกให้เห็น เช่น บ้านปางประคู้ มีการอนุรักษ์ป่า และทำฝายผสมผสานมา 2 ปี ทำให้เกิดเห็นต่างๆเกิดขึ้น ชาวบ้านสามารถนำมาเป็นอาหารได้ และยังเหลือที่จะนำไปขายแลกเปลี่ยนเงินมาใช้ในการยังชีพได้

(4) สมาชิกเครือข่ายต้องเข้าร่วมประชุมกันทุกเดือน

กลุ่มแกนนำเครือข่ายกำหนดให้สมาชิกเครือข่ายต้องมีการเข้าร่วมประชุมทุกเดือน เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่ายฯ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา อุปสรรคต่างๆในการไปปฏิบัติงานในหมู่บ้าน แล้วมาร่วมกันแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น บ้านไหนขาดความรู้ หรือขาดวัสดุอุปกรณ์อะไร มาคิดร่วมกันว่าเครือข่ายฯ จะช่วยเหลือสมาชิกได้อย่างไร

ผลการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานของเครือข่ายฯ เช่น การทำฝายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่า เป็นต้น ทำให้เครือข่ายฯเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานต่างๆ เช่น เครือข่ายฯหลังจากได้ขัดแย้งกับนายทุนในกรณีไปช่วยกันทำฝายผสมผสานที่บ้านสันโป่ง เกิดการเรียนรู้ที่จะดึงเอาทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมาแก้ปัญหา เช่น ดึงเอากำนัน ชาวบ้าน และแกนนำของหมู่บ้าน มาร่วมกันแก้ไขข้อขัดแย้งกับนายทุน ทำให้นายทุนยินยอมที่จะไม่เอาช้างเข้าไปลากไม้ที่บ้านสันโป่งในปี 2544 เป็นต้น ทำให้เวลาต่อมาเครือข่ายฯได้ใช้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นใน

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม เช่น การแก้ปัญหาการผลักดันซ้างให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม โดยอาศัยทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กร และเครือข่ายร่วมมือกันผลักดันซ้างให้ออกไปจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงามได้สำเร็จ นอกจากนี้สมาชิกเครือข่ายฯ ก็จะได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทุกเรื่องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงามต่อไป

(5) สมาชิกเครือข่ายต้องเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย

กลุ่มแกนนำเครือข่ายกำหนดให้สมาชิกเครือข่ายต้องเข้าร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ก็เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันในการทำงาน ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม เช่นการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำ การร่วมมือกันช่วยเหลือกันทำฝายผสมผสานของหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน การร่วมกันสืบชะตาป่า บวชป่า ก่อนวันทำพิธีต้องไปช่วยกันเตรียมงาน ทำความสะอาดสถานที่ ทำเวทีสำหรับทำพิธี การประสานงานต่างๆ

ผลของการที่สมาชิกเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแสดงพลังของความร่วมมือในการมุ่งมั่นร่วมกันทำงานอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการยอมรับจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงงาม ทำให้เครือข่ายฯ มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี

4.4.2.3 การปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการขึ้นมา และมีการตั้งกฎของเครือข่ายฯ ขึ้นมาในปี 2543 สมาชิกเครือข่ายฯ ก็ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเรื่องการแก้ไขปัญหาลาดแคลนน้ำ และการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เครือข่ายจึงมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

(1) การทำฝายผสมผสาน

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการทำฝายผสมผสานของเครือข่ายฯ เพื่อชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน ดักตะกอนดินทรายต่างๆ ไม่ให้ไหลตามน้ำมาทำความเสียหายให้กับไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ด้านล่าง ช่วยให้เกิดความชุ่มชื้น และที่สำคัญเพื่อให้น้ำไหลตลอด โดยเฉพาะในฤดูแล้งที่ชาวบ้านของสมาชิกเครือข่ายฯ มีปัญหาขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง รวมถึงฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่า นั้นเป็นกิจกรรมที่เครือข่ายฯ นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาภัยแล้งในภาพรวมของอำเภอ และป้องกันคนตัดไม้ทำลายป่า รวมไปถึงให้เกิดการมีส่วนร่วม ให้สมาชิกเครือข่ายฯ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกัน ความไว้วางใจกันก็จะมากขึ้น และ

เกิดการร่วมมือกันในการร่วมกันผลักดันนายทุนไม่ให้เข้าไปตัดไม้ที่พื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสริมงามอีกต่อไป สมาชิกเครือข่ายได้มีการนำวิธีการทำฝายผสมผสานมาจากการที่เข้าไปดูศึกษาดูงานที่บ้านโป่งน้ำร้อน แล้วกลับไปทำที่บ้านของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าบ้านโป่งน้ำร้อนเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ที่ทำฝายผสมผสานแห่งแรกในอำเภอสริมงาม

นอกจากสมาชิกเครือข่าย ที่เข้ามาใหม่ได้เข้าไปดูรูปแบบการทำฝายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่าของบ้านโป่งน้ำร้อนแล้ว แกนนำบ้านโป่งน้ำร้อนยังมีการติดตามไปช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ หมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายที่อยู่ใกล้เคียงกันในการทำกิจกรรมดังกล่าวด้วย เช่นในปี 2544 ลุงแก้ว ประธานเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอสริมงาม ได้เล่าให้ฟังว่า แกนนำบ้านโป่งน้ำร้อนได้เข้าไปช่วยบ้านกลางสันโป่งในการทำฝายผสมผสาน ซึ่งเป็นห่อมบ้านของหมู่บ้านสันโป่ง ตำบลเสริมกลางเช่นเดียวกับบ้านโป่งน้ำร้อน ในการเข้าไปช่วยเหลือกันทำฝายเมื่อนั้น ได้เกิดปัญหาอุปสรรค คือ ได้เกิดการโต้เถียงกับนายทุนที่ตัดไม้ทำลายป่า เพราะว่า ฝายผสมผสานที่ชาวบ้านสันโป่งได้สร้างกันลำห้วย ร่องเขา บริเวณป่าต้นน้ำห้วยไคร้ เป็นป่าต้นน้ำของบ้านสันโป่ง และบ้านเหล่ายาว ทำให้ช่างของนายทุนไม่สามารถลากไม้ลงมาจากป่าได้ ทั้งนายทุน และเครือข่ายต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน

เมื่อมีปัญหาการโต้เถียงกับนายทุนเกิดขึ้น กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนปรึกษาหารือกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายด้วยกัน จึงได้แก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยวิธีการไปปรึกษากับกำนันตำบลเสริมกลาง ที่เป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่บ้านเหล่ายาว แกนนำเครือข่ายฯจึงได้อธิบายให้กำนันเข้าใจว่าในการทำฝายผสมผสานของบ้านสันโป่งที่สร้างฝายกันลำน้ำที่ห้วยไคร้ก็เพราะต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ เพื่อให้มีน้ำไหลตลอดปี ซึ่งผลประโยชน์อันนี้จะได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งบ้านเหล่ายาว และบ้านสันโป่ง แต่บ้านเหล่ายาวจะได้ประโยชน์มากกว่าบ้านสันโป่งอีก เพราะส่วนมากน้ำจะไหลลงไปที่บ้านเหล่ายาว ชาวบ้านเหล่ายาวจะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ ดังนั้นกำนันจึงเห็นด้วยกับเครือข่ายฯ ที่จะให้ทำผสมผสานต่อไป และร่วมกันจัดเวทีแบบไม่เป็นทางการให้ทุกส่วนได้มานั่งพูดคุย ตกลงกัน โดยนัดนายทุน แกนนำเครือข่ายฯและชาวบ้าน บ้านโป่งน้ำร้อน เหล่ายาว และสันโป่ง มาพูดคุยตกลงกัน ผลของการตกลงกัน สรุปได้ว่า ถ้าใครเอาช่างไปลากไม้และทำให้ฝายผสมผสานที่ชาวบ้านสันโป่งทำให้เกิดความเสียหาย จะถูกปรับฝ่ายละ 5000 บาท นอกจากนี้เครือข่ายฯยังได้อ้างถึงเหตุผลอีกข้อหนึ่งก็คือ การทำฝายผสมผสานเป็นฝายที่เกิดจากพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ไม่มีใครกล้าที่จะไปพังฝายผสมผสานที่ชาวบ้านสันโป่งร่วมกันทำ

ผลของการทำฝายผสมผสานนั้น จะช่วยชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน คักตะกอนต่างๆ และค่อยๆปล่อยน้ำให้กับผืนดิน ช่วยให้เกิดความชุ่มชื้น กับป่าเขาในหน้าแล้ง ซึ่งการทำฝาย

ผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า ของบ้านโป่งน้ำร้อน นั้นเห็นผลชัดเจน คือ น้ำที่ห้วยอุ้มอิมเมื่อก่อนไหลหยุกๆขาดๆ ในปี 2545 นั้นน้ำในห้วยอุ้มอิมไหลตลอดปี ระบบประปาภูเขาบ้านโป่งน้ำร้อนมีน้ำใช้ระบบตลอด ชาวบ้านก็ไม่ขาดแคลนน้ำอีกต่อไป และป่าต้นน้ำของหมู่บ้านอื่นๆ เช่นที่บ้านแม่ผึ้ง บ้านแม่ห้อม เริ่มอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีน้ำเกิดขึ้น บ้านแม่ผึ้ง และบ้านแม่ห้อมสามารถทำระบบประปาภูเขาโดยอาศัยแหล่งน้ำจากป่าต้นน้ำของหมู่บ้านได้เช่นเดียวกับบ้านโป่งน้ำร้อน นอกจากนี้ การทำผสมผสานยังเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถหยุดยั้งการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่อำเภอเสริมงามได้ เพราะไปกีดขวางการลากไม้ออกจากป่าของช่างนั่นเอง ดังนั้นเครือข่ายจึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมการทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเวทีการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายมาโดยตลอด เกิดเป็นองค์ความรู้ในการจัดแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การบุกรุกทำลายป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ แกนนำเครือข่ายจึงได้แนะนำให้สมาชิกเครือข่ายได้เห็นประโยชน์ และความสำคัญของการทำฝายผสมผสาน ร่วมกันทำฝายผสมผสานควบคุมการอนุรักษ์ป่าให้เกิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับพื้นที่อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

(2) การอนุรักษ์ป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายกำหนดให้มีการอนุรักษ์ป่านั้น โดยมีการปฏิบัติกิจกรรมหลักๆ ได้แก่ การทำแนวเขตป่า การตรวจป่า และการปลูกป่า มีรายละเอียดดังนี้

(2.1) การทำแนวเขตป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้กำหนดวัตถุประสงค์การทำแนวเขตป่า เพื่อให้มีการกำหนดแนวเขตการดูแลรักษาป่าของแต่ละหมู่บ้านที่มีผืนป่าติดกันให้ชัดเจน และมีกฎกติกาขึ้นมาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน หรือระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ทำให้เกิดการร่วมกันในการทำงาน ดูแลป่าไม่ให้นายทุน และชาวบ้านอื่นเข้ามาบุกรุกทำลายป่าของหมู่บ้านได้

วิธีการในการทำแนวเขตป่า คือ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ให้ชาวบ้านที่พื้นที่ป่าติดกัน ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหาแนวเขตพื้นที่ตามความเป็นจริงของสภาพพื้นที่ในชุมชน การกำหนดเขตการดูแลป่า และการใช้ประโยชน์ที่ดินของสมาชิกเครือข่ายฯ ได้อาศัยแผนที่ของอำเภอเป็นตัวแบ่งเขตการดูแล และตกลงทำความเข้าใจกัน เพื่อหาข้อยุติร่วมกันในการกำหนดเขตพื้นที่รักษาของหมู่บ้าน หลังจากที่มีชุมชนได้ข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดเขตพื้นที่คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชน ชุมชนที่มีพื้นที่ติดต่อกัน และคณะกรรมการเครือข่ายฯ ร่วมกันสำรวจป่า และมีการติดป้ายเขตป่าชุมชนของหมู่บ้าน และป้ายกฎระเบียบการจัดการป่าบนพื้นที่ป่าของหมู่บ้านให้ชัดเจน เพื่อให้บุคคลอื่น ที่เข้ามาตัดไม้ทำลายป่าหรือใช้ประโยชน์ป่าในพื้นที่บริเวณพื้นที่

นั้น ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้านที่ได้ตกลงกันไว้ และมีการกำหนดเขตพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน มีการจำแนกพื้นที่หรือลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าไม้และที่ดินของสมาชิกเครือข่ายฯ ออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอย หมู่บ้านหลักของการก่อเกิดเครือข่ายฯ เช่น บ้านแม่ห้อม และบ้านโป่งน้ำร้อน มีการจำแนกเขตพื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การดูแลรักษาป่า ต้องมีการทำแนวเขตป่าให้ชัดเจนการที่หมู่บ้านที่มีผืนป่าที่อยู่ติดกัน ใกล้เคียงกัน ต้องร่วมกันพิจารณา ตกลงกันในเรื่องแนวเขตในการรักษาป่าให้ชัดเจน

นายเทพ เชียงแก้ว กล่าวว่า การมีแนวเขตที่ชัดเจน จะทำให้ไม่มีการขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทกัน ระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน ในการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่า

ดังนั้นหมู่บ้านที่มีแนวเขตติดต่อกันต้องร่วมกันแบ่งแนวเขตการรักษาป่าของแต่ละหมู่บ้านให้ชัดเจน เพื่อจะได้ไม่มีการทะเลาะกันในเรื่องแนวเขตการดูแลรักษาป่า และการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า เครือข่ายฯ ได้ใช้การแบ่งพื้นที่ดูแลรักษาป่าของแต่ละหมู่บ้านตามการปกครองของอำเภอร่วมกับการทำมาหากินของชาวบ้านตั้งแต่ในอดีตมาใช้ในการพิจารณาการแบ่งแนวเขต หากมีกรณีหมู่บ้านตกลงกันไม่ได้ เครือข่ายฯ ก็จะเข้าไปช่วยเหลือสมาชิกโดยเข้าไปไกล่เกลี่ย และใช้วิธีแบบประนีประนอมกัน เกิดการเอื้ออาทรกันมากขึ้น

ผลของการกำหนดแนวเขต ทำให้มีแนวเขตการอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านอย่างชัดเจน ทำให้ลดการขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากป่าระหว่างหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายฯ ด้วยกัน ทำให้เกิดความร่วมมือกันในการที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่ามากขึ้น

(2.2) การตรวจป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายกำหนดวัตถุประสงค์การตรวจป่าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างง่ายดาย โดยคนในหมู่บ้านมีการประชุมกัน แล้วตกลงกันให้ มีการแบ่งเวรกันไปตรวจป่าของหมู่บ้าน เดือนละหนึ่งครั้ง ครั้งละประมาณ 10-20 คน โดยมีการแบ่งกันเป็นหมวดในชุมชน ในการร่วมกันไปตรวจป่านั้นผู้คนจะเห็นว่า ป่าในชุมชนของตนเองเป็นอย่างไร แต่ครั้งที่ไปตรวจมันดีขึ้นแค่ไหน มันเขียวขจีขึ้น หรือมันแห้งแล้งกว่าเดิม หรือมีใครลักลอบตัดไม้บ้าง ถ้ามีไฟป่าเกิดขึ้นหรือไม่ ทุกคนจะให้เห็นพัฒนาการของป่าว่าดีขึ้น ทำให้คิดได้ว่าถ้าไม่ตัดไม้ทำลายป่าต้นไม้อาจจะโตมากกว่านี้ ชุมชนจึงเกิดสำนึกในการอนุรักษ์ป่าร่วมกันผลของการตรวจป่าทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย ในการที่จะช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนของตนเองมากขึ้น เพราะทุกคนจะให้เห็นพัฒนาการของป่าว่าดีขึ้น นอกจากนี้ลุงแก้วได้เล่าให้ฟังว่าการไปตรวจป่านั้นนอกจากดูแลในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในป่าแล้ว ยังคิดถึงฝ่ายผสมผสานที่สร้างไว้ว่ามันเป็น

อย่างไรบ้างมันยังคืออยู่หรือเปล่า หรือพังทลายไปหมดแล้ว หลังจากการไปตรวจป่า ชาวบ้านก็จะมาพูดคุยกันว่าผลของการตรวจป่าเป็นอย่างไรบ้าง และซ่อมบำรุงฝายผสมผสานของชุมชน

(2.3) การปลูกป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ให้สมาชิกเครือข่ายมีการปลูกป่า มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการฟื้นฟูป่าที่ทรุดโทรมและ ร่อยหรอลงไป กลับมีสภาพที่ดีขึ้น นายอานวย ใจลังกา แกนนำเครือข่ายได้กล่าวว่า การที่ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายฯ ได้ลงมือปลูกต้นไม้ด้วยตนเอง จะทำให้ชาวบ้านได้เกิดจิตสำนึก รู้สึกหวงแหน ช่วยกันดูแลรักษาต้นไม้ในพื้นที่ป่ามากขึ้น ต้นไม้ที่นำมาปลูกได้แก่ ไม้คูด ไม้แดง ไม้มะค่า ไม้สัก ไม้ฉำฉา ฯลฯ ที่เป็นไม้ที่ขึ้นได้ดีในพื้นที่โดยไม่ต้องมีการดูแลมากนัก กล้าไม้ได้มาจากหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม แม่เลียง รวมถึงสมาชิกเครือข่ายฯ ที่ร่วมกันเสาะแสวงหาจากหน่วยราชการ องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ ในการปลูกต้นไม้ที่นั้นเครือข่ายฯ ไม่ได้ปลูกแล้วทิ้งไปเลย ยังมีการติดตามดูในคราวที่มีการเข้าไปตรวจป่า ก็จะดูว่าต้นไม้ที่ปลูกไว้เจริญงอกงามดีหรือไม่ และควรปลูกเสริมในที่ใดบ้าง

ผลของการปลูกป่า ทำให้มีต้นไม้เพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ในป่าต้นน้ำของหมู่บ้านและขณะเดียวกันชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างอื่นเช่น ดิน น้ำ สัตว์ป่ามากขึ้นด้วย

4.4.2.4 การประชาสัมพันธ์

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามเห็นว่าเครือข่ายฯ มีการร่วมมือกันอย่างจริงจัง และมีพลังที่เข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกเครือข่ายฯ ได้ รวมถึงการสร้างกระแสให้มีการทำฝายผสมผสานและการอนุรักษ์ป่ากันมากขึ้น สาเหตุที่ต้องมีการร่วมกันเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพราะว่า ในปี 2545 บ้านเหล่ายาว และบ้านสันโป่ง ซึ่งเป็นเพื่อนสมาชิกเครือข่ายฯ ได้ทำตามกฎกติกาและแผนการดำเนินงานของเครือข่ายฯ โดยมีการร่วมมือกันในหมู่บ้าน ทำฝายผสมผสานหมู่บ้านทั้งสองนั้นอยู่ติดกัน ชาวบ้านร่วมกันทำอนุรักษ์ป่าจนทำให้นายทุนไม่สามารถขึ้นไปตัดไม้ในป่าได้ นายทุนจะนำช้างเข้ามาลากไม้ในป่า แกนนำก็ไม่ยอม และได้ร่วมกับกลุ่มชาวบ้านลุกขึ้นมาต่อต้านที่นายทุนจะเอาช้างมาลากไม้ในป่าของหมู่บ้าน ประกอบกับกำนันซึ่งเป็นผู้นำของทางราชการก็ให้ความร่วมมือ และไม่ยอมให้ช้างเข้ามาลากไม้ ในป่าชุมชนของหมู่บ้าน ตามความเห็นของกลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านเหล่ายาว ทำให้นายทุนจึงไม่พอใจ ที่ไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ และลาก

ไม่ออกจากป่าได้ จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อแกนนำในเวลาต่อมา คือ รถมอเตอร์ไซด์ของแกนนำบ้านเหล่ายาวถูกเผา

ในขณะที่เดียวกันสวนน้ำของแกนนำบ้านสันโป่ง ถูกทำลาย กลุ่มแกนนำเครือข่าย จึงได้ร่วมกับหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลเสริมกลาง ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ โดยจัดเดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างกระแสการอนุรักษ์ป่า ต่อต้านนายทุนและคนที่ตัดไม้ทำลายป่า รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้คนอำเภอเสริมงาม ได้รับรู้สิทธิเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และการทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย

ลุงแก้ว ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ครั้งนี้ ทำให้สมาชิกเครือข่ายและชาวบ้านได้เข้าใจถึงรัฐธรรมนูญปี 2540 ในการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังเป็นการช่วยเหลือ ให้กำลังใจกับเพื่อนสมาชิกเครือข่ายฯ ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งกับนายทุนด้วย

ในการรณรงค์ครั้งนี้สมาชิกเครือข่ายได้ร่วมมือกันบริจาคเงิน และในระหว่างเดินขบวนได้ขอรับบริจาคเงินจากชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา เพื่อนำเงินไปมอบให้กับแกนนำบ้านเหล่ายาว เพื่อนำไปซื้อรถแทนคันที่ถูกเผาไป พร้อมกันนี้ได้มอบเงินให้แกนนำบ้านสันโป่งเพื่อไปซื้อกล้านำมาปลูกทดแทนที่ถูกทำลายไปด้วย

ผลจากการจัดการของเครือข่าย โดยใช้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์มาช่วยในการแก้ไขปัญหาครั้งนี้ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามได้ตื่นตัว และมองเห็นพลังของการร่วมกันทำงานของเครือข่ายฯ ทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์การทำงานของเครือข่ายฯ ให้กว้างออกไป เกิดความมั่นใจในการเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกับสมาชิกเครือข่ายฯ จะไม่ทิ้งกัน ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิก เครือข่ายฯ เกิดการยอมรับในพลังและการทำงานของเครือข่ายฯ มากขึ้น เป็นผลทำให้ในปีพ.ศ. 2545 มีหมู่บ้านสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้นเป็น 19 หมู่บ้าน

4.4.2.5 การประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายฯ ได้มีการประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาร่วมกับประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านในพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ที่สำคัญได้แก่การบวชป่าและการสืบชะตาป่า

(1) การบวชป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายเครือข่ายได้จัดให้มีการบวชป่าเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนไม่ทำร้ายป่า และหันมาร่วมกันดูแลรักษาป่าไม้ที่บวชแล้ว ให้เจริญงอกงาม ครั้งแรกในปี พ.ศ.2543 โดยร่วมกับหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม อบต.เสริมกลาง และโครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือก และสิ่งแวดล้อม จัดให้มีการบวชป่าครั้งแรกที่ป่าต้นน้ำแม่เสริม และในปี พ.ศ. 2546 เครือข่ายฯได้ร่วมกับอำเภอเสริมงาม องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมซ้าย และชาวบ้าน จัดให้มีการบวชป่าที่ป่าต้นน้ำของบ้านนาจะลา

การบวชป่านี้ ลุงแก้วกล่าวว่าเพิ่มเติมว่า สาเหตุที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายฯได้นำแนวคิดของทางพุทธศาสนาใช้ในการรักษาป่า ก็เพราะว่าคนทางเหนือมีความเชื่อว่าคนที่บวชเป็นพระแล้ว จะมีคนเคารพนับถือ กราบไหว้ ถ้าใครไปทำร้ายพระ ที่นุ่งห่มผ้าเหลืองจะเป็นบาป เช่นเดียวกับต้นไม้ ได้มีการทำพิธีการบวช โดยเอาผ้าเหลืองไปผูกกับต้นไม้ที่ต้องการบวช เมื่อบวชเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะไม่มีใครกล้าไปตัดต้นไม้ดังกล่าว ทำให้ต้นไม้ในป่านั้นก็เลยจะไม่ถูกตัด

จากความเชื่อของชาวบ้าน ว่าป่าที่บวชก็เหมือนคนที่บวชเป็นพระ หากใครไปตัดไม้ ก็เหมือนกับการไปทำร้ายพระ จะทำให้เป็นบาป ชาวบ้านจึงไม่กล้าไปตัดต้นไม้ที่ได้ผ่านการบวชป่าแล้ว

(2) การสืบชะตาป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการจัดสืบชะตาป่าโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ เป็นการรณรงค์สร้างจิตสำนึก และความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่า และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมกันอนุรักษ์ป่า

ในปี พ.ศ.2545 ที่ป่าต้นน้ำแม่เสริม ซึ่งการสืบชะตาเป็นความเชื่อของคนทางเหนือ ว่าคนที่ถูกสืบชะตามีอายุยืนยาวขึ้น หมู่บ้านที่สืบชะตาจะทำให้คนที่อยู่ในหมู่บ้านจะมีความสุข ซึ่งป่าที่ถูกสืบชะตาก็จะมีความอุดมสมบูรณ์ เครือข่ายฯจึงได้นำแนวคิดประเพณี และความเชื่อของคนเมืองมาประยุกต์ใช้โดยจัดให้มีการสืบชะตาป่า โดยเพื่อหวังว่าป่าจะมีความอุดมสมบูรณ์ ไม่แห้งแล้ง มีต้นไม้มาก และให้ชาวบ้านได้อาศัยผลิตภัณฑ์ของป่าอยู่ตลอดไป

ลุงแก้วได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ครั้งแรกเครือข่ายได้มีการกำหนดว่าจะจัดสืบชะตาแม่น้ำ ในปี 2545 แต่พอจะจัดสืบชะตาแม่น้ำ สมาชิกเครือข่ายฯได้ให้ความเห็นว่าการสืบชะตาแม่น้ำแคบกว่าสืบชะตาป่า สมาชิกเครือข่ายฯ ทั้งหมดจึงได้ตกลงร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่าสมาชิกที่เห็นด้วยกับการสืบชะตาป่ามีมากกว่าการสืบชะตาแม่น้ำ เพราะการสืบชะตาป่ากว้างกว่าได้สืบชะตาทั้งป่าไม้ รวมถึงน้ำและ ดินที่อยู่ในป่า

ในการทำกิจกรรมใดๆ เครือข่ายๆจะมีการร่วมคิดกันก่อน และร่วมปฏิบัติ โดยในวันก่อน สืบชะตา สมาชิกเครือข่ายๆจะมาช่วยกันจัดสถานที่บริเวณป่าที่จะจัดสืบชะตา มีการแบ่งกันไปทำหน้าที่ต่างๆ เช่น คนนิมนต์พระ คนทำกับข้าว คนเตรียมอุปกรณ์ วัสดุต่างๆที่ใช้ในการสืบชะตาป่า ในวันสืบชะตาป่าสมาชิกก็จะมาร่วมกันในการจัดงาน และได้เชิญหมู่บ้านข้างเคียง รวมถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่นหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม อบต. เข้าร่วมในกิจกรรมสืบชะตาป่าของเครือข่ายๆด้วย แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายๆได้ให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายๆประสานงานทุกส่วนที่อยู่ในพื้นที่ มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในวันสืบชะตาพระสงฆ์จะมีการสวด และพรมน้ำพระพุทธมนต์ แล้วจะมีการเทศนา เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติ และให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ในการบวชป่า หรือสืบชะตาป่า จะมีการทอดผ้าป่า โดยพระสงฆ์รับถวายองค์ผ้าป่าสามัคคี ในบริเวณป่าต้นน้ำของหมู่บ้านที่ทำพิธี เพื่อนำเงินนั้นไปเป็นกองทุนรักษาป่าชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งการทำบุญทอดผ้าป่านั้น เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจ ความช่วยเหลือเอื้ออาทรกันของผู้คนในหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายๆ และหมู่บ้านข้างเคียงด้วย นอกจากนี้ในวันที่ยังให้มีการบวชป่า หรือสืบชะตาป่า หลังจากเสร็จพิธีทางสงฆ์ แล้ว ก็จะมีการจัดเวที เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจในการทำงานของเครือข่าย และเกิดความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างแผนการทำงานร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามต่อไป

ผลของการประยุกต์ใช้แนวคิดทางศาสนา ร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการปัญหาพื้นที่ เช่นการบวชป่า สืบชะตาป่า ทำให้สมาชิกเครือข่ายๆได้มาร่วมกันในพื้นที่กิจกรรมต่างๆ เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย และหมู่บ้านข้างเคียงจะเห็นพลังของความร่วมมือกันของสมาชิกเครือข่ายๆในมาร่วมกันในการจัดกิจกรรม ทำให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจในเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่าย เกิดความศรัทธาในการทำงานของเครือข่าย สิ่งเหล่านี้ก็จะถูกการประชาสัมพันธ์ไปทั่วพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ทำให้หมู่บ้านอื่นได้มาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายๆมากขึ้น

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ตั้งแต่ในปี.ศ. 2543 - 2546 นั้น เครือข่ายๆได้ใช้วิธี 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 2) การใช้กฎกติกาของเครือข่ายๆ 3) การปฏิบัติการณ์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การประชาสัมพันธ์ 5) การประยุกต์ใช้วิธีพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกับประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ดำก็คือ การบวชป่า การสืบชะตาป่า เป็นต้น ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม เริ่มตั้งแต่ ปี 2542 มีหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมเข้าช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน และร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำฝายต้นน้ำแบบผสมผสาน ฝายต้นน้ำแบบกึ่งถาวร ฝายต้นน้ำแบบถาวร สนับสนุนกล้าห้วยแฝก และไม้ขนาดใหญ่ การทำระบบประปาภูเขา ฯลฯ รวมทั้งให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 2542-2546 (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2547) รวมทั้งร่วมทำกิจกรรมต่างๆกับเครือข่ายมาโดยตลอด เช่น ในปี 2543 ร่วมบวชป่าต้นน้ำ บ้านโป่งน้ำร้อน(หน่วยจัดการต้นน้ำปี 2543) ใน ปี 2545 ร่วมสืบชะตาป่าต้นน้ำกับสมาชิกเครือข่ายฯ ที่ห้วยอูมอิม บ้านโป่งน้ำร้อน และร่วมตรวจป่ากับสมาชิกเครือข่ายฯ บ้านโป่งน้ำร้อน กิ่งห้วยเบิก เหล่ายาว สันโป่ง หมู่บ้านละ 1 ครั้งต่อเดือน ร่วมกิจกรรมเลี้ยงฝิขุนน้ำกับบ้านโป่งน้ำร้อน(หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2545) เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกก็เป็นที่ปรึกษา และเป็นพี่เลี้ยง และในที่สุดเครือข่ายฯจึงขอความร่วมมือให้เป็นผู้ประสานงานเครือข่ายฯ

ในปี 2543 อบต.เสริมกลางสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการบวชป่าบ้านโป่งน้ำร้อน และงบประมาณในการปลูกป่าแก่บ้านโป่งน้ำร้อน กิ่งห้วยเบิก เหล่ายาว สันโป่ง (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2543) และในปี 2544 อบต.เสริมกลางสนับสนุนงบประมาณการจัดทำฝายผสมผสาน 80 แห่ง (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2547) ในปี 2545 อบต.เสริมกลางสนับสนุนงบประมาณการจัดทำฝายผสมผสาน (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2545) ในปี 2545 อำเภอเสริมงามให้นโยบายแก่องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณในการสร้างฝายต้นน้ำแบบผสมผสาน(หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม, 2545) และอบต. เสริมขวาจึงมีการสนับสนุนงบประมาณให้กับกองทุนป่าชุมชน และการก่อสร้างฝายผสมผสาน 12 ลำห้วย จำนวน 177 ฝาย (องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา, 2546) และในปี 2546 มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับกองทุนป่าชุมชน และการก่อสร้างฝายผสมผสาน 12 ลำห้วย จำนวน 180 ฝาย (องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา, 2547) สำหรับ อบต.เสริมซ้าย ในปี 2546ให้การสนับสนุนการก่อสร้างฝายฝายแก้วและพิธิบวชป่าใช้งบประมาณ 50000 บาท (องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมซ้าย, 2547)

ส่วนหน่วยงาน องค์กรภายนอก ในปี 2543 กองทุนเพื่อสังคม (SIF) ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานในเรื่องหลักๆได้แก่ การทำฝายผสมผสาน การตรวจป่า การทำแนวเขต การอบรมแกนนำในด้านการพัฒนาศักยภาพแกนนำให้สามารถถ่ายทอดการดำเนินงานและสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกหมู่บ้านอื่นได้ ซึ่งส่วนใหญ่งบประมาณที่ได้มาจะเป็นค่าอาหารกลางวันสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนแรงงานต่างๆ ชาวบ้านจะเป็นการช่วยกันทำ ดังนั้น

งบประมาณที่ได้มาเป็นเพียงงบประมาณที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ให้เกิดการสานต่อกันในหมู่บ้าน บางหมู่บ้านก็ใช้วิธีบริจาคเงินกันในหมู่บ้านสมทบการทำฝายผสมผสาน และการตรวจป่า การทำแนวเขต เป็นต้น เช่นเดียวกับโครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกและสิ่งแวดล้อม อำเภอเสริมงามที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่ายตั้งแต่ ปี 2542 -2547 ในประเด็นทางด้านวิชาการ และการประสานงานต่างๆในปี 2546 ได้งบประมาณจากเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำปาง ในประเด็นของการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย และในปีนี้ได้เครือข่ายๆได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการบ้านจุ่มเมืองเย็น ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)ด้วย

สรุปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มแกนนำเครือข่าย ในระยะนี้ได้แก่ 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การจัดการโดยใช้กฎกติกาของเครือข่ายๆ 3) การปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า การฟื้นฟูป่า ซึ่งกิจกรรมหลักในการอนุรักษ์ป่าก็คือ การร่วมกันกำหนดแนวเขตป่า และการตรวจป่า การปลูกป่า ในการทำกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายๆ มีการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายๆ มีการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติแล้ว ก็มีการร่วมประเมินผลการทำงาน มีการตรวจสอบการทำงานประสบผลสำเร็จหรือไม่ ปัญหาอุปสรรคมีอะไรบ้าง และวิธีการที่จะเข้าไปช่วยหนุนเสริมกันอย่างไรบ้าง 4) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามได้เกิดจิตสำนึก และหันมาร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามกันมากขึ้น 5) การใช้พิธีกรรมทางศาสนามาร่วมกับร่วมกับจารีตประเพณีและความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาช่วยในสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเครือข่ายก็คือ สมาชิกเครือข่ายมีน้ำใช้ตลอดปี เช่น หมู่บ้าน โป่งน้ำร้อน แม่ห้อม แม่ผึ้ง หลังจากทำฝายผสมผสาน ทำให้เกิดน้ำ และสามารถทำระบบประปาภูเขาหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีน้ำในการอุปโภค-บริโภคทั้งปี และชาวบ้านสามารถประหยัดเงินไม่ต้องจ่ายค่าไฟฟ้ามาสูบน้ำประปา เพราะระบบประปาภูเขาน้ำจะไหลจากที่สูงลงสู่บ้านชาวบ้านได้เอง นอกจากนี้ ฝายผสมผสานยังเป็นสิ่งที่ยึดขวางการตัดไม้ทำลายป่าของนายทุนได้ โดยตัวฝายได้ไปกั้นตามร่องน้ำบนป่า บนเขา ที่เป็นเส้นทางลากไม้ของช้างที่นำไม้ออกจากป่า แต่ไม่มีใครกล้าทำลายฝายผสมผสานเพราะเป็นฝายพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้ผลทางด้านสังคม หมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น เพราะกลุ่มเครือข่ายมีการแบ่งแนวเขตของการอนุรักษ์ป่าที่ชัดเจน ทำให้เกิดความเข้าใจกัน ร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่า เกิดความศรัทธา ขอมรับ

ของประชาชน ทำให้หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น

สิ่งที่สนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มแกนนำเครือข่ายคือ หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลียง ซึ่งให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ สนับสนุนกล้าไม้ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายมาโดยตลอดตั้งแต่ปี 2542 องค์กรบริหารส่วนตำบล เสริมขวา เสริมซ้าย เสริมกลาง ให้การสนับสนุนงบประมาณ และกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายฯ ที่ว่าการอำเภอเสริมงามให้นโยบายในการสนับสนุนการดำเนินงาน และกิจกรรมต่างๆของเครือข่ายฯ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้การสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายฯ องค์กรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการ และงบประมาณ ได้แก่ กองทุนเพื่อสังคม (SIF) กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โครงการบ้านจุ่มเมืองเย็น (สสส.) และเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำปางรวมถึงเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือก และสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ที่เป็นผู้ประสานงานเครือข่าย ให้คำปรึกษาทุกๆด้านและร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายฯมาโดยตลอดตั้งแต่การก่อตั้งจนถึงปัจจุบันนี้

4.4.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะพัฒนาเครือข่าย

หลังจากที่เครือข่ายมีการรวมตัวกันจนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 19 หมู่บ้านแล้วนั้น กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันมาตลอด จากการร่วมกันทำแผนการทำงานของเครือข่าย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติด้วยกัน การตั้งกฎกติกาของเครือข่าย ให้สมาชิกปฏิบัติตาม กฎที่สำคัญคือการทำลายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า กิจกรรมหลักของการอนุรักษ์ของเครือข่าย มีการ กำหนดแนวเขตป่า การตรวจป่า การตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน เช่นเดียวกับระยะที่ผ่านมา กรณีที่มีสมาชิกเครือข่าย มีปัญหา เครือข่ายฯเข้าไปช่วยเหลือกัน นอกจากนี้ เครือข่ายฯใช้วิธีบวชป่า สืบชะตาป่า เป็นวิธีตามแนวคิดพุทธศาสนา ร่วมกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมของคนเมือง อันได้แก่ ความเชื่อ ประเพณี ของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกและมาร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

4.4.3.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย โดยวิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นั้น กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้วิธีนี้มาตลอด ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งของเครือข่าย ถือได้ว่าวิธีนี้ เป็นวิธีการจัดการที่มีความสำคัญของเครือข่าย ตามปกติเครือข่ายมีการประชุมและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กันทุกเดือน กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้เวทีนี้ในการบริหารจัดการเครือข่าย

การติดตามผลการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในการจัดการปัญหาของแต่ละหมู่บ้านที่มาเล่าให้กันฟังและหาทางออกร่วมกัน หมู่บ้านที่ยังไม่ได้ประสบกับปัญหา สามารถหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเหมือนหมู่บ้านที่เกิดปัญหาขึ้นแล้ว สำหรับบ้านที่เกิดปัญหาแล้วหาทางออก ปรึกษาหารือร่วมกันว่าจะแก้ไขปัญหากันอย่างไร เช่น กรณีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประจำเดือน มกราคม 2550 บ้านดงหนองจอกได้ขอคำปรึกษาว่ากรณีการเข้าใจเรื่องแนวเขตการอนุรักษ์ป่าของบ้านดงหนองจอก และบ้านเหล่ายาว มีความเข้าใจไม่ตรงกัน

หากมีปัญหาก่อเกิดขึ้นที่รับดำเนินการแก้ไขปัญหา ในพื้นที่หมู่บ้านที่มีปัญหา เช่น กรณีที่บ้านดงหนองจอก และบ้านเหล่ายาว มีปัญหาเรื่องแนวเขตไม่ตรงกัน เครือข่ายฯ ได้ไปจัดเวทีแลกเปลี่ยนแก้ไขปัญหามันในพื้นที่บ้านดงหนองจอก ในวันที่ 14 มกราคม 2550 โดยมีการเชิญทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แกนนำบ้านเหล่ายาว แกนนำบ้านดงหนองจอก แกนนำสมาชิกเครือข่ายฯ ชาวบ้านของทั้งสองหมู่บ้าน และหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริมเข้าร่วมให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา หาข้อยุติร่วมกัน

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายฯ ได้มีการจัดเวทีสัญจร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่าย เป็นเวทีที่เข้าไปสร้างความเข้าใจให้กับแต่ละหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายฯ ที่มีปัญหาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำ ทำให้แกนนำคณะกรรมการในหมู่บ้าน และชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงานร่วมกันหาทางออกในเวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้น เช่น กรณีที่บ้านแม่เลี้ยงประสบปัญหาน้ำในลำห้วยแห้งขอดในฤดูแล้ง ชาวบ้านไม่สามารถเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ได้ เครือข่ายฯ จึงได้เสนอทางออกการแก้ปัญหาโดยให้มีการทำฝายผสมผสาน เพื่อชะลอการไหลของน้ำในฤดูน้ำหลาก พอถึงหน้าแล้งน้ำที่ป่าเขาดูดซับไว้ ก็จะค่อยๆ ไหลลงสู่ด้านล่าง วัว ควายที่เลี้ยงไว้ ก็จะมีน้ำกิน นอกจากนั้นแล้วยังเป็นการให้กำลังใจให้กับหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายฯ ที่มีความมุ่งมั่นในการทำฝายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่า และการอนุรักษ์ป่า ทั้งนี้เพื่อให้สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามดีขึ้น

กลุ่มแกนนำเครือข่ายฯ ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ในเรื่องของการอนุรักษ์ป่า เครือข่ายฯ มีการนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวทางในการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งเมื่อร่วมกันชักชวนให้หมู่บ้านให้มาร่วมกันอนุรักษ์ป่าได้แล้ว จึงหาทางร่วมกันไม่ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านสมาชิกหันไปตัดไม้ทำลายป่าดังเช่นแต่ก่อนอีก ดังนั้นเครือข่ายฯ จึงร่วมกันพัฒนาอาชีพ ต่างๆ ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ป่า โดยให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีพอยู่ได้ และป่าก็อยู่ได้โดยไม่ถูกทำลาย เครือข่ายฯ จึงได้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่บริเวณบ้านโป่งน้ำร้อน เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายฯ และเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ด้วยวัตถุประสงค์การตั้งศูนย์นี้ขึ้นมาเพื่อ เป็นที่ฝึกอาชีพให้กับชุมชน และเป็นที่ทดลองปลูกพืชผสมผสาน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชน ทั้งมีการปลูกสวนครัว สมุนไพร และไม้ผล เช่น ผักกาดขาว กระเทียม ตะไคร้ พริกไทย ฟัก ทลายโจร คีปลี มะม่วง ส้มโอ รวมไปถึงการเลี้ยงหมู เลี้ยงปลาในบ่อ กบ เขียดแล้ว การทอผ้าโดยใช้ สีย้อมจากธรรมชาติ ทำชุมชนมีรายได้ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ป่า ให้ชุมชนมีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงชีพ สามารถพออยู่พอกินโดยไม่ต้องเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าอีก

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้มีการจัดเวทีเพื่อการพัฒนาศักยภาพในด้านที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน โดยให้สมาชิกเครือข่ายได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปพัฒนาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอสตรึงาม และได้ถ่ายทอดประสบการณ์ แนวคิดในการอนุรักษ์ ให้กับเด็กและเยาวชน ในรุ่นต่อไป ให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งรายละเอียดกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

1) กลุ่มแกนนำเครือข่ายมีการจัดเวทีสัมมนาสิทธิชุมชน บทบาทของ อบต. สตรี และเยาวชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดขึ้นในวันที่ 19 ธันวาคม 2547 โดยสมาชิกเครือข่ายได้รู้ถึงประสบการณ์ของหมู่บ้านที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสำเร็จ เช่น บ้านโป่งน้ำร้อน ได้มาเล่าให้ฟังถึงเรื่องการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า บ้านของตนเอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการทำงาน ผู้แทนสตรีกล่าวถึง บทบาทของสตรีที่มีส่วนในการช่วยเหลือ ลดข้อขัดแย้งต่างๆ จากนายทุน และคนที่ลักลอบตัดไม้ กับเครือข่ายในการเผชิญหน้ากัน ให้มีการตกลงกันด้วยความประนีประนอมกัน บทบาทของอบต. ที่เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านให้การสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในเรื่องของงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ในการดำเนินงานจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกเครือข่าย ผลการจัดสัมมนาครั้งนี้ ทำให้สมาชิกเครือข่ายรู้บทบาท สิทธิหน้าที่ของตนเอง และชุมชนมากขึ้น และร่วมกับหน่วยงานในการร่วมกันจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลของตนเองต่อไป

2) กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดการอบรมทักษะการเขียนเพื่อถ่ายทอดการ โดยมีการจัดอบรมในวันที่ 5 มีนาคม 2548 เพื่อให้แกนนำสมาชิกเครือข่ายเกิดทักษะการเขียนรายงานกิจกรรมของชุมชน และสามารถนำเสนอข้อมูลของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการจัดอบรม ทำให้แกนนำสามารถนำเสนอการดำเนินงานจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านของตนเองให้กับผู้มาเข้ามาศึกษาดูงานได้

3) กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการอบรมการทำปุ๋ยชีวภาพโดยมีการจัดอบรมขึ้นในวันที่ 21 สิงหาคม 2548 เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายได้มีความรู้ในเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ สามารถพัฒนาวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ สถานที่จัดอบรมได้ใช้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านโป่งน้ำร้อนเป็นสถานที่จัดอบรม ผลของการอบรมทำให้สมาชิกเครือข่ายได้รู้ และพัฒนาวัตถุดิบในชุมชนมาเป็นปุ๋ยและสามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตรได้อีกด้วย

4) กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการจัดเวทีสาธารณะ ในวันที่ 15 มกราคม 2549 ที่น้ำตกแม่ห่อม ตำบลเสริมขวา อำเภอเสริมงาม โดยการจัดเวทีในครั้งนั้นมีการเล่า ประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหวของเครือข่ายฯ ตั้งแต่การจัดการกับปัญหาในระดับหมู่บ้านที่เป็นจุดเริ่มต้นของเครือข่ายฯ ก่อนการก่อตั้งเป็นเครือข่าย จนถึงความเป็นมา เจาะลึกในระยะเวลาของการก่อตั้งของเครือข่าย แนวคิดที่นำมาใช้ในการจัดการ และวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ตั้งแต่การก่อตั้ง ถึงปี 2549 ในการจัดเวทีครั้งนี้มีการเชิญเจ้าหน้าที่ ของ UNDP และชาวบ้านใกล้เคียงมาร่วมรับฟังด้วย ทำให้สมาชิกเครือข่าย ได้รู้ เข้าใจ ในการทำงานของเครือข่าย และร่วมมือกัน ในการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามต่อไป

5) กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการอบรมทายาทสืบสานการรักษ้ำป่า โดยจัดอบรมรุ่นที่ 1 ในวันที่ 7-8 เมษายน 2549 ที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านโป่งน้ำร้อน รุ่นที่ 2 วันที่ 22-23 เมษายน 2549 ที่โรงเรียนแม่ห่อม และรุ่นที่ 3 วันที่ 6-7 พฤษภาคม 2549 ที่ศูนย์ศิลปาชีพบ้านชีพแม่ต้า โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าของเครือข่ายให้แก่เยาวชนที่เป็นคนรุ่นต่อไป มาช่วยกันดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นสานต่อจากผู้ใหญ่ ให้เกิดการสานต่อแนวคิดด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนที่เป็นลูกหลานของสมาชิกเครือข่าย จัดกิจกรรมเข้าค่ายทายาทสืบสานการรักษ้ำป่าขึ้นมา ถ่ายทอดประสบการณ์บทเรียนต่างๆจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามของเครือข่ายจากแกนนำเครือข่าย ให้เยาวชนที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายให้ได้รับความรู้ เช่นความรู้ในเรื่องการทำฝายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่า โดยได้จัดเข้าค่ายในสถานที่จริง เช่นที่ศูนย์การเรียนรู้ของเครือข่าย บ้านโป่งน้ำร้อน ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นฝายผสมผสานที่เครือข่ายฯ ได้ร่วมกันทำ ได้เห็นฝายป่าที่ชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ ทำให้เยาวชนเกิดความตระหนัก เกิดจิตสำนึก และร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้าต่อไปในอนาคต

5) กลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการอบรมให้สมาชิกเครือข่ายการพัฒนาการเรียนรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่า โดยเชิญวิทยากรจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้มาให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ในวันที่ 28 สิงหาคม 2549 ณ ศาลาประชาคม อำเภอเสริมงาม

หลังจากที่กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งจากวิทยากรภายนอก และจากแกนนำเครือข่าย ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีการเคลื่อนไหวการทำงานของเครือข่ายอยู่เสมอ ส่งผลให้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามเกิดการยอมรับการดำเนินงานของเครือข่ายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งหน่วยงานราชการต่างๆ ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายมากขึ้น ซึ่งมีผลดีต่อการร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

4.4.3.2 การใช้กฎกติกาของเครือข่าย

กฎกติกาของเครือข่าย ในระยะนี้ เครือข่ายใช้กฎเดิมที่เคยร่วมตั้งกันมาตั้งแต่ระยะขยายเครือข่ายในปี พ.ศ. 2543 คือ

- (1) ให้สมาชิกเครือข่ายทุกหมู่บ้านทำฝ่ายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า
- (2) ทุกหมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน
- (3) หมู่บ้านที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายต้องมีกฎระเบียบที่หมู่บ้านตั้งไว้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ชัดเจน
- (4) สมาชิกเครือข่ายต้องเข้าร่วมประชุมกันทุกเดือน เพื่อรับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ในการไปปฏิบัติงาน
- (5) สมาชิกเครือข่ายต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย ต้องมีการช่วยเหลือกัน ร่วมกันทำงาน เพื่อแสดงให้เห็นการร่วมมือกันอย่างจริงจัง มีการช่วยเหลือกันในการทำงาน ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

ผลของการตั้งกฎกติกาของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมของเครือข่าย จนสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การบุกรุกทำลายป่าได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการยอมรับการทำงานของเครือข่ายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามมากขึ้น ทำให้มีสมาชิกร่วมเป็นเครือข่ายมากขึ้น

4.4.3.3 การปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระยะนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ให้สมาชิกเครือข่ายมีการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่าอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับระยะการขยายเครือข่ายที่ผ่านมา ซึ่ง มีรายละเอียดดังนี้

(1) การทำฝายผสมผสาน

ในการทำฝายผสมผสานของเครือข่าย เป็นฝายที่ชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน ดักตะกอนดินทรายต่างๆ ไม่ให้ไหลตามน้ำมาทำความเสียหายให้กับไร่นาของชาวบ้านที่อยู่ด้านล่าง การทำฝายผสมผสานทำให้ชาวบ้านเกิดความร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น

นายเทพ ชียงแก้ว ได้กล่าวว่า การทำฝายผสมผสานทำให้ชาวบ้านได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของป่าว่าชุ่มชื้นขึ้น มีน้ำไหล มีต้นไม้ใหญ่มากขึ้น สัตว์ต่างๆ เช่น กบ เขียด ก็มากขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ เห็นผลจากการร่วมกันทำฝาย ก็จะบอกต่อกัน และร่วมกันทำ คูแผลฝายที่ทำแล้ว เกิดความสามัคคีในหมู่บ้านมากขึ้นด้วย

ผลของการทำฝายผสมผสานนั้น จากการช่วยชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน ทำให้ชาวบ้านสามารถมีแหล่งน้ำสำหรับป้อนระบบประปาภูเขาสำหรับใช้ในชุมชน เช่น บ้านแม่ผึ้ง แม่หอม แม่เสียง แม่เสียงพัฒนา ทุ่งไผ่ โป่งน้ำร้อน กัวห้วยเบ็ก นาจะลา ดงหนองจอก สบแม่ท่า และแม่ตำเหนือ เป็นต้น บ้านทุ่งไผ่ และบ้านแม่ผึ้งสามารถลดค่าใช้จ่ายในการใช้ไฟฟ้าเพื่อปั๊ม เครื่องสูบน้ำจำนวน 6,000-10,000 บาท ต่อเดือน ทำให้หมู่บ้านมีเงินคงเหลือเพื่อใช้ไปทำกิจกรรมอื่นๆ

(2) การอนุรักษ์ป่า

การอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ให้สมาชิกเครือข่ายทำควบคู่กับการทำฝายผสมผสาน ซึ่งกิจกรรมหลักในการอนุรักษ์ในระยะนี้ก็คือ การทำแนวเขตป่า การตรวจป่า และการปลูกป่า มีรายละเอียดดังนี้

(2.1) การทำแนวเขตป่า

ในการทำแนวเขตป่า นั้น กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันทำเพื่อให้มีการจัดแบ่งพื้นที่ และเขตการอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน หรือระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดการร่วมกันในการดูแลรักษาป่า ไม่ให้นายทุนและชาวบ้านอื่นเข้ามาบุกรุกทำลายป่าของหมู่บ้านได้

ในระยะการขยายเครือข่ายนั้นมีการในการทำแนวเขตป่า โดยชาวบ้านที่มีพื้นที่ป่าติดกัน ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อหาแนวเขตพื้นที่ตามความเป็นจริงของสภาพพื้นที่ใน

ชุมชน การกำหนดเขตการดูแลป่า และการใช้ประโยชน์ที่ดินของสมาชิกเครือข่าย ได้อาศัยแผนที่ของอำเภอเป็นตัวแบ่งเขตการดูแล และตกลงทำความเข้าใจกัน เพื่อหาข้อยุติร่วมกันในการกำหนดเขตพื้นที่รักษาของหมู่บ้าน หลังจากที่ชุมชนได้ข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดแนวเขตป่าแล้ว มีการทำเครื่องหมายแนวเขตป่าบ้านของตนเอง โดยนำสีไปทาเป็นเครื่องหมาย ดินป้ายเขตป่าชุมชนของหมู่บ้าน และป้ายกฎระเบียบการจัดการป่าบนพื้นที่ป่าของหมู่บ้านให้ชัดเจน เพื่อให้บุคคลอื่นที่เข้ามาตัดไม้ทำลายป่าหรือใช้ประโยชน์ป่าในพื้นที่บริเวณพื้นที่นั้น ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้านที่ได้ตกลงกันไว้ แต่ไม่ได้รับรู้โดยคนส่วนมาก

การที่มีคนรับรู้เรื่องแนวเขตการรักษาป่าของชุมชนเพียงไม่กี่คน มีแต่คณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านเท่านั้นที่รับรู้ เมื่อมีการเปลี่ยนกรรมการใหม่ ก็ไม่ได้สอบถามกับคณะกรรมการชุดเก่า ทำให้เกิดปัญหาเรื่องแนวเขตไม่ตรงกัน เช่น ในปี 2549 พบกรณีปัญหาเรื่องการเข้าใจไม่ตรงกันในเรื่องแนวเขตระหว่างบ้านเหล่ายาว และบ้านดงหนองจอก เครือข่ายต้องเข้าไปไกล่เกลี่ย โดยมีการจัดเวทีในหมู่บ้านดงหนองจอก ในวันที่ 14 มกราคม 2550 กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้เชิญแกนนำสมาชิกเครือข่ายทั้ง 25 หมู่บ้าน ผู้ประสานงานเครือข่ายชาวบ้านดงหนองจอก ชาวบ้านเหล่ายาว และหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม มีการตกลงทำความเข้าใจแนวเขตกันใหม่

หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักๆ ในการแบ่งแนวเขตควรมีดังนี้ 1) ใช้ลำน้ำ เป็นตัวกำหนดแนวเขต 2) ใช้แนวสันเขา 3) ต้องมีแผนที่เพื่อกำหนดแนวเขตป่าชุมชน และมีเครื่องมือที่ใช้ในการจับพิกัดจึงจะทำให้ได้แนวเขตที่ถูกต้อง และหมู่บ้านทำบันทึกร่วมกันไว้เป็นหลักฐาน จากข้อเท็จจริงที่ร่วมกันวิเคราะห์ในกรณีการไม่เข้าใจในเรื่องแนวเขตป่าของบ้านเหล่ายาว และบ้านดงหนองจอก ซึ่งในอดีตการทำแนวเขต ไม่ได้ชัดเจนเหมือนปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อร่วมกันพิจารณาแผนที่แล้วพบว่าแนวเขตที่เป็นธรรมชาติที่ชัดเจนที่สุด คือ ห้วยแม่ลาหลวง ที่ประชุมจึงมีมติให้ใช้น้ำแม่ลาเป็นหลักในการแบ่งเขต โดยปากขวาของแม่น้ำเป็นเขตป่าอนุรักษ์บ้านเหล่ายาว ตำบลเสริมกลาง ปากซ้ายเป็นเขตป่าอนุรักษ์บ้านดงหนองจอก ตำบลเสริมซ้าย ให้ทั้ง 2 บ้านช่วยกันดูแล ผืนป่าแห่งนี้ต่อไป เพื่อไม่ให้ใครเข้าไปบุกรุกทำลายป่า

การทำแนวเขตป่าให้ชัดเจน ในระยะของการพัฒนาเครือข่ายนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่เครือข่ายต้องร่วมกันกำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้งกันในการรักษาป่า รวมถึงการป้องกันไม่ให้คนบุกรุกเข้าไปใช้พื้นที่ทำการเกษตรอีกด้วย ดังนั้นการทำแนวเขตป่าเครือข่ายต้องร่วมกัน ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาข้อยุติถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น เพื่อให้มีการกำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจน และมีการพัฒนาวิธีการให้ดีขึ้น จากเมื่อก่อนระยะการขยายเครือข่าย การตกลงเรื่องแนวเขตระหว่างบ้านเป็นการตกลงด้วย ทั้ง 2 หมู่บ้านที่อยู่เคียงข้างกัน มาตกลงแนวเขตด้วยกัน ทำเครื่องหมายในป่าด้วยกัน และทำป้ายติดประกาศว่าเป็นเขตป่าชุมชน

ของหมู่บ้านเป็นสิ่งที่เพียงพอแล้ว แต่ในปัจจุบันมีปัญหาคือ มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน คณะกรรมการในปัจจุบันไม่มีหลักฐานยืนยันการกำหนดแนวเขตป่าชุมชนของหมู่บ้าน หลักฐาน เครื่องหมายต่างๆที่ทำไว้ ลบเลือนหาย ป้ายผูกฟ้งไปตามกาลเวลา ทำให้เกิดปัญหาแนวเขตระหว่างหมู่บ้านไม่ตรงกัน ดังนั้นจึงต้องมาร่วมกันในการทำแนวเขตป่าให้ชัดเจน เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาแนวเขตป่า และเกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าต่อไป

ผลของการกำหนดแนวเขต จะทำให้มีแนวเขตการอนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านชัดเจน ทำให้ลดการขัดแย้งกันระหว่างหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย แนวทางการกำหนดแนวเขตป่าเมื่อมีการตกลงร่วมกันแล้ว หมู่บ้านที่มีแนวเขตติดกัน ควรจะมีการจดบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และประกาศให้ชาวบ้านได้รับรู้แนวเขตป่าของหมู่บ้าน ก็จะทำให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจกันและร่วมกันอนุรักษ์ป่าต่อไป

(2.2) การตรวจป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายให้สมาชิกเครือข่ายมีการตรวจป่าก็เพื่อเป็นการสำรวจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในป่าพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง และเป็นการป้องกันการบุกรุกของกลุ่มคนที่จะลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยหมู่บ้านจะมีการตรวจป่าอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง มีการแบ่งเวรกันหมู่บ้านขึ้นไปตรวจป่า

ผลของการตรวจป่า ทำให้หมู่บ้านที่มีรอยต่อแนวเขตป่าอยู่ติดกัน เกิดการทำงานร่วมกัน เช่นบ้าน ปงแพ่ง บ้านปงหลวง บ้านแม่ก๊าด เกิดการทำงานร่วมกันในการอนุรักษ์ป่า ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นหน่วยจัดการต้นน้ำ หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า สถานีตำรวจตำบล ทำให้ลดข้อขัดแย้งในการทำงานด้านการอนุรักษ์และเกิดความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามต่อไป

(3) การปลูกป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้มีการร่วมกันปลูกป่า เพื่อเป็นการฟื้นฟูป่าที่ทรุดโทรมและเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สมาชิกเครือข่ายส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนกล้าไม้จากหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม รวมถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จังหวัดเชียงใหม่

ผลจากการปลูกป่า จากที่ชาวบ้านได้ทำการปลูกป่าเอง ทำให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในการช่วยกันดูแลรักษาป่า ต้นน้ำที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า มากขึ้น

4.4.3.4 การประชาสัมพันธ์

ในระยะเวลาของการพัฒนาเครือข่ายนี้ กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม ได้รับรู้การทำงานของเครือข่ายให้มากขึ้น ในปีพ.ศ. 2547 หลังจากที่เครือข่ายได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว เครือข่ายจึงให้สมาชิกเครือข่ายประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านได้รับรู้

นางสาวศิริณี อินธิมา ผู้ประสานงานเครือข่าย ได้กล่าวว่าเครือข่ายมีการบอกต่อกัน ในเรื่องการทำฝายผสมผสาน และการอนุรักษ์ป่า ที่ได้รับความสำเร็จ โดยสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกป่าได้ จนเป็นผลสำเร็จ และได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ซึ่งการบอกเพื่อนและญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน และต่างบ้าน จะเป็นการบอกกันปากต่อปาก เจอกันในงานบุญ งานบวช และงานอื่นๆตามประเพณี ก็จะพูดแต่เรื่องนี้กัน ทำให้มีการรับรู้กันทั่วอำเภอเสริมงาม ทำให้หมู่บ้านอื่นเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายมากขึ้น

หลังจากเครือข่าย ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว เครือข่ายได้ถือโอกาสนี้จัดเวทีสัมมนาสิทธิชุมชน บทบาทของสมาชิก อบต. สตรี และเยาวชน กับการจัดการทรัพยากร ผู้ที่เข้าร่วมประชุมเป็นตัวแทนของหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด และผู้ที่สนใจ เครือข่ายฯ ได้ใช้เวทีแลกเปลี่ยนนี้พูดถึงบทบาทของอบต. ในการสนับสนุนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและเครือข่ายฯ ยังได้ใช้โอกาสนี้ เป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับเพื่อนสมาชิกทั้งหมดในการได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ซึ่งนายเทพ เชียงแก้ว ได้กล่าวเปรียบเทียบว่า การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ การได้รับรางวัลครั้งนี้ ถือเป็นการดีเหลือยกยาร้อน

การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารขณะที่ได้รับรางวัลใหม่ๆ เป็นการทำให้ชาวบ้านได้รับรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายฯ ได้ร่วมกันทำอย่างจริงจัง จนสังคมข้างนอกได้รับรู้ และได้ให้รางวัลในการจัดการที่ประสบผลสำเร็จ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามมากยิ่งขึ้น การจัดเวทีครั้งนี้ได้มีการจัดนิทรรศการ การได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวร่วมด้วย ทำให้เป็นที่สนใจแก่ชาวบ้านที่มาร่วมในการประชุมและเกิดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนี้ไปทั่วพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม

หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มแกนนำเครือข่ายจัดให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดสืบชะตาป่าที่บ้านแม่เลี้ยง บ้านดงหนองจอก การบวชป่าที่บ้านมาเก็ด การอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและกิจกรรมอื่นๆ เครือข่ายฯ ได้มีการจัดนิทรรศการ เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของเครือข่ายฯ อยู่เสมอ ผลของการประชาสัมพันธ์นั้น ทำให้หมู่บ้านอื่นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงาม เกิดการรับรู้การดำเนินงานของเครือข่ายที่มุ่งมั่นในการจัดการปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการบุกรุกป่าจน

เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการยอมรับ ศรัทธาในการทำงานของเครือข่าย และเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายมากขึ้น เพื่อร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ ให้เกิดผลในวงกว้างต่อไป

4.4.3.5 การประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่คำ อำเภอเสริมงาม โดยมีการจัดกิจกรรม การบวชป่า และการสืบชะตาป่า เช่นเดียวกับกระบวนการขยายเครือข่ายที่ผ่านมา ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

(1) การบวชป่า

กลุ่มแกนนำเครือข่ายได้ร่วมกันบวชป่าที่บ้านแม่ก๊ิด ในปีพ.ศ. 2548 ที่บ้านแม่ก๊ิด พบว่ามีปัญหา คือชาวบ้านข้างเคียงได้ลุกขึ้นมาต่อต้านการบวชป่าครั้งนี้

นายเทพ ผู้ประสานงานเครือข่ายกล่าวว่า สาเหตุที่ชาวบ้านข้างเคียงต่อต้านเนื่องจาก ความเชื่อของคนในพื้นที่ คิดว่า ป่าเมื่อบวชไปแล้ว คนไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์บริเวณป่าที่บวชได้ หากใครเข้าไปตัด หรือทำลาย ต้นไม้ในบริเวณป่าที่ถูกบวช เป็นบาป ชาวบ้านหมู่บ้านข้างเคียงจึงได้ลุกขึ้นมาต่อต้านการบวชป่าครั้งนี้ เพราะคนในหมู่บ้านข้างเคียงยังต้องใช้ประโยชน์จากผืนป่านั้นอยู่ ดังนั้นหลังจากที่บวชป่าไปแล้วชาวบ้านลุกขึ้นมาข่มขู่ต่อต้าน และสืบทอดที่บวช ซึ่งบทเรียนนี้ทำให้เครือข่ายฯ ได้นำมาพูดคุยกัน ว่าในครั้งต่อไปในการบวชป่า หรือสืบชะตาป่าสืบชะตาป่าต้องให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านใกล้เคียงให้มากกว่านี้ และการบวชป่าที่ไหนต้องเป็นความต้องการของคนทั้งหมดที่ใช้ประโยชน์จากป่านั้นจริงๆ ไม่ใช่การมีส่วนร่วมตัดสินใจของหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเท่านั้น และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่าย และหมู่บ้านข้างเคียงที่ไม่เป็นสมาชิกเครือข่ายให้มากกว่านี้

(2) การสืบชะตาป่า

กลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่ายมีการสืบชะตาป่าที่บ้านแม่เลี้ยง ในปี 2548 และ ปี พ.ศ. 2549 มีการสืบชะตาป่าที่บ้านดงหนองจอก ลุงแก้ว บอกว่าการสืบชะตา เครือข่ายได้ดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมดังกล่าว เช่น อำเภอเสริมงาม องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลี้ยง วัด สถานีตำรวจตำบล สมาชิกเครือข่ายฯ ทุก

หมู่บ้าน และหมู่บ้านข้างเคียง เครือข่ายป่าชุมชนในจังหวัด และจังหวัดอื่น เช่น เครือข่ายป่าชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

ในการสืบชะตาป่า เครือข่ายได้นิมนต์มาเทศนา ให้แก่ผู้ที่มาร่วมงานด้วย และพระได้ สอดแทรกความรู้ในเรื่องของประโยชน์ของธรรมชาติ การไม่ทำลายป่าต้นน้ำ และร่วมกันอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมถึงการสืบชะตาป่าจะมีการทอดผ้าป่า เป็นการ ร่วมมือ ร่วมใจของทุกส่วนที่เข้ามาร่วมกันสืบชะตาป่า เงินที่ได้จากการทอดผ้าป่า นำเข้ากองทุน สำหรับการจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้าน

นอกจากนี้การสืบชะตาป่า แต่ละครั้ง หลังจากมีการทำพิธีทางศาสนาเรียบร้อยแล้ว เครือข่ายจะมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในบริเวณที่มีการสืบชะตาป่า มีการนำปัญหาต่างๆ ใน การจัดการของแต่ละหมู่บ้านมาแลกเปลี่ยนให้กันฟัง และระหว่างเครือข่ายต่างจังหวัดด้วยที่เข้ามา แลกเปลี่ยน ทำให้เกิดความรู้ และพัฒนาให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็ง และร่วมกันทำงานในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า อำเภอเสริมงามต่อไปในอนาคต และยังมีการจัดนิทรรศการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของเครือข่ายที่ประสบผลสำเร็จให้กับผู้ มาร่วมงานได้รับรู้ และเข้ามาร่วมในการเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น

ผลของการสืบชะตาป่า ทำให้เกิดความร่วมมือกันทุกภาคส่วนในการจัดการปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ต้า ชาวบ้านที่ขึ้นไปร่วมทำกิจกรรมจะเห็นสภาพ ป่าที่เขาร่วมกันอนุรักษ์ ทำให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำกันมากขึ้น รวมถึงการเห็นความ สามัคคีร่วมกันในการจัดงานของเครือข่าย ทำให้หมู่บ้านอื่นเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเพิ่มขึ้น

ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อมอำเภอเสริมงาม ใน ขณะนี้ เครือข่ายได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการ และวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งงบประมาณใน การทำกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย เช่น การทำฝายผสมผสาน การอนุรักษ์ป่า และการทำระบบ ประปาภูเขา การอบรมเยาวชน การบวชป่า สืบชะตาป่า การเลี้ยงฝิขุนน้ำ ฯลฯ จากภาครัฐซึ่งได้แก่ อำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม และหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลียง เทศบาลเสริมงาม องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา หุ่นงาม เสริมซ้าย และเสริมกลาง หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม เข้าช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน และร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำฝายต้นน้ำแบบผสมผสาน ฝายต้นน้ำแบบกึ่งถาวร ฝายต้นน้ำแบบถาวร สนับสนุนกล้าหญ้าแฝก และไม้ขนาดใหญ่ การทำ ระบบประปาภูเขา ฯลฯ รวมทั้งให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 2546-2548 (หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม,2547) รวมทั้งร่วมทำกิจกรรม ต่างๆกับเครือข่ายมาโดยตลอด เช่น ร่วมสืบชะตาป่าต้นน้ำแม่จอก บ้านดงหนองจอก ปี 2549

อบต.เสริมขวา มีการสนับสนุนการจัดสร้างระบบประปาภูเขา ในปี 2547 ที่บ้าน แม่เลียง พัฒนา บ้านแม่เลียง และบ้านทุ่งไผ่ และสนับสนุนการฝายผสมผสานตามลำห้วย (องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา, 2548) ในปี 2548 มีการสนับสนุนการก่อสร้างฝายแม้ว ฝายกึ่งถาวร จำนวน 180 แห่ง (องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา, 2549) อบต.เสริมซ้าย มีการจัดทำโครงการส่งเสริมการสร้างฝายผสมผสานในการอนุรักษ์ดิน และน้ำเพื่อความยั่งยืน ในปี 2548 ทุกหมู่บ้าน(องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมซ้าย, 2548) อบต.เสริมกลาง สนับสนุนการก่อสร้างฝายผสมผสานตามแนวพระราชดำริ 400 ตัว(องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมกลาง, 2549)

ส่วนหน่วยงาน องค์กรภายนอก ที่ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย ในปี 2547-2549 ได้แก่ สหประชาชาติ (United Nations Development Programme Thailand : UNDP) ภายใต้งานสนับสนุนโครงการขนาดเล็กของชุมชนในการจัดการป่า และการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) ในโครงการบ้านชุ่มเมืองเย็น รวมถึงการสนับสนุนจาก โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากโครงการสงเคราะห์เด็กยากจน(CCF) ในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ที่บ้านโป่งน้ำร้อนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ แก่ เด็ก และเยาวชน นักศึกษาจากสถาบันต่างๆที่เข้ามาศึกษาดูงานการจัดการในด้านนี้

สรุปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ในระยะนี้ ได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน การใช้กฎกติกาของเครือข่าย ให้สมาชิกปฏิบัติตาม กฎที่สำคัญก็ยังคงเป็นการให้สมาชิกเครือข่าย ทำฝายผสมผสาน ร่วมกับการอนุรักษ์ป่า ซึ่งกิจกรรมหลักของการปฏิบัติการอนุรักษ์ของเครือข่าย ได้แก่ กำหนดแนวเขตป่า การตรวจป่า การตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน การปลูกป่า เช่นเดียวกับระยะที่ผ่านมา รวมถึงการใช้วิธีประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รู้การทำงาน of เครือข่ายมากขึ้น จนเกิดการยอมรับ และเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มเครือข่ายยังประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกับจารีตประเพณีความเชื่อของคนในท้องถิ่น ได้แก่ การบวชป่า การสืบชะตาป่า มาช่วยทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

หน่วยงานที่สนับสนุนอำเภอเสริมงาม หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เสริม และหน่วยจัดการต้นน้ำแม่เลียง เทศบาลเสริมงาม องค์การบริหารส่วนตำบลเสริมขวา ทุ่งงาม เสริมซ้าย และเสริมกลาง ส่วนหน่วยงาน องค์กรภายนอก ที่ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย ในปี พ.ศ.2547-2549 ได้แก่ สหประชาชาติ ภายใต้งานสนับสนุนโครงการขนาดเล็กของชุมชนในการจัดการป่า และการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในโครงการบ้านชุมชนเมืองเย็น รวมถึงการสนับสนุนจาก โครงการส่งเสริมเกษตรทางเลือกและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เครือข่ายยังได้รับการสนับสนุนจากโครงการ สงเคราะห์เด็กยากจนเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นศูนย์ด้านการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved